

Historik Ondrej Ficeri vsádza ekonomický vývoj periférnych oblastí Rožňavy, Spišskej Novej Vsi a Vranova nad Topľou do kontextu politik centrálne plánovanej ekonomiky Československa v období štátneho socializmu v rokoch 1945 – 1989. Na základe archívneho materiálu, dobových publikácií a štatistických prehľadov sa pokúša vysvetliť dynamiku zmien v manažmente toku investícií a využitia pracovných síl, ako aj zhodnotiť výsledky socialistickej industrializácie vo vzťahu k regulácii zamestnanosti v týchto troch regiónoch.

ISBN 978-80-89524-71-6

9 788089 524716

HOSPODÁRSTVO A REGULÁCIA ZAMESTNANOSTI V PERIFÉRNYCH OKRESOCH SLOVENSKA V OBDOBÍ ŠTÁTNÉHO SOCIALIZMU

Ondrej Ficeri

HOSPODÁRSTVO A REGULÁCIA ZAMESTNANOSTI V PERIFÉRNYCH OKRESOCH SLOVENSKA V OBDOBÍ ŠTÁTNÉHO SOCIALIZMU

© Autor: Ondrej Ficeri: Spoločenskovedný ústav Centra
spoločenských a psychologických vied SAV, v. v. i.
Autorský podiel 100 % = AH 5,4 + prílohy.
© Centrum spoločenských a psychologických vied SAV, v. v. i., Bratislava
Recenzenti: PhDr. Ľudovít Hallon, DrSc. – Historický ústav SAV v Bratislave
Mgr. Lucia Segľová, PhD. – Prešovská univerzita v Prešove, Ústav rómskych štúdií

Táto monografia je publikačným výstupom projektu APPV APVV-17-0141:
MARGIWORK Analýza bariér prístupu k pracovným príležitostiam pre marginali-
zované skupiny obyvateľstva: vybrané regióny Slovenska v sociálno-ekonomickej,
geografickej a sociálno-antropologickej perspektíve.

Design © Zuzana Chmelová
Tlač: Polygrafické centrum, s. r. o.

ISBN 978-80-89524-71-6

DOI: <https://doi.org/10.31577/2022.9788089524716>

Ondrej Ficeri

**HOSPODÁRSTVO
A REGULÁCIA
ZAMESTNANOSTI
V PERIFÉRNÝCH
OKRESOCH SLOVENSKA
V OBDOBÍ ŠTÁTNEHO
SOCIALIZMU**

Obsah

Zoznam obrázkov	6
Zoznam tabuliek	7
Zoznam skratiek	10
Úvod	12
I. Dynamika zmien v hospodárskych politikách štátu a v legislatíve regulácie zdrojov pracovných síl v rokoch 1945 – 1989	
1945 – 1948	22
1948 – 1970	28
1971 – 1989	38
II. Okres Rožňava	
Obdobie pred rokom 1945	48
1945 – 1960	52
1960 – 1989	60
III. Okres Spišská Nová Ves	
Obdobie pred rokom 1945	78
1945 – 1960	84
1960 – 1989	104
IV. Okres Vranov nad Topľou	
Obdobie pred rokom 1945	120
1945 – 1960	122
1968 – 1989	132
Záver	140
Prílohy	156
Zdroje	216

Zoznam obrázkov

obrázky	zdroj
titulný obrázok, s. 20-21, s. 145, s. 146, s. 152	Archív Spišská Nová Ves, fond ONV Gelnica, Odbor pracovných síl, 1952 /133 – 141/, číslo spisu V/1-406.1 – 1952/B. Hydrostav Dobšiná – potreba pracovných síl.
s. 37, s. 103	Zdroj: Archív Spišská Nová Ves, fond ONV Gelnica, Odbor pracovných síl, 1952 /133 – 141/, číslo spisu 1952-V. Bleskovky.
s. 4, s. 46-47, s. 76-77, s. 118-119, s. 147-151, s. 154-155	Archív Spišská Nová Ves, fond ONV Gelnica, Odbor pracovných síl, 1955 /418 – 462/, číslo spisu V-1955. Pracovné zmluvy 1955.
s. 131, s. 153	Archív Rožňava, fond ONV Rožňava II., Referát práce a sociálnej starostlivosti 1950 – 1954, názov spisu: Bleskovky (bez číslovania).

6

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

Zoznam tabuliek

tabuľka	strana číslo
Tabuľka A. Počet obyvateľov okresov a podiel rómskej populácie	15
Tabuľka B. Zamestnanosť v banskom priemysle v okrese Rožňava v medzivojnovom období	51
Tabuľka C. Potreby pracovných síl v banských závodoch okresu Rožňava v roku 1954	58
Tabuľka D. Najvýznamnejšie investície do priemyslu v okrese Rožňava v 5. a 6. päťročníci	65
Tabuľka E. Migračné saldo v rámci súhrnnej bilancie zdrojov a rozdelenia pracovných síl v okrese Rožňava na rok 1975	70
Tabuľka F. Odvetvová štruktúra zamestnanosti v regióne Dolného Spiša v roku 1940	83
Tabuľka G. Zoznam závodov s potrebou pracovných síl v okrese Gelnica v roku 1949	87
Tabuľka H. Banský závod Rudňany – potreba pracovných síl a fluktuácia v roku 1950	89
Tabuľka I. Mesačné rýchle hlásenie v baníctve v okrese Spišská Nová Ves v októbri 1950	90
Tabuľka J. Správa z náboru pracovných síl v okrese Spišská Nová Ves v roku 1950	91
Tabuľka K. Návrh plánu potreby stálych pracovníkov v stavebníctve na rok 1951	92
Tabuľka L. Československé doly n. p. Jáchymov – pokračovanie v Akcii A. Kvóty brigádnikov pre kraje Slovenska v roku 1950	95
Tabuľka M. Plnenie kvóty za mesiac január 1952 v rámci organizovaného náboru v okrese Spišská Nová Ves	96
Tabuľka N. Vývoj zamestnanosti v Spišských železorných baniach, január – máj 1952	97
Tabuľka O. Potreba pracovných síl v okrese Gelnica v roku 1951	98
Tabuľka P. Nábor pracovných síl pre závody ťažkého strojárstva v rámci akcie „S“ v roku 1950	99

7

Tabuľka R. Plnenie plánu náboru pracovných síl za prvý polrok 1952 v percentách	100
Tabuľka S. Vývoj pracovných síl v poľnohospodárstve medzi rokmi 1949 – 1973 v okrese Spišská Nová Ves	101
Tabuľka T. Vývoj obyvateľstva v tisícoch. Okres Spišská Nová Ves 1950 – 1983	105
Tabuľka U. Vývoj zamestnanosti bez JRD a učňov. Okres Spišská Nová Ves 1950 – 1983	106
Tabuľka V. Vývoj štruktúry priemyselnej výroby v okrese Spišská Nová Ves v rokoch 1960 – 1983	110
Tabuľka X. Organizovaný nábor pracovných síl v okrese Spišská Nová Ves v roku 1986	112
Tabuľka Y. Zamestnanecká štruktúra okresu Vranov nad Topľou v rokoch 1961, 1970 a 1973	130
Tabuľka Z. Prognóza zamestnaneckej štruktúry okresu Vranov nad Topľou do roku 1985	134
Tabuľka 1. Zoznam zamestnávateľov v okrese Rožňava v roku 1960	157
Tabuľka 2. Zoznam zamestnávateľov v okrese Rožňava v rokoch 1969 – 1970 – 1971	159
Tabuľka 3. Zoznam zamestnávateľov v okrese Rožňava v roku 1974	165
Tabuľka 4. Rast a pokles pracovných síl v podnikoch okresu Rožňava v rokoch 1974 a 1975	173
Tabuľka 5. Bilancia zdrojov pracovných síl a ich prvotného rozdelenia na roky 1987 a 1988 za okres Rožňava	174
Tabuľka 6. Zoznam zamestnávateľov v okrese Rožňava v roku 1987	175
Tabuľka 7. Zoznam prevádzok v okrese Levoča v roku 1946	182
Tabuľka 8. Potreba pracovných síl v okrese Spišská Nová Ves za prvý polrok roka 1956 v rámci organizovaného náboru	183

Tabuľka 9. Prehľad prevádzok v okrese Spišská Nová Ves a plnenie ženskej zamestnanosti v rokoch 1956 – 1957	185
Tabuľka 10. Prehľad prevádzok v okrese Gelnica a plnenie ženskej zamestnanosti v roku 1956	187
Tabuľka 11. Súhrnná bilancia zdrojov pracovných síl v okrese Spišská Nová Ves v roku 1971	189
Tabuľka 12. Priemerný počet pracujúcich, členov JRD v okrese Spišská Nová Ves za roky 1982 – 1986	196
Tabuľka 13. Zoznam zamestnávateľov v okrese Vranov nad Topľou v roku 1951	196
Tabuľka 14. Výkaz počtu zamestnancov podnikov v okrese Vranov nad Topľou v roku 1953	199
Tabuľka 15. Plnenie plánu organizovaného náboru v okrese Vranov nad Topľou za rok 1956	201
Tabuľka 16. Zoznam zamestnávateľov v okrese Vranov nad Topľou v roku 1956	202
Tabuľka 17. Zoznam zamestnávateľov v okrese Vranov nad Topľou v roku 1969	204
Tabuľka 18. Zoznam zamestnávateľov v okrese Vranov nad Topľou v roku 1979	208
Tabuľka 19. Zoznam zamestnávateľov v okrese Vranov nad Topľou v roku 1988	210
Tabuľka 20. Bilancia zdrojov pracovných síl a ich rozdelenie k 31. 12. 1988 v okrese Vranov nad Topľou	215

Zoznam skratiek

č. sp.	číslo spisu (archív)
ČSAD	Československá automobilová doprava
ČSD	Československé dráhy
ČSR	Československo 1918 – 1938, alebo tiež Česká socialistická republika (v rámci ČSSR)
ČSSR	Československá socialistická republika
f.	fond (archív)
JRD	Jednotné roľnícke družstvo
CHZVP	Chemické závody Wilhelma Piecka v Novákoch
KNV	krajský národný výbor
KSČ	Komunistická strana Československa
KSS	Komunistická strana Slovenska
MEZ	Moravských elektrotechnických závodov v Olomouci – závod v Krompachoch
MSP	mestský stavebný podnik
n. p.	národný podnik
OCP	Rómovia, dobovo „osoby cigánskeho pôvodu“
OKR	Ostravsko-karvinský revír
OPBH	okresný podnik bytového hospodárstva
OPS	okresný stavebný podnik
OPP	okresný priemyselný podnik
ONV	okresný národný výbor
OÚOP	okresný úrad ochrany práce
SEZ	Slovenské elektrotechnické závody Krompachy
SMZ	Slovenské magnezitové závody
SSR	Slovenská socialistická republika (v rámci ČSSR)
SŽB	Spišské železorné bane
ŠM	štátny majetok (poľnohospodárstvo)
TS	technické služby
UD	uránove doly (čeština)

10

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

11

VD	vodné dielo
Vsl. KNV	Východoslovenský krajský národný výbor v Košiciach
VSŽ	Východoslovenské železiarne Košice
ZŤS	závody ťažkého strojárstva

Úvod

12

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

13

Cieľom tejto monografie je tematizovať vplyv hospodárskych politík československých socialistických vlád na reguláciu zamestnanosti a rozmiestňovania pracovných síl v periférnych oblastiach Slovenska v období štátneho socializmu. Časový rámec práce je vymedzený rokmi 1945 až 1989, teda zahŕňa aj obdobie tretej Československej republiky 1945 – 1948. A to z toho dôvodu, že v súčasnej vedeckej spisbe sa režim tretej republiky stále častejšie definuje ako autoritatívny „prekomunizmus“, ktorý umožnil položiť základy totalitarizmu a postupnej sovietizácie Československa.¹

Hlavná hypotéza tejto práce je založená na predpoklade, že československý socialistický režim si kládol za cieľ umiestniť každého obyvateľa v produktívnom veku do pracovného pomeru. Recipročne si režim vynucoval od každého svojho občana zapojenie do budovania socializmu – ako hovorí dikcia ústavy z roku 1948 – „podľa svojich schopností“.² Individuálne práva jedinca tak boli legislatívne podriadené sociálnej kolektivitě, ktorá mu na oplátku proklamovala uplatnenie princípu egalitarizmu. Ten sa nevyhnutne musel prejavíť v hospodárskej politike socialistických štátov, ktoré sa usilovali poskytnúť rovnakú životnú úroveň a rovnaké možnosti sociálnej vertikálnej mobility obyvateľom bez ohľadu na pohlavie, etnicitu či ekonomickú vyspelosť regiónov, ktoré obývali.³

¹ Porovnaj napr. Cholínsky, Jan. Klíč k sovětizaci Československa [online]. ÚSTR, revue Paměť a dějiny 2013/02 [cit. 2019-08-31]. Dostupné online: <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad1302/003-015.pdf>; Placák, Petr. Gottwaldovo Československo jako fašistický stát. Paseka, 2015.

² Ústavný zákon zo dňa 9. 5. 1948, č. 150/1948 Zb., § 32, Základné povinnosti občana ku štátu a spoločnosti.

³ Libman, Alexander – Obydenkova, Anastassia. Inequality and historical legacies: Evidence from post-communist regions. In Post-Communist Economies, 2019, roč. 31, č. 6, s. 99-724.

V tejto práci sú za takéto periférne oblasti Československa zvolené východoslovenské regióny Rožňavy, Spišskej Novej Vsi a Vranova nad Topľou. Hoci tieto regióny treba geograficky považovať za periférne v relácii k pražskému, resp. bratislavskému centru, z hospodárskeho hľadiska vstupovali do povojnovej éry s rozličnou skladbou hospodárskych odvetví – od prevažne priemyselného Spiša cez priemyselno-poľnohospodársky Gemer k výrazne poľnohospodárskemu hornozemplínskemu okoliu Vranova nad Topľou. Napriek týmto osobitostiam všetky tri regióny spájala skúsenosť s vysokou mierou vysťahovalectva a nezamestnanosti, predovšetkým v čase kríz kapitalistických ekonomík (povojnová kríza v rokoch 1920 – 1921 a veľká hospodárska kríza na začiatku 30. rokov 20. storočia). Rovnako sa všetky tri oblasti vyznačovali vysokým podielom obyvateľov hospodáriacich na svojich statkoch, ktorých režim brachiálne presúval do priemyslu, čím likvidoval ich tradičné spôsoby obživy.⁴

Likvidácia tradičných spôsobov obživy sa v oveľa väčšom rozsahu týkala skupiny obyvateľstva, ktorá v neposlednom rade predstavuje ďalší spoločný fenomén týchto regiónov, a to je vysoký podiel Rómov na celkovom počte obyvateľov. Od Rómov, z ktorých prevažná časť sa pred rokom 1945 zaoberala rozličnými činnosťami obživy ako napríklad opracovaním kovov, hudbou (hudobníctvom), výrobou nepálených tehál alebo nádenníctvom v poľnohospodárstve, si režim vynucoval zapojenie do pracovného procesu s formálnymi pracovnými zväzkami. Dobové expertné vedenie pritom zdôrazňovalo, že „všeobecne chýba takmer celej cigánskej populácii nadväznosť na súčasné spôsoby práce.“⁵

⁴ Heumos, Peter. „Vyhrňme si rukávy než se kola zastaví!“. dělníci a státní socialismus v Československu 1945 – 1968. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2006, s. 18.

⁵ Kára, Karel (ed.). Cikáni v ČSSR v procesu společenské integrace. Praha: Ústav pro filosofii a sociologii ČSAV, 1976, s. 241.

Štátnym autoritám sa na Slovensku do roku 1970 podarilo dosiahnuť iba 55 %-nú zamestnanosť Rómov, pričom u rómskych mužov bol tento podiel značne vyšší – 83,3 %, než u žien – 26,9 %.

Tabuľka A. Počet obyvateľov okresov a podiel rómskej populácie.⁶

		Rožňava	Spišská Nová Ves	Vranov nad Topľou
1970	obyvateľov okresu	81300	129 000	62 000
	Rómov	8 710 (10,7 %)	10 997 (8,5 %)	5 520 (8,9 %)
1980	obyvateľov okresu	85 600	139 000	68 600
	Rómov	10 820 (12,6 %)	14 390 (10,4 %)	7 360 (10,7 %)
1989	obyvateľov okresu	91 310	145 250	72 500
	Rómov	12 910 (14,1 %)	17 720 (12,2 %)	8 920 (12,3 %)

Nepriaznivo bola expertmi hodnotená aj kvalita zapojenia väčšiny Rómov do pracovného procesu, a to predovšetkým čo sa týka kvalifikácie, profesijnej skladby, fluktuácie a produktivity práce.⁷ Dosiahnuť stopercentnú zamestnanosť Rómov predstavovalo pre štátne authority neustálu výzvu vzhľadom na ich rastúci prirodzený prírastok (porovnaj tabuľku A).

⁶ Jurová, Anna. Vývoj rómskej problematiky na Slovensku po roku 1945. Košice: Spoločenskovedný ústav SAV, 1993, s. 98-99. Údaje za rok 1989 získané z archívnych dokumentov okresných národných výborov – komisií pre riešenie problémov cigánskych obyvateľov. Zamestnanosť Rómov v ČSSR sa vyznačuje legislatívnymi a praktickými špecifikami, preto bude tejto problematike podrobnejšie venovaná samostatná monografia.

⁷ Tamtiež, s. 229.

Vzhľadom na horeuvedené skutočnosti hlavným cieľom monografie je vysvetliť, ako sa socialistický režim snažil hospodársky využiť prírodné a pracovné zdroje týchto regiónov pre socialistickú industrializáciu a poskytnúť dostatok pracovných príležitostí pre miestnych obyvateľov s rozdielnou vzdelanostnou úrovňou, územnou distribúciou a v prípade Rómov i rozličným stupňom priestorovej segregácie od majoritného obyvateľstva. Ako vyplynie z analýzy tohto procesu v jednotlivých zvolených periférnych okresoch Rožňava, Spišská Nová Ves a Vranov nad Topľou, režim vykazoval enormné úspechy na tomto poli v období konjunktúry socialistickej industrializácie v 50. rokoch. V 60. rokoch ale režim zápasil so stagnáciou vo využívaní zdrojov pracovných síl, pretože sa jednak nedarilo zapájať celú časť dospelých v produktívnom veku do pracovného procesu, predovšetkým žien a Rómov, a jednak boli komunistické elity nútené prehodnotiť ekonomickú rentabilitu mnohých prevádzok, ktoré boli ešte v 50. rokoch považované za dôležitú súčasť ekonomickej sústavy nielen Československa, ale i celého sovietskeho bloku. Po zaktualizovaní hospodárskych politík v 70. rokoch nastala druhá vlna socialistickej industrializácie, kedy sa režim za cenu vysokých investícií a dotovania niektorých kľúčových prevádzok snažil stabilizovať zamestnanosť v periférnych oblastiach. Udržanie stopercentnej zamestnanosti predstavovalo pritom *condicio sine qua non* hospodárskych politík komunistickej strany, ktorá si propagandistickým poukazovaním na vyriešenie nezamestnanosti a problému vysťahovalectva budovala legitimitu svojej moci nielen v periférnych regiónoch, ale i v celoštátnom odbornom diskurze.⁸

⁸ Porovnaj napr. Häufler, Vlastislav. Ekonomická geografie Československa. Praha: Academia, 1984, s. 557-559.

Text monografie je štrukturovaný do piatich častí:

1. prvá časť predstavuje historický kontext dynamiky zmien v hospodárskych politikách československých vlád a v legislatíve regulácie zdrojov pracovných síl medzi rokmi 1945 – 1989 na základe sekundárnej literatúry,
2. druhá časť predstavuje analýzu aplikácie týchto politík v regióne Rožňavy na základe archívnych a dobových materiálov uložených v príslušných regionálnych archívoch a knižniciach,
3. tretia časť sa týka regiónu Spišskej Novej Vsi,
4. štvrtá časť sa týka regiónu Vranova nad Topľou,
5. piatu časť tvoria prílohy, t. j. tabuľky s dátami zo získaných zdrojov, ktoré dopĺňujú hlavný text.

Analytická časť práce vychádza z empirického materiálu, konkrétne z dobových správ, smerníc, koncepcií, regulatív a štatistických prehľadov úradnej proveniencie, ktoré sa nachádzajú v oblastných archívoch jednotlivých vybraných regiónov, konkrétne vo fondoch okresných národných výborov, odborov pracovných síl, organizačných odborov a odborov plánovania. Dôležité dáta a historický kontext poskytujú i dobové odborné publikácie, podnikové a propagačné materiály, uložené spravidla v zbierkach regionálnych knižníc. Názvy historických regiónov píšem s veľkých začiatočným písmenom: Horné Uhorsko, Dolný Spiš, Horný Zemplín a pod.

Obsiahlosť témy, široký časový rozsah a množstvo archívnych materiálov neumožňovali prezrieť všetok existujúci empirický materiál k téme, preto je potrebné predkladané výstupy v tejto monografii ponímať ako sondu do problematiky s načrtnutím najdôležitejších tendencií vo vývoji hospodárstva a regulácie zdrojov pracovných síl v dotknutých okresoch. Problémom vo výskume sa taktiež ukázal stav (ne)spracovanosti relevantných fondov v oblastných archívoch za príslušné obdobie. V neposlednom rade je potrebné upozorniť na zmeny v teritoriálnom rozsahu okresov,

pretože ich hranice neboli v celom predmetnom období identické. Na administratívne zmeny okresných hraníc je upozornené v príslušných kapitolách k jednotlivým okresom. Dáta uvádzané v tejto monografii sa viažu spravidla na územný rozsah okresu v roku, z ktorého dáta pochádzajú. Na údaje z okresu Revúca pred jeho zlúčením s okresom Rožňava pred rokom 1960 nie je prihliadané, rovnako nie na obdobie 1960 – 1968 v prípade okresu Vranov nad Topľou, kedy tento okres neexistoval a bol rozkúskovaný medzi susedné okresy.

V tejto práci som si nekládol za cieľ zhodnotiť výkonnosť ekonomiky vytypovaných regiónov a jednotlivých prevádzok, nachádzajúcich na ich území, rovnako nie produktivitu živej a spoločenskej práce, mzdovú politiku alebo starostlivosť o pracovníkov či náboru žiakov a študentov do stredného školstva.

Pojem pracovná sila, resp. zdroje pracovných síl v tejto práci používam v dobovom význame, teda ako súhrn práceschopných osôb, zamestnaných i nezamestnaných, obvykle v produktívnom veku, teda i ženy na materskej dovolenke, žiakov a študentov v produktívnom veku. V období štátneho socializmu do tejto kohorty štatisticky spadali i osoby v predproduktívnom veku od 14 do 18 rokov, ktoré sa označovali termínom „dorast“. Taktiež do tejto kohorty spadali osoby v poproduktívnom veku, ktoré pracovali aj v dôchodkovom veku (porovnaj časť o legislatíve). Táto definícia sa v zásade neodlišuje od súčasného chápania významu pojmu; niektoré príručky však hovoria o populácii staršej 15 a viac rokov.⁹

⁹ Brožová, Dagmar. Kapitoly z moderní ekonomie trhů práce. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 19.

Moje poďakovanie patrí vedúcemu APVV projektu MARGIWORK Danielovi Škoblovi a jeho zástupcovi Richardovi Filčákovi za prizvanie ma do projektového tímu. Za cenné pripomienky ďakujem recenzentom Lucii Segľovej a hlavne Ľudovítovi Hallonovi. Asi najväčšia vďaka z hľadiska výstupov spracovanej publikácie patrí zamestnankyniam regionálnych archívov za sprístupnenie častokrát nespracovaných archívnych fondov, Márii Turekovej z rožňavského archívu, Nine Palkovej a Márii Garčárovej zo spišskonovoveského archívu a Daniele Ihnátovej a Martine Čech-Špirekovej z vranovského archívu.

**DYNAMIKA ZMIEN
V HOSPODÁRSKYCH
POLITIKÁCH ŠTÁTU
A V LEGISLATÍVE
REGULÁCIE ZDROJOV
PRACOVNÝCH SÍL
V ROKOCH 1945 — 1989**

1.

1945 – 1948

22

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

23

Ekonomický systém väčšiny kapitalistických európskych štátov po druhej svetovej vojne typologicky smeroval k zmiešanej ekonomike so znárodnením kľúčových odvetví hospodárstva a s prerozdelením zásadnej časti pôdneho fondu. Politická reprezentácia Československa internalizovala nastúpený trend v ústavnom programovom dokumente sui generis s názvom Košický vládny program, ktorý navyše bez náhrady predpokladal konfiškáciu akéhokoľvek majetku tých obyvateľov, ktorí boli na základe kolektívnej viny identifikovaní za „Nemcov, Maďarov, zradcov a kolaborantov.“¹⁰

Nacionalizačný proces v Československu bol odštartovaný v októbri 1945, pričom zoštátnenie kľúčových odvetví priemyslu zahŕňalo železiarne, valcovne, zbrojovky, elektrárne, plynárne, chemické závody, bane a všetky ostatné závody v ďalších priemyselných odvetviach s počtom zamestnancov nad 150 až 500 – v závislosti od odvetvia.¹¹ V rovnakom čase bol znárodnený celý potravinársky sektor, akciové banky a poisťovne.¹² Čo sa týka pôdneho vlastníctva, tu došlo v niekoľkých fázach medzi rokmi 1945 – 1948

¹⁰ Realizované na základe týchto právnych úprav, radené chronologicky: Nariadenie SNR z 27. 2. 1945 č. 4/1945 Zb. nar. SNR o konfiškácii a urýchlennom rozdelení poľnohospodárskeho majetku Nemcov, Maďarov, ako i zradcov a nepriateľov slovenského národa. V českých krajinách táto právna norma uplatnená prostredníctvom: Dekrét prezidenta republiky z 21. 6. 1945 č. 12/1945 Zb. o konfiškácii a urýchlennom rozdelení poľnohospodárskeho majetku Nemcov, Maďarov ako i zradcov a nepriateľov českého a slovenského národa; ďalej Dekrét prezidenta republiky z 25. 10. 1945 č. 108/1945 Zb. o konfiškácii nepriateľského majetku a Fondoch národnej obnovy – s celorepublikovou platnosťou. Podrobnejšie k povojnovej menšinovej politike 3. republiky: Šutaj, Štefan – Masný, Peter – Olejník, Milan. Prezidentské dekréty Edvarda Beneša v povojnovom Slovensku. Veda: Bratislava, 2002, 90 s.

¹¹ Dekrét prezidenta republiky z 24. 10. 1945 č. 100/1945 Zb. o znárodnení baní a niektorých priemyselných podnikov.

¹² Dekrét prezidenta republiky z 24. 10. 1945 č. 101/1945 Zb. o znárodnení niektorých podnikov priemyslu potravinárskeho; Dekrét prezidenta republiky z 24. 10. 1945 č. 102/1945 Zb. o znárodnení akciových bank a súkromných poisťovní; Dekrét prezidenta republiky z 24. 10. 1945 č. 103/1945 Zb. o závodných a podnikových radách.

k prerozdeleniu skonfiškovaného pôdneho majetku, ako aj doposiaľ neprerozdelených hospodárstiev a veľkostatkov, ktoré nepodliehali medzivojnovkej reforme a vôbec všetkého pôdneho majetku nad 50 ha – tzv. zostatkových statkov.¹³ V poľnohospodárstve teda v tejto fáze ešte nedochádzalo k zoštátneniu, naopak k posilneniu drobného vlastníctva pôdy.¹⁴

To malo prirodzene väčší význam pre české krajiny vzhľadom na skutočnosť, že oproti pôvodnému zámeru československých politických elít vysídliť zo štátneho teritória členov nemeckej i maďarskej minority, veľmoci odsúhlasili iba vysídlenie tej nemeckej.¹⁵ Podľa odhadov odišlo alebo bolo nútených opustiť československé územie v rokoch 1945 – 1947 okolo 2,6 až 2,9 milióna Nemcov.¹⁶ Následkom vysídlenia Nemcov československé úrady stáli pred naliehavou výzvou zmierniť dopady narušenej štruktúry pracovného trhu a vykryť saldo zdrojov pracovných síl v hospodársky exponovaných pohraničných oblastiach Sudet, kam smeroval hlavný osídľovací migračný prúd. Inak sa vyvíjala situácia na Slovensku, kde sa pozemkovou reformou neodstránilo agrárne preľudnenie, v dôsledku čoho úrady hlásili nedostatok voľných pracovných miest. Úlohu vyrovnáť diskrepancie v rozložení voľných zdrojov pracovných síl v oboch častiach republiky, prekonať nedostatok

¹³ Dekrét prezidenta republiky z 20. 7. 1945 č. 28/1945 o osídlení poľnohospodárskej pôdy Nemcov, Maďarov a iných nepriateľov štátu českými, slovenskými a inými slovanskými poľnohospodármi; Zákon č. 142/1947 o revízii prvej pozemkovej reformy.

¹⁴ Podrobnejšie porovnaj Kuklík, Ján. Znárodněné Československo: od znárodněné k privatizaci – státní zásahy do vlastnických a dalších majetkových práv v Československu a jinde v Evropě. Praha: Auditorium, 2010, s. 135n.

¹⁵ Protokol Postupimské konferencie troch mocností, čl. XIII. Porovnaj Beňa, Jozef. Slovensko a Benešove dekréty. Bratislava: Belimex, 2002, s. 49.

¹⁶ Staněk, Tomáš, von Arburg, Adrian. Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945 – 1951. I. díl. Dokumenty z českých archivů. Středokluky, 2010, s. 230.

pracovních síl na základe dobrovoľnej mobilizácie a zabezpečiť osídľovanie Sudet ako aj realizáciu industrializácie Slovenska a slaborozvinutých českých krajov riešil dvojročný hospodársky plán 1947 – 1948. Ten – hoci v redukovanej, orientačnej podobe – predznamenal éru plánovania, asociovaného so socialistickou ekonomikou. V rámci tohto plánu nechali úrady zo Sudet premiestniť na Slovensko 337 závodov a prevádzok s 24 000 pracovnými miestami, v dôsledku čoho pripadalo koncom roka 1948 na tieto presunuté kapacity 13 % pracovných síl umiestnených na Slovensku. Vďaka dvojročnému plánu sa priemyselná výroba na Slovensku oproti roku 1937 takmer zdvojnásobila a výrobné maximum z vojnového obdobia slovenského štátu bolo prekonané o 20 %.¹⁷

Realizáciu brachiálnej mobilizácie pracovných síl značne uľahčovala povojnová legislatíva, ktorá v mnohých zásadných oblastiach kopírovala politiky fašistických režimov z obdobia Slovenskej republiky a Protektorátu Čechy a Morava. Na území Slovenska v roku 1945 Slovenská národná rada odobrila existenciu pracovných útvarov z éry Slovenskej republiky s prevýchovným programom osôb označovaných za zaháľáčov a asociálov, z ktorých prevahu tvorili Rómovia. Režim považoval pracovné tábory za natoľko rentabilný represívny prostriedok, že v rokoch 1948 – 1954 rozšíril ich pôsobenie

¹⁷ Bližšie: Hallon, Ludovít – Sabol, Miroslav. Mobilizácia pracovných síl v ČSR po druhej svetovej vojne a ich presuny medzi Slovenskom a českými krajinami. In Česko-slovenská historická ročenka 2017 – 2018. Bratislava: VEDA, 2018, s. 181-200; Sabol, Miroslav. Hodnotenie industrializácie Slovenska v rámci Dvojročnice, jej kvantitatívne a kvalitatívne ukazovatele. In Slovensko a Európa v roku 1948. Eds. Marek Syrný at al. Banská Bystrica: Múzeum SNP v Banskej Bystrici, 2018, s. 183-219; Sabol, Miroslav. Pracovné sily a zamestnanosť v tretej republike (1945 – 1948). In Michálek, Slavomír. Slovensko v labyrinte moderných európskych dejín : pocta historikovi Milanovi Zemkovi. Bratislava: Historický ústav SAV v Prodama, 2014, s. 371-383.

na celé územie republiky pod názvom tábory nútených prác, tentokrát už s dôrazom na sústreďovanie režimu nepohodlných osôb.¹⁸

Československé úrady tretej republiky prevzali i prax všeobecnej pracovnej povinnosti, ktorá umožňovala zaradiť akúkoľvek práceschopnú osobu ženského pohlavia od 18 do 45 rokov a mužského od 16 do 55 rokov do určeného pracovného pomeru podľa potreby štátnych autorít po dobu aspoň jedného roka, najviac však na 18 mesiacov.¹⁹

Navyše sa vzhľadom na neodôvodnenú fluktuáciu zaviedli povinné pracovné preukazy, do ktorých sa zaznamenávali pracovné charakteristiky jedinca o fluktuácii, absentovaní, mieste, dĺžke a spôsobe ukončenia pracovných pomerov.²⁰ Od roku 1951 sa tieto údaje zapisovali priamo do občianskych preukazov, čím sa fakticky zabránilo akýmkoľvek pokusom vyhnúť sa práci. Podľa historika Dalibora Státnika týmito opatreniami štátne authority dosiahli štátnu

¹⁸ Nariadenie SNR č. 105/1945 z 23. augusta 1945 o zriaďovaní pracovných táborov; Zákon č. 247/48 z 25. 10. 1948 o zriaďovaní táborov nútenej práce. Porovnaj Varinský, Vladimír. Tábory nútenej práce na Slovensku v rokoch 1941 – 1953. Banská Bystrica: UMB, 2004; Porovnaj tiež: Sabol, Miroslav. Pracovné sily a zamestnanosť v tretej republike (1945 – 1948). In Michálek, Slavomír. Slovensko v labyrinte moderných európskych dejín : pocta historikov Milanovi Zemkovi. Bratislava: Historický ústav SAV v Prodama, 2014, s. 371-383.

¹⁹ Dekrét prezidenta republiky zo 17. 10. 1945 č. 88 Zb. o všeobecnej pracovnej povinnosti, novelizovaný Zákonom č. 175/1948, ktorým sa mení dekrét prezidenta republiky o všeobecnej pracovnej povinnosti. Bližšie porovnaj: Sabol, Miroslav – Hallon, Ľudovít. Mobilizácia pracovných síl v ČSR po druhej svetovej vojne a ich presuny medzi Slovenskom a českými krajinami. In Česko-slovenská historická ročenka 2017 – 2018. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2018, s. 181-200.

²⁰ Zákon č. 29/1946 Zb., ktorým sa zavádzajú pracovné preukazy.

kontrolu pracovného trhu s možnosťou priamej intervencie do vzťahu medzi zamestnancom a zamestnávateľom.²¹

Kontrolu prevádzali novozriadené úrady na ochranu práce (ÚOP), ktorých sieť sa podarilo dobudovať na prelome rokov 1947/1948. Tie mali na starosti sprostredkovať prácu a vydávať súhlasy so zmenou zamestnaneckých pomerov, čo v praxi znamenalo, že akékoľvek nastúpenie do zamestnania a jeho ukončenie muselo byť týmto úradom nahlásené. V marci 1948 boli ÚOP pretvorené na referáty ochrany práce pri krajských a okresných národných výboroch (KNV, ONV) a toto ich organizačné zaradenie pretrvalo až do roku 1989.²²

Kompetenčne ÚOP spadali pod Ministerstvo ochrany práce a sociálnej starostlivosti (na Slovensku pod Povereníctvo ochrany práce a sociálnej spravodlivosti), čo bol hlavný orgán manažujúci využitie zdrojov pracovných síl. Tento samostatný rezort však bol medzi rokmi 1957 – 1968 zrušený, pričom jeho prognosticko-plánovaciu agendu prevzal Štátny úrad plánovací s oblastným orgánom pre Slovensko s názvom Slovenský plánovací úrad. Takto vzniknutý analytický útvar koordinovane riešil viaceré úlohy od plánovania proporcií jednotlivých hospodárskych odvetví až po vytypovanie lokalít prevádzok pri zdrojoch surovín a materiálov ako aj pri strediskách a zdrojoch pracovných síl.

²¹ Státník, Dalibor. Sankční pracovní právo v padesátých letech: vládní nařízení o opatřeních proti fluktuaci a absence č. 52/1953 Sb. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1994, s. 16.

²² Vládné nariadenie zo 4. 6. 1945 č. 15/1945 Zb. o hlásení pracovného pomeru a jeho zrušení.

1948 – 1970

28

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

29

Po mocenskom ovládnutí štátneho aparátu predstaviteľmi Komunistickej strany Československa (KSČ) vo februári 1948 sa v dvojročnej etape 1948 – 1949 československá zmiešaná ekonomika transformovala na socialistickú, resp. centrálne plánovanú. Treťou pozemkovou reformou z marca 1948²³ štát definitívne zlikvidoval veľkostatky, nakoľko skonfiškoval všetkú pôdu samostatne hospodáriacich držiteľov nad 50 ha, ako aj tzv. špekulačnú pôdu, čo bolo označenie pre pôdu, ktorú jej vlastníci ďalej prenajímali menším hospodárom. Poľnohospodárske konfiškáty pritom už neboli spravidla prideľované drobným pridelencom, ale zostali v rukách štátu. Týmto sa spustil proces socializácie poľnohospodárstva, ktorý predpokladal prechod od súkromného hospodárenia ku kolektívnej forme výroby v jednotných roľníckych družstvách (JRD), teda kolektivizáciu. Socialistický režim brachiálnymi zásahmi a propagandou dosiahol dovŕšenie tohto procesu zväčša v prvej vlne kolektivizácie do roku 1953, definitívne potom do roku 1960.²⁴

Zároveň s treťou pozemkovou reformou prebiehala od apríla 1948 druhá vlna znárodnenia, ktorá sa týkala veľkoobchodu, podnikov zahraničného obchodu, dopravy a cestovného ruchu, polygrafického priemyslu, kúpeľníctva, väčšiny pohostinstiev a ubytovacích zariadení a v prvej vlne doposiaľ neznárodnených priemyselných prevádzok nad 50 zamestnancov. Mimo znárodnenia boli ponechané podniky s počtom do 50 zamestnancov a rôzne spoločenstvá a družstvá. Koncom roka 1948 tak v kapitalistickom sektore

²³ Zákon č. 44/1948 Zb., ktorým sa mení a doplňuje zákon o revízii prvej pozemkovej reformy, 21. 3. 1948.

²⁴ Bližšie porovnaj: Burešová, Jana. Zemědělství v českých zemích a na Slovensku v podmínkách „kolektivizace“, 1949 – 1960. In Česko-slovenská historická ročenka 1998. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1998, s. 197-206; Sabol, Miroslav. Kolektivizácia v Československu. In Historický časopis : Historického ústavu SAV (do r. 2012), 2012, roč. 60, č. 3, s. 568-569.

hospodárstva (v súkromnej držbe) po druhej vlne znárodnenia zostalo pracovať ešte 17,7 % pracovných síl.²⁵ No nie nadtľho, pretože proces znárodnovania v nepoľnohospodárskej sfére sa definitívne zavŕšil do roku 1951, kedy sa rôzne drobné znárodnené prevádzky a živnosti začali označovať pojmom výrobné družstvá, zatiaľ čo komunálne podniky pojmom miestne hospodárstvo.

Znárodnenie hospodárstva predstavovalo základný predpoklad k celkovej transformácii československej ekonomiky, orientovanej v období rokov 1918 – 1939/1945 na ľahký priemysel, na socialistickú, centrálnu plánovanú ekonomiku s prevahou ťažkého priemyslu s odvetviami hutníctva, strojárstva, zbrojárstva, chemického a energetického priemyslu. Odvetvová profilácia reflektovala geopolitické postavenie ČSR v sovietskom bloku a členstvo v Rade vzájomnej hospodárskej pomoci, v rámci ktorej sa Československu prisudzovala úloha „strojovne socialistických krajín.“²⁶ V dôsledku obchodného embarga zo strany vyspelých kapitalistických krajín od roku 1949, sa obrat zahraničného obchodu Československa v 50. rokoch preorientoval z jednej tretiny na Sovietsky zväz a z druhej tretiny na ostatné krajiny východného bloku. Zvyšnú tretinu potom naďalej pokrývali väčšou vyspelé kapitalistické ekonomiky a z menšej časti aj krajiny tretieho sveta.

Túto zásadnú transformáciu si režim kládol za cieľ uskutočniť v relatívne krátkom časovom období prvej päťročnice (1949 – 1953), ktorá rátať s enormným zvýšením priemyselnej produkcie o 57 %, na Slovensku dokonca o 168 %.²⁷ Úlohy sa v rokoch 1950 – 1951

²⁵ Průcha, s. 200.

²⁶ Jirásek, Zdeněk. „Ocelová koncepce“ hospodářství českých zemí 1947 – 1953. Opava: Ústav historických věd, Slezská univerzita v Opavě, 2014.

²⁷ Hallon, Ľudovít. Význam Ostravska pre industrializáciu Slovenska po roku 1945. In Česko-slovenská historická ročenka 2004. Brno: Vydavatelství Masarykovy univerzity v Brně. 2004, s. 53.

navyšovali nadplán, nakoľko sa počítalo s vypuknutím vojnového konfliktu s kapitalistickými krajinami. Rátalo sa s urýchlením industrializačného procesu, vyzbrojovaním armád, nutnosťou surovínovej sebestačnosti v dôsledku obchodného embarga, vrátane ťažby uránu pre vojenský program Sovietskeho zväzu. V rámci tejto kampane došlo opäť k dočasnému presmerovaniu investičných priorít a zdrojov pracovných síl z hospodársky zaostalejších regiónov bez dostatočnej surovínovej základne do ťažiskových priemyselných regiónov Ostravska, severozápadných a stredných Čiech, Brna a Plzne. Okrem toho veľké investície smerovali do energetického priemyslu, pričom na Slovensku sa pristúpilo k výstavbe vodných nádrží na Považí, Orave a v Dobšinej. V rámci I. päťročnice na Slovensku vznikli aj strojárne v Snine, Bánovciach, Krompachoch, Kubre, Hliníku, Nových Zámkoch a v Košiciach, drevárske závody Smrečina v Banskej Bystrici, Bučina Zvolen, Dvevokombinát Hencovce (neskôr Bukóza Vranov), Tatra Pravenec, Mier v Topolčanoch a Nábytkársky závod v Spišskej Novej Vsi.²⁸

V nepoľnohospodárskej sfére tak došlo k vytvoreniu zhruba 250 000 pracovných miest, ktoré obsadzovali jednak pracovníci z nepriorizovaných odvetví a jednak z poľnohospodárstva, vrátane žien a dorastu v domácnostiach zaoberajúcich sa poľnohospodárskou produkciou.²⁹

Akútny nedostatok pracovných síl v baniach a ťažkom priemysle riešili štátne autority dvoma zásadnými nástrojmi, zavedenými v roku 1951. Tým prvým bol organizovaný nábor, v rámci ktorého Štátny úrad plánovací po schválení vládou nariadil prevádzkam presun stanoveného počtu pracovných síl do prioritizovaných

²⁸ Londák, Miroslav. Otázky industrializácie Slovenska (1945 – 1960). Bratislava: VEDA, 1999, s. 63 a 94.

²⁹ Průcha, s. 254n.

odvetví.³⁰ Väčší počet zamestnancov však preferované závody a bane získali voľným náborom priamo v regiónoch.

Ako poistka dostatku pracovníkov v jednotlivých hospodárskych odvetviach po vyčerpaní voľných zdrojov a zdrojov pracovných síl z poľnohospodárstva slúžilo druhé opatrenie, a to inštitút štátnych pracovných záloh.³¹ To spočívalo v plánovitej regulácii počtu absolventov odborných učilíšť a škôl závodného výcviku dorastu z mládeže od 15 rokov, čím sa mal zabezpečiť stály prísun pracovných síl do baní, železiarní a iných preferovaných hospodárskych odvetví.

Hoci sa počas prvej päťročnice zvýšil národný dôchodok (hmotné statky vyrobené vo výrobní sfére) o 59 % a priemyselná produkcia sa takmer zdvojnásobila, nebol tento päťročný plán pre exponovanosť splnený, čo prispelo k tomu, že v rokoch 1954 – 1955 fungovalo československé hospodárstvo na podklade dvoch ročných konsolidačných plánov. Tie počítali so znížením úloh priemyselnej produkcie, dočasným prerušením kolektivizácie a presunom časti pracovných síl do poľnohospodárstva pre potreby skvalitnenia zásobovania potravinami.³²

Štátne authority následne sledovali dovŕšenie socialistickej industrializácie prostredníctvom druhého päťročného plánu (1955 – 1960), ktorý mal dobehnúť nesplnené úlohy z prvej päťročnice. Priemyselná produkcia sa mala zvýšiť o 54 %, na Slovensku až o 75 %, a to najmä výstavbou Východoslovenských železiarní v Košiciach ako aj výstavbou zbrojárskeho priemyslu na Považí a chemických kombinátov na východnom Slovensku. Do roku 1960 sa podarilo

32

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

³⁰ Vládné nariadenie č. 121/1951 z 27. 12. 1951 o organizácii náboru pracovných síl.

³¹ Zákon č. 110/1951 z 19. 12. 1951 o štátnych pracovných zálohách.

³² Průcha, s. 273.

dokončiť aj socializáciu poľnohospodárstva so zvýšením poľnohospodárskej produkcie, pri postupujúcom odlive pracovných síl do sekundárneho sektora.³³

Úspech 2. päťročnice posilnil entuziazmus štátnych elít pri stanovení ambiciózných cieľov tretej päťročnice (1961 – 1965), ktorá počítala s nárastom objemu priemyselnej produkcie o polovicu v porovnaní s rokom 1960 a so zintenzívnením poľnohospodárskej produkcie o 21 %. Investície do modernizácie prevádzok, infraštruktúry a mechanizácie poľnohospodárstva predstavovali 322 miliárd korún, čo bolo viac než za predchádzajúce dve päťročnice dohromady. Počas 3. päťročnice sa podarilo vybudovať chemické komplexy v Bratislave, Kralupoch a Novákoch a automobilku v Mladej Boleslavi. Plán však narazil v roku 1961 na ideologický rozkol medzi ZSSR a Čínou, ktorá následkom toho zastavila dovoz surovín do Československa a odmietla prebrať objednaný tovar. Československá ekonomika navyše trpela obmedzenými úverovými možnosťami v dôsledku nesplatených úverov zo strany krajín RVHP. V roku 1962 vláda päťročnicu zrušila a riadila hospodárstvo provizórnymi jednoročnými plánmi. Národný dôchodok stúpil do roku 1965 iba o 1,9 %, priemyselná produkcia oproti pôvodného plánu, rátajúcemu s 50 %, stúpla iba o 29 % a poľnohospodárska oproti plánu 21 % klesla dokonca o 0,6 %.³⁴

33

Neúspech 3. päťročnice a zastavenie hospodárskeho rastu oslabilo legitimitu socialistického režimu pod vedením KSČ a jej orientácie na sovietsky model hospodárstva, načo strana od roku 1963 reagovala postupnou prípravou ekonomických reforiem. Štvrtý päťročný

³³ Londák, Miroslav. Otázky industrializácie Slovenska (1945 – 1960). Bratislava: VEDA, 1999, s. 101n.

³⁴ Průcha, s. 317.

plán 1966 – 1970 znamenal oslabenie direktívnych metód riadenia s ponechaním určitého priestoru pre vlastnú iniciatívu jednotlivých podnikov. To vyvolalo trend nárastu produkcie spotrebného tovaru a presun pracovných síl v prospech dovtedy zanedbávaného terciárneho sektoru.³⁵ Akčný plán z roku 1968 dokonca počítal so znovuzavedením drobného podnikania, čo sa stalo neprípustným po invázii vojsk Varšavskej zmluvy do Československa v auguste 1968. Bez ohľadu na zahraničnopolitickú situáciu Československa po roku 1968 národný dôchodok krajiny stúpol do roku 1970 o 7 %.³⁶

Čo sa týka regulovania zamestnanosti a rozmiestnenia zdrojov pracovných síl, po prekonaní extenzívnej a preexponovanej 1. päťročnice úrady od roku 1954 čiastočne upúšťali od administratívnych príkazov, ktoré im umožňovala platná legislatíva, a pri dosahovaní územnej redistribúcie pracovných síl sa skôr orientovali na hmotnú a finančnú stimuláciu (odmeny, príspevky, byty). Od roku 1958 sa taktiež preniesla zodpovednosť za získavanie pracovných síl na podniky, ktoré boli povinné nahlasovať potreby pracovných síl národným výborom. Tie jednak zodpovedali za zabezpečenie dostatočného počtu podľa ročných plánov a jednak podnikom schvaľovali voľné náboje pracovných síl.³⁷

Určitú mieru liberalizácie zamestnanosti napokon priniesol Zákoník práce č. 65/1965 Zb., ktorým sa zrušila nutnosť súhlasu ONV pri zjednávaní a rozväzovaní pracovných pomerov. Na druhej strane to viedlo k nerentabilnej snahe podnikov o udržanie rezerv

³⁵ Podrobne vo vzťahu k územiu Slovenska: Londák, Miroslav. Šikova ekonomická reforma a Slovensko. Bratislava: Veda, 2018; Londák, Miroslav. Rok 1968 a ekonomická realita Slovenska. Bratislava: Prodama, 2007.

³⁶ Průcha, s. 325.

³⁷ Zákon č. 70/1958 Zb. zo 17. 10. 1958 o úlohách podnikov a národných výborov na úseku starostlivosti o pracovné sily.

pracovných síl pre prípad potreby. Úprava zamestnaneckých pomerov Zákoníkom práce z roku 1965 platila s menšími novelizáciami až do roku 1989.³⁸

Bilancia transformácie československej ekonomiky na sovietsky model za roky 1948 – 1968 vykazuje v porovnaní s vyspelými kapitalistickými krajinami nadmerný podiel pracovných síl na úhrne obyvateľstva, ktorý sa navyše zvýšil zo 44 na 47 %. Rovnako sa zvýšila i zamestnanosť žien z 37 na 45 %. Podiel Slovenska na národnom dôchodku narástol z 19 na 26 %.³⁹

Čo sa týka špecificky územia Slovenska, industrializácia tejto časti štátu viditeľne nenapredovala takým sľubným tempom, ako sa to snažila komunikovať štátna propaganda. Prevala pracovných síl v priemysle bola na Slovensku dosiahnutá až v roku 1964, odkedy sa začal meniť aj charakter industrializácie. Rozvoj pokračoval dopĺňaním, rozširovaním a rekonštrukciami už stávajúcich kapacít, zvyšoval sa stupeň finalizácie výrobkov a ustupovali do úzadia sociálne motivované investície. Faktom však zostáva, že zatiaľ čo prírastok počtu pracovných príležitostí v národnom hospodárstve v českých krajinách za dve dekády dosiahol 74,94 %, na Slovensku to bolo iba 25,06 %.⁴⁰ Nepomer hospodárskeho vývoja v oboch častiach republiky generovalo migračné saldo v neprospech Slovenska, kedy do českých krajín odchádzalo v priebehu týchto dvadsiatich rokov ročne priemerne 8300 osôb, úhrnom 157 000.⁴¹

³⁸ Rákosník, Jakub – Tomeš, Igor et al. Sociální stat v Československu: právně-institucionální vývoj v letech 1918 – 1992. Praha: Auditorium, 2012, s. 237.

³⁹ Průcha, 633n.

⁴⁰ Dejmeš, Jindřich at al. Československo: dějiny státu. Praha: Libri, 2018, s. 595.

⁴¹ Průcha, s. 402.

Slovenský hospodársky historik a kritik centralistických hospodárskych politík socialistického Československa Miroslav Londák v tomto kontexte upozornil na znevýhodňovanie Slovenska, ktoré identifikoval ako nevytváranie dostatočného počtu pracovných miest pre populačné príspevky Slovenska. Podľa jeho výpočtov v rokoch 1948 – 1967 poľnohospodársky sektor stratil modernizáciou 356056 pracovných miest, zatiaľ čo v priemysle vzniklo iba 173376 miest. Navyše išlo zväčša o miesta v menej rentabilných závodoch, produkujúcich polotovary a suroviny, pričom chýbali závody spracovateľského priemyslu, ktoré by viazali uvoľnené pracovné sily z poľnohospodárstva a riešili predovšetkým zamestnanosť žien.⁴²

⁴² Londák, Miroslav. Slovenská ekonomika na prahu roka 1968 – dvadsať rokov po februári 1948. In Londák, Miroslav – Sikora, Stanislav (eds.). Rok 1968 a jeho miesto v našich dejinách. Bratislava: Veda, 2009, s. 42-61.

1971 – 1989

38

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

Po vytvorení Českej socialistickej republiky a Slovenskej socialistickej republiky v rámci federatívnej Československej socialistickej republiky ústavnými zákonmi z rokov 1968 – 1970 sa v hospodárskej oblasti vymedzili kompetencie federálnych (ústredných) štátnych orgánov v týchto oblastiach: plánovanie, zahraničný obchod, vedecko-technický rozvoj, investičná, poľnohospodárska, menová, finančná, cenová a sociálna politika, palivovo-energetický, metalurgicko-strojárske komplex, spoje a väčšina dopravných odvetví. Ekonomika štátu bola opäť riadená centralisticky podľa sovietskeho administratívno-direktívneho modelu.⁴³

39

Odvrátenie odlivu zdrojov pracovných síl zo sekundárneho sektora mala zabezpečiť novelizácia legislatívy regulácie zamestnanosti a rozmiestňovania pracovných síl z 50. rokov. V roku 1970 schválila reguláciu vláda ČSSR uznesením č. 209/1970 a vláda SSR uznesením č. 400/1970.⁴⁴ Následne sa regulácie vždy aktualizovali pre nasledujúce päťročnice. Mechanizmus regulácie zdrojov pracovných síl fungoval takto: Česká a Slovenská plánovacia komisia v štátnom pláne rozvoja národného hospodárstva určili záväzný limit počtu pracovníkov na základe objektivizácie oblastných bilancií pracovných síl; nasledovali medzi-oblastné presuny a rozdelenie zdrojov pracovných síl v súlade s územným rozložením úloh štátneho plánu; ústredným orgánom bolo v návrhoch uvedené do súladu územné rozloženie potrieb pracovných síl so zdrojmi v jednotlivých oblastiach. Na medzistupni vykonali reguláciu rozmiestňovania pracovných síl národné výbory na podklade

⁴³ Londák, Miroslav. Šikova ekonomická reforma a Slovensko. Bratislava: Veda, 2018, s. 203n.

⁴⁴ ONV Rožňava II. Odbor pracovných síl 1971 – 1978. Materiál pre rokovanie vlády, č. 5154/1971. Referát ministra sociálnych vecí a práce. Systém jednotnej regulácie zamestnanosti a rozmiestňovania pracovných síl na rok 1972 a ďalšie roky 5. päťročnice. Júl 1971.

stanovených limitov počtu pracovníkov a oblastných bilancií pracovných síl.

Organizovaný nábor pre prioritné odvetvia prebiehal podľa zákona č. 70/1958 a vládneho nariadenia č. 92/1958, pričom sa mal ich rozsah postupne obmedzovať. Tu sa predpokladalo nahrádzať nútené nábery „cestou organizovaných presunov uvoľňovaním v procese efektívnych štrukturálnych zmien ekonomiky.“⁴⁵

Systém rozmiestňovania dorastu a absolventov sa dial na základe bilancií rozdelenia dorastu do a) výberových škôl, b) učebného pomeru, c) pracovného pomeru. I tu sa stanovovali záväzné úlohy pre presun dorastu medzi krajinami a republikami. Dôraz sa kládol na výchovu k voľbe povolania: už na základných školách sa mala diať diferencovanie podľa miestnych potrieb a podmienok krajov a okresov vyvíjaním informačnej činnosti a poradenstva. Absolventi stredných a vysokých škôl boli následne rozmiestňovaní na základe záväzných plánov schválených vládami na základe ústredných orgánov na základe vládneho nariadenia č. 38/1967 Zb. o umiestňovaní absolventov vysokých škôl, konzervatórií, stredných odborných a odborných škôl.⁴⁶

5. päťročnica (1971 – 1975) stanovovala prechod ekonomiky na intenzívny typ rozvoja s opatrnejšími cieľmi než tomu bolo v predchádzajúcich dekádach. Režim kládol dôraz na uspokojovanie životných potrieb obyvateľstva, dosiahnutie súladu medzi rastom miezd a produktivitou práce, krytie nadmerných peňažných príjmov z predchádzajúcich rokov výrobou spotrebných tovarov a na rast bytovej výstavby. Nepodarilo sa však zvyšovať kvalitu výroby, pričom konkurencieschopnosť československých výrobkov na západných

⁴⁵ Tamtiež.

⁴⁶ Tamtiež.

trhoch upadala.⁴⁷ Aj napriek návratu k administratívne-direktívnym metódam priamej regulácie podnikov, obdobie 5. päťročnice bolo posledným obdobím ekonomického rastu 5,7 %.⁴⁸

V 6. päťročnici (1976 – 1980) sa už spomalený rast premietol do plánu. Počítalo sa so zvýšenými investíciami do palivovo-energetického priemyslu, pričom vzniklo niekoľko nových tepelných elektrární a jadrová elektrárňa v Jaslovských Bohuniciach (V1, V2). Nastala však výrazná zmena v prioritizovaní priemyselných odvetví, tentokrát s dôrazom na rozvoj elektrotechnického priemyslu. Nakoľko zaostávanie socialistických krajín za výkonom ekonomík kapitalistických krajín bolo v tomto období už vypuklé, štátne elity sa pokúšali o systémové zmeny. V marci 1980 bol publikovaný dokument Súbor opatrení na zdokonalenie sústavy plánovitého riadenia národného hospodárstva po roku 1980, ktorý predstavoval pokus zopakovať nevydarenú Rozsypalovu reformu z rokov 1958 – 1959. Tento pokus sa skončil nezdarom, nakoľko štátne authority ani neboli schopné pripraviť nasledujúci päťročný plán. Nasledovali iba dva provizórne ročné plány.⁴⁹

V priebehu 7. päťročnice (1981 – 1985) sa v hrubých obrysoch zopakoval podobný vývoj ako za 3. päťročnice (1961 – 1965), teda krach plánu a nízky rast národného dôchodku okolo 2 %. Plán totiž nezohľadnil globálne spomalenie hospodárskeho rastu v dôsledku druhého ropného šoku, nepočítal so zostrením studenej vojny, potrebou zvýšenia zbrojenia a sprísnením obchodného embarga zo strany kapitalistických štátov. Spomalenie hospodárskeho rastu

⁴⁷ Jančík, Drahomír. Bludný kruh „zdokonalování plánovitého řízení“ československé ekonomiky (1971 – 1985). In Petráš, Jiří – Svoboda, Libor (eds.). Znormalizováno: Československo v letech 1978 – 1985. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2020, s. 180-202.

⁴⁸ Průcha, s. 661.

⁴⁹ Průcha, s. 672n.

v roku 1982 vystupňovalo nesúlad medzi plánovaným počtom absolventov škôl a schopnosťami rezortov zamestnať ich. Viac ako 5000 absolventov stredných a vysokých škôl zostalo nezamestnaných, preto vláda nariadila rezortom ich prijať.⁵⁰

Urýchlenie sociálno-ekonomického rozvoja a rast životnej úrovne mala riešiť 8. päťročnica (1986 – 1990). Plán ale nebol podložený systémovými zmenami, ekonomika o. i. trpela vysokou mierou rozostavanosti, zastaranosti a chybovosti výrobných objektov. Tieto sa mali zohľadniť až následne od rokov 1990 – 1991 projektom reformy nazvanej Komplexná prestavba hospodárskeho mechanizmu (1987). V priebehu rokov 1987 – 1988 bolo zavedených niekoľko liberalizačných inovácií, ktoré v zásade kopírovali prvky ekonomickej reformy z rokov 1965 – 1968. Podniky získali samostatnosť v rozhodovacích právomociach, recipročne sa od nich vyžadovala rentabilita v samofinancovaní, vrátane návratnosti investícií a využitia pracovných síl. Od národných výborov sa taktiež začala vyžadovať vyššia iniciatíva pri výnosoch podnikov miestneho hospodárstva.⁵¹

V polovici 80. rokov dosiahla industrializácia Slovenska záverečné štádium ukončením rastu zamestnanosti v sekundárnej sfére na úrovni 44 %. V českých krajinách sa tak udialo už o dekádu skôr na úrovni 49 %. V celorepublikových reláciách sa zamestnanosť v sekundárnej sfére ustálila na úrovni 37 – 38 %, pričom sa posilňovala zamestnanosť v terciárnej sfére. Režim pristúpil k niektorým racionalizačným opatreniam, došlo k redukcii ťažby chudobných železných rúd a väčšiny neželezných kovov, čo sa týkalo predovšetkým spíško-gemerského priemyselného areálu. Na začiatku 80. rokov naopak Československo zastávalo druhé miesto v ťažbe magnezitu na svete. Hutníctvo sa naopak dostalo do stagnácie,

⁵⁰ Průcha, s. 933.

⁵¹ Průcha, s. 688n.

pričom nevytváralo ďalšie pracovné miesta. Trojnásobne však rástol strojársky, elektrotechnický a kovospracujúci priemysel, ktoré sa mali stať „chrbticou nášho priemyslu.“⁵² V snahe zmierniť zaostávanie v 80. rokoch vznikli alebo sa rozšírili výskumné a vývojové kapacity Tesla v Ostrave, Hradci Králové a ďalšie najmä na Slovensku, v Košiciach, Prešove, Starej Ľubovni a Piešťanoch.⁵³ Československo tak v roku 1980 vstúpilo do post-industriálnej éry dekádu až dve za západoeurópskymi krajinami.⁵⁴ Zatiaľ čo v primárnej a sekundárnej sfére pribudlo v rokoch 1969 – 1989 220 000 pracovníkov, v terciárnej až jeden milión.⁵⁵

Zaostávanie Slovenska za západnou časťou republiky sa darilo vyrovnávať. Slovensko dosiahlo rovnováhu vo väčšine makroekonomických kategórií, v prepočte na obyvateľa na úrovni 85 – 98 % českých krajín. Pod hranicou zostávala bilancia u základných fondov v nevýrobnej sfére, v intenzite výroby a produktivite práce v poľnohospodárstve. Celoštátne vykazoval najnižšiu úroveň poľnohospodársky sektor vo Východoslovenskom kraji, keďže sa nesplnili očakávania s investične náročným zúrodnením Východoslovenskej nížiny. Inak pokročilou mechanizáciou dosiahlo československé poľnohospodárstvo sebestačnosť, od 70. rokov prebiehal proces zlučovania JRD do väčších celkov a budovania poľnohospodársko-priemyselných komplexov.⁵⁶

⁵² Sekanina, Milan. „NEDOKONČENÁ“: Československá ekonomika v druhé polovine 80. let minulého století. In Acta Oeconomica Pragensia, 2007, roč. 15, č. 7, s. 336.

⁵³ Sabol, Miroslav. Významný priemysel na Slovensku a jeho výrobné programy v rokoch 1969-1989. In Věda a technika v Československu od normalizace k transformaci. Praha: Národní technické muzeum, 2012, s. 199-215.

⁵⁴ Průcha, s. 760.

⁵⁵ Průcha, s. 906.

⁵⁶ Průcha, s. 694n.

V porovnaní s českými krajinami prúdilo na Slovensko aj viac investícií, v rokoch 1971 – 1980 o 4,4 a v rokoch 1981 – 1989 až o 8,7 % prostriedkov viac. S tým súviselo i dosahovanie vyšších hodnôt výroby v stavebníctve a zvyšovanie zamestnanosti v tomto odvetví. K roku 1989 stavebníctvo na Slovensku viazalo až 41 % celoštátneho počtu pracovných síl v stavebníctve. Tieto i ďalšie uvedené okolnosti mali za následok výraznú redukciu migračného salda v neprospech Slovenska, odkiaľ ročne odchádzalo stále 3500 osôb, čo však bolo menej než 8300 z 50. a 60. rokov.⁵⁷ Zostávalo tak faktom, že hoci populačný príspevok Slovenska na celoštátnom prírastku obyvateľov v produktívnom veku za celé obdobie rokov 1948 – 1989 činil 64 %, na území Slovenska bol režim schopný vytvoriť iba 42 % zo všetkých pracovných miest.⁵⁸ Historik Miroslav Londák upozornil, že štrukturálne nezrovnalosti v investíciách na Slovensku spôsobovali i nižšie hodnoty ekonomickej aktivity: viac žien zostávalo v domácnosti (Slovensko 3,42 %, české krajiny 1,88), kde sa nachádzalo i vyššie percento detí do 15 rokov (Slovensko 26,12 %, české krajiny 23,36 %) a nižšie percento obyvateľov s vlastným zdrojom obživy (Slovensko 14 %, české krajiny 16,88 %).⁵⁹

Československá ekonomika v 70. a 80. rokoch trpela prezamestnanosťou v pomere k vlastným výkonom. Na konci 80. rokov v porovnaní s rokom 1948 zvyšovaním produktivity práce dokázala uspokojiť spotrebu populácie iba štvrtina pracovných síl. Zároveň ekonomika strácala schopnosť vytvárať nové pracovné miesta.

⁵⁷ Průcha, s. 695-711.

⁵⁸ Londák, Miroslav. *Ekonomika na Slovensku po štyridsiatich rokoch komunizmu. In 20 rokov samostatnej Slovenskej republiky: jedinečnosť a diskontinuita historického vývoja.* Eds. Londák, Miroslav – Michálek, Slavomír. Bratislava: Veda, 2013, s. 206.

⁵⁹ Tamtiež, s. 207.

Priemerný ročný nárast dosahoval úrovne iba 0,7 %, zatiaľ čo v 50. a 60. rokoch to bol dvojnásobok. Faktom zostávalo, že starnutím obyvateľstva v rokoch 1969 – 1989 dokonca došlo k poklesu pracovných síl o štvrt milióna. I z týchto dôvodov ženská zamestnanosť dosahovala nadpriemerné hodnoty na úrovni 45 – 46 %, rovnako bol do pracovného procesu zapojený vysoký podiel osôb v poproduktívnom veku na úrovni až 8,8 – 9,9 %.⁶⁰

V roku 1989 dosiahol podiel ekonomicky aktívnych obyvateľov na celkovom počte obyvateľstva 50,5 % a na obyvateľstve v produktívnom veku 88,0 %. Viditeľné však zostali stále rozdiely medzi oboma republikami: v 1989 dosahovala intenzita zamestnanosti, teda podiel ekonomicky aktívnych na úhrne obyvateľstva v českých krajinách 52,1 %, zatiaľ čo na Slovensku len 47,4%. Podiely pracovníkov na úhrne obyvateľstva v produktívnom veku tvorilo 90,6 % ku 83 %, za čím úrady videli odlišnú vekovú štruktúru, početnejšie rodiny a nižšiu zamestnanosť žien.⁶¹

⁶⁰ Průcha, s. 713.

⁶¹ Průcha, s. 904.

OKRES
ROŽŇAVA

2.

Obdobie pred rokom 1945

48

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

Okres Rožňava vstupoval do povojnového obdobia ako priemyslo-poľnohospodársky región. V medzivojnovom období sa územný rozsah okresu zhodoval zhruba s dnešným, avšak štyri obce za sedlom Soroška, ktoré sú dnes súčasťou okresu Rožňava, patrili pod okres Moldava nad Bodvou. Na území okresu sa nachádzali významné ložiská železných rúd a neželezných kovov, čo generovalo vysokú zamestnanosť v priemysle, resp. v baníctve, vo výrobe kovových predmetov a ďalších nadväzujúcich prevádzkach. Významný bol i drevospracujúci priemysel, v okrese fungovalo niekoľko píl a papierne v Slavošovciach (1817) a Gemerskej Hôrke (1878).⁶²

49

Podľa sčítania ľudu z roku 1930 pracovalo v priemysle a živnostiach 33,5 % obyvateľov okresu, v poľnohospodárstve, lesníctve a rybárstve 38,8 %, v obchode a peňažníctve 9 %, vo verejných službách a slobodných povolaniach 6,3 % a v domácych a osobných službách 12,3 %.⁶³

Priemyselný charakter okresu určovala ťažba a spracovanie kovov, ktorá je na tomto území písomne doložená už od 12. storočia. V roku 1669 získali Andrášiovci dedičné právo slobodnej ťažby na celom krásnohorskom panstve, pričom tunajšie nerastné bohatstvo využívali na banské podnikanie. V roku 1881 sa gróf Emanuel Andráš stal členom správnej rady a najväčším akcionárom Rimamuránsko-šalgotariánskej železiarskej účastnínej spoločnosti, ktorá tvorila kľúčovú súčasť rakúsko-uhorského železiarskeho

⁶² Slavošovské papierne národný podnik Slavošovce. Ed. Laššák, Vladimír. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo, 1977, s. 6.

⁶³ Dejiny Rožňavy 2. Ed. Tajták, Ladislav. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo, 1978, s. 107.

kartelu.⁶⁴ V nultých rokoch 20. storočia vybudovali v údolí rieky Slanej prvé pražiacie pece a úpravňu rotačných pecí, pričom dodávky pražených rúd smerovali do železiarní v Ózde (dnes severné Maďarsko). Podnik kontinuálne fungoval i za 1. ČSR, hoci čelil konkurencii lacnej dovážanej švédskej rudy. V roku 1918 zamestnával v okrese 566 zamestnancov a i po problémoch počas hospodárskej krízy v prvej polovici 30. rokov ich zamestnával k roku 1938 stále 597.⁶⁵

Okrem toho štát založil Riaditeľstvo Štátnych banských a hutníckych závodov v Rožňave, so závodmi v Nadabule a Rudnom, kde v roku 1937 zamestnával okolo 500 zamestnancov. V treťom podniku – antimónovej bani v Čučme našlo pred hospodárskou krízou prácu 177 robotníkov a 5 administratívnych síl. V čase konjunktúry na konci 20. rokov tak v ťažbe a spracovaní kovov a rúd našlo v rožňavskom okrese prácu 1200 zamestnancov.⁶⁶

Priemysel okresu Rožňava však nepriaznivo poznačili medzivojnové hospodárske krízy. Hospodárska kríza po prvej svetovej vojne tu trvala od roku 1919 až do roku 1925 vzhľadom k tomu, že Rimamuránsko-šajgotariánska spoločnosť pôsobila aj v Maďarsku, ktorého ekonomika v dôsledku Trianonu prechádzala dlhším konsolidačným obdobím. V roku 1925 evidovali v okrese 1700 nezamestnaných, zatiaľ čo počas veľkej hospodárskej krízy v roku

⁶⁴ Gaucsík, István. „Nostrifikácia“ záujmových podnikov Rimamuránsko-šajgotariánskej železničnej účastinnej spoločnosti na Slovensku. In Česko-slovenská historická ročenka 2011. Brno; Bratislava; Praha: Adademicus, 2011, s. 295-308; Štefanča, Peter. Podnikanie Andrássyovcov v baníctve a železiarstve v okolí Rožňavy. In Prínos Andrássyovcov pre baníctvo a železiarstvo v okolí Rožňavy: zborník prednášok z konferencie. Eds. Štefanča, Peter et al. Rožňava: Gemerský banícky spolok Bratstvo, 2008, s. 13.

⁶⁵ Dejiny Rožňavy 2. Ed. Tajták, Ladislav. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo, 1978, s. 61.

⁶⁶ Tamtiež, s. 63.

1932 ich evidovali až 3 093.⁶⁷ Vysoká nezamestnanosť a sociálne nepokoje spôsobili, že komunálne voľby v Rožňave opakovane vyhral kandidát Komunistickej strany Československa (Ernő Róth, 1923 – 1927, znovu 1931 – 1935) a v roku 1946 tu Komunistická strana Slovenska získala 62 % hlasov ku 38 % za Demokratickú stranu.⁶⁸

Tabuľka B. Zamestnanosť v banskom priemysle v okrese Rožňava v medzivojnovom období.

Okres Rožňava, počet obyvateľov 1930	42 904
Rimamuránska spoločnosť v Gemeri – závod v Rožňave	697
Riaditeľstvo Štátnych banských a hutníckych závodov v Rožňave, závody v Nadabule a Rudnom	502
Antimónová baňa v Čučme	177

Medzi rokmi 1938 – 1944 južná časť okresu pripadla Maďarsku, pričom štátna hranica prebiehala medzi slovenským Betliarom a Rožňavou na maďarskom teritóriu.

⁶⁷ Dejiny Rožňavy 2. Ed. Tajták, Ladislav. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo, 1978, s. 84.

⁶⁸ Tamtiež, s. 221.

1945 – 1960

52

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

V roku 1945 dochádza k obnoveniu baní a závodov železných rúd. Tieto sú znárodnené hneď v prvej vlne znárodňovania ako súčasť strategického priemyslu celoštátneho významu. V roku 1946 bol vytvorený národný podnik Železorudné bane, ktorý združoval 23 závodov v celej rožňavsko-gemerskej oblasti. V priebehu dvojročného plánu 1947 – 1948 došlo k zrušeniu živností, pričom vznikol Stavebný kombinát okresu Rožňava – komunálny podnik, Všeoužitčný – združený kombinát v Rožňave pre výrobu betónových rúr, vápna a tehál, Strojová stanica v Rožňave (1947) a neskôr v roku 1953 aj Okresný stavebný podnik, Okresný priemyselný podnik a prevádzka Reštaurácie a jedálne. Do roku 1948 podiel socialistického sektoru na priemyselnej produkcii tvoril už 80 %, pričom k roku 1947 stúpol počet pracovníkov v priemysle na 6 650.⁶⁹

53

V roku 1951 pôsobili v okrese títo najvýznamnejší zamestnávateľia: pre spracovávanie železnej rudy Gemerské železorudé bane, n. p. závod Dobšiná, Rožňavské závody, Nižná Slaná, Drnava, pre ocelok pražený závod Dobšiná, Rožňavské závody, Nižná Slaná, pre limonit závody rožňavské a Nižná Slaná, pre pyrit závod Drnava, pre výskumné šachtice závod Dobšiná, Rožňava a Nižná Slaná, pre výrobu elektriny závody Rožňava, Dobšiná a Nižná Slaná; potom Slavošovské papierne, závod Slavošovce a Gemerská Hôrka; Slovenský kamenopriemysel, závod Gombasek; Východoslovenské elektrárne Rožňava a Dobšiná; Kovoslužba n. p., závod Kunová Teplica; Slovenský kamenopriemysel, závod Gombasek; Krajská cestná služba Rožňava; Azbest, n. p. závod Dobšiná; Pohronské pily, závod Dobšiná; Rodinné domky, závod Rožňava a Nižná Slaná;

⁶⁹ 30 slobodných rokov v okrese Rožňava. Okresné oddelenie Slovenského štatistického úradu v Rožňave, 1975, s. 26 a 35; Dejiny Rožňavy 2. Ed. Tajták, Ladislav. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo, 1978, s. 253.

Prístavba holendrov – Slavošovce; Liečebný ústav Plešivec; Montovaný dom Čučma; Mliekareň Rožňava.⁷⁰

Ambiciózne ciele 1. päťročnice (1949 – 1953) spôsobili v okrese Rožňava akútny nedostatok pracovných síl. Nielenže stúpala potreba baníkov pre banský priemysel, ale v rovnakom čase bolo potrebné zabezpečiť pracovné sily pre výstavbu hydrocentrály Dobšiná v rámci výstavby vodnej nádrže Palcmanská Maša, a taktiež pre výstavbu Trate družby, ktorá mala napojiť Gemer na Košice a vytvárať tak južný slovenský železničný koridor.

Podľa dochovaných prameňov napríklad v mesiaci apríl 1950 bola stanovaná kvóta pre baníctvo na 228 osôb, pre stavebníctvo ale až 830, pre hydrocentrálu Dobšiná dokonca 930. Kvóta pre Dobšínú však bola hneď nasledujúci mesiac máj navýšená na 1336 osôb.⁷¹ Stavby pracovných síl museli dopĺňať zo žilinského, nitrianskeho, košického a najmä banskobystrického kraja.⁷²

Typický gemerský roľník totiž len ťažko opúšťal svoju pôdu v prospech odchodu do baní a závodov. V roku 1951 predseda MNV obce Kováčová odkazoval referátu práce: „Uznávame, že nábor pracovných síl pre ťažký priemysel je potrebný. Ale u nás niet už rezerv. Naši ľudia buď sú už baníkmi alebo roľníkmi na obrábanie pôdy nezbytné potrebný. Ozaj neviem, že odkiaľ brať teda nových ľudí do ťažkého priemyslu, ktorý potrebuje nielen ľudí, ale odborných

⁷⁰ Archív Rožňava, f. ONV v Rožňave I 1945 – 1960, šk. 8, Zápisnica 1951, II, č. knihy 16. Výstavba ťažkého strojárstva, dolov, hút, energetiky, chémie, kovopriemyslu, správa o plnení plánu za jún 1951. Uznesenie 567/1951-R, s. 579.

⁷¹ Archív Rožňava, f. ONV v Rožňave I. 1945 – 1960, šk. 7, Zápisnica 1950, II, č. knihy 13. Nábor pracovných síl – zaistenie. Značka 131/1950. 3. 4. 1950.

⁷² Archív Rožňava, f. ONV v Rožňave I 1945 – 1960, šk. 7, Zápisnica 1951, II, č. knihy 17. Situácia o stave pracovných síl a splnení uložených úloh. Značka V/1-051.0-1951/5, 10. 11. 1951

ľudí.⁷³ Ďalší problém pri zabezpečovaní zdrojov pracovných síl predstavovala nadmerná fluktuácia. Podľa bilancie z roku 1951 sa síce podarilo do prevádzok začleniť 5 262 mužov a 2 358 žien, zároveň však zamestnávateľmi bolo uvoľnených 4 904 mužov a 2 190 žien, vrátane osôb uvoľnených na vojenskú službu, na materskú dovolenku a i., teda spolu sa podarilo zapojiť iba 358 mužov a 168 žien.⁷⁴

Nedostatok pracovných síl na začiatku 50. rokov hlásili nielen prioritizované Gemerské železorudné bane – konkrétne závod v Nižnej Slanej fungoval iba s 82 % naplnených kapacít pracovných síl, ale i závody Výstavba rudných baní, n. p. a Ťažobný závod, n. p. Rožňava, ktoré zhodne v mesiaci november 1952 hlásili iba 60 %-ný stav z plánovaného stavu pracovníkov, preto prevádzali nábor pracovníkov v iných okresoch.⁷⁵

Naopak, rožňavský okres dostal za úlohu saturovať pracovné miesta v prakovských strojárňach a získať desiatky žien pre ČSD. V rámci druhej úlohy však našli iba dve ženy, pričom referát práce referoval o potrebe zriaďovania materských škôlok, inak sa v ženskej zamestnanosti neurobí podstatný pokrok.⁷⁶ Na nedostatok žien sa napríklad sťažovali aj Slavošovské papierne, ktoré zamestnávali 614 mužov a 328 žien. Pre nedostatok pracovníkov tak neplnili plán vo výrobe zošitov.⁷⁷

⁷³ Archív Rožňava, f. ONV v Rožňave I 1945 – 1960, šk. 8, Zápisnica 1951, II, č. knihy 16. Nábor pracovných síl pre bane. Uznesenie 450/1951-R.

⁷⁴ Archív Rožňava, f. ONV v Rožňave, Referát práce a sociálnej starostlivosti 1950 – 1964, škatuľa nečíslovaná. Správa o celoročnej činnosti v roku 1951. 8. 1. 1952.

⁷⁵ Archív Rožňava, f. ONV v Rožňave, Referát práce a sociálnej starostlivosti 1950 – 1964, škatuľa nečíslovaná. Situačná správa za mesiac november. 22. 11. 1952.

⁷⁶ Archív Rožňava, f. ONV v Rožňave, Referát práce a sociálnej starostlivosti 1950 – 1964, škatuľa nečíslovaná. Situačná správa za mesiac september. 26. 9. 1952.

⁷⁷ Archív Rožňava, f. ONV v Rožňave, Referát práce a sociálnej starostlivosti 1950 – 1964, škatuľa nečíslovaná. Hlásenie o stave pracovníkov a plnení plánu, mesiac október 1952. Slavošovské papierne, n. p. Slavošovce.

V druhej polovici roka 1952 kládli úrady dôraz najmä na zabezpečenie pracovníkov pre stavbu hydrocentrál Dobšiná. Hoci sa tá nachádzala na území okresu Rožňava, miestne autority hlásili značné problémy so získavaním pracovníkov z poľnohospodárstva, nakoľko v rožňavskom okrese sa nachádzalo značné percento rodinných usadlostí s vyššou výmerou pôdy s dvoma alebo troma mužskými silami, ktorí „sa zdráhajú uvoľniť čo i len jedného z členov rodiny.“⁷⁸ Nakoľko plnenie kvót nenapredovalo, situáciu riešili úrady brachiálne: „V jednotlivých prípadoch bol prevedený i patričný zákrok.“⁷⁹ V hospodárstve rodinných usadlostí tak vedúcu úlohu prevzali ženy, čo zase viedlo jednak k nízkej zamestnanosti žien⁸⁰ a jednak k potrebe opätovného navracania niektorých mužských pracovníkov síl do poľnohospodárstva.⁸¹

Protirečenia direktív 1. päťročnice tak vyústili do improvizovaného, až chaotického plnenia plánu i na úseku zdrojov pracovníkov síl. V roku 1953 dostal rožňavský ONV kvótu na získanie 200 pracovníkov síl z poľnohospodárstva pre organizovaný nábor, tú však naplnili iba piatimi osobami. Zvyšok kryli z voľného náboru, predovšetkým z fluktuácie. I kvótu odčerpania poľnohospodárskych pracovníkov pre voľný nábor splnili len na 61 %. Na druhú stranu sa podarilo včleniť až 612 žien, čím bol splnený plán ženskej zamestnanosti v roku 1953 na 306 %.⁸²

⁷⁸ Archív Rožňava, f. ONV v Rožňave, Referát práce a sociálnej starostlivosti 1950 – 1964, škatuľa nečíslovaná. Situačná správa za mesiac september. 26. 9. 1952.

⁷⁹ Tamtiež.

⁸⁰ Archív Rožňava, f. ONV v Rožňave, Referát práce a sociálnej starostlivosti 1950 – 1964, škatuľa nečíslovaná. Situačná správa za mesiac jún. 1. 7. 1952.

⁸¹ Archív Rožňava, f. ONV v Rožňave, Referát práce a sociálnej starostlivosti 1950 – 1964, škatuľa nečíslovaná. Situačná správa za mesiac apríl. 30. 4. 1952.

⁸² Archív Rožňava, f. ONV v Rožňave, Referát práce a sociálnej starostlivosti 1950 – 1964, škatuľa nečíslovaná. Činnosť referátu V. za rok 1953. 1. 3. 1954.

Napriek chronickému nedostatku pracovníkov síl v okrese centrálné úrady vyžadovali, aby okres plnil i kvóty pre krytie potrieb pracovníkov síl aj v českých krajinách. Konkrétne išlo o niekoľko kampaní:

1. Lánska akcia predstavovala organizovaný nábor pracovníkov síl z radov dorastu pre ťažký priemysel, spravidla okolo desiatich jedincov z okresu mesačne,
2. akcia A – pre uránové bane v Jáchymove, spravidla 10 – 20 jedincov z okresu mesačne,⁸³
3. akcia osídľovania českého pohraničia, spravidla 5 – 10 jedincov s rodinami z okresu mesačne,⁸⁴ a
4. organizovaný nábor OKR, pod čím sa rozumela banícko-priemyselná aglomerácia Ostravsko-karvinský revír. V rámci tejto prestížnej kampane sa okresným autoritám spočiatku darilo plniť kvóty nadplán, avšak v roku 1954 hlásili zlyhanie v zabezpečení 28 jedincov. Preto sa rozhodli proporčne odčerpať potrebných pracovníkov od najvýznamnejších domácich zamestnávateľov. Týmto sa v priebehu roka 1954 začal „boj o každú dušu“ medzi referátom práce a banskými prevádzkami, ktoré naopak argumentovali vlastnými potrebami.⁸⁵

⁸³ Archív Rožňava, f. ONV v Rožňave, Referát práce a sociálnej starostlivosti 1950 – 1964, škatuľa nečíslovaná. Situačná správa za mesiac jún. 1. 7. 1952.

⁸⁴ Archív Rožňava, f. ONV v Rožňave, Referát práce a sociálnej starostlivosti 1950 – 1964, škatuľa nečíslovaná. Správa o plnení úloh v III. štvrtroku 1954 v organizovanom náboře. 7. 10. 1954.

⁸⁵ Archív Rožňava, f. ONV v Rožňave, Referát práce a sociálnej starostlivosti 1950 – 1964, škatuľa nečíslovaná. Mimoriadna správa o zvýšených úlohách pre OKR a rozbor situácie. 17. 11. 1954.

Tabuľka C. Potreby pracovných síl v banských závodoch okresu Rožňava v roku 1954.⁸⁶

závod	plán	stav k 10. 4. 1954	rozdiel
Rožňavské závody	1758	1786	+28
Nižná Slaná	661	646	-15
Drnava	388	357	-31
Dobšiná	307	324	+17

Referát však po prepočítaní potrieb odmietol požiadavky domácich zamestnávateľov a obvinil ich z marenia štátneho plánu: „Už toho času dlhujeme takým zárodom pracovné sily, na ktorých nerušenom chode má veľký záujem ako Strana, tak vláda, a to je Ostravsko a Jáchymovsko.“⁸⁷ Podľa referátu banské závody samovoľne marili organizovaný nábor ľubovoľným naberaním pracovných síl, len aby naplnili plán produktivity práce bez ohľadu na stanovené množstvo pracovných síl, čím podkopávali pracovnú morálku a autoritu miestnych úradov.⁸⁸

Faktom zostáva, že odčerpávaním pracovných síl do českých krajín chýbali tieto v domacom prostredí. Ku koncu roka 1954 referát evidoval 383 voľných miest, avšak tieto boli saturované iba 75 mužmi a 25 ženami. Najviac pracovníkov chýbalo v stavebníctve, Hydrostave, Priemstave, na Trati družby, v Železničnej stavebnej správe a tradične v banských závodoch v Rožňave a Nižnej Slanej. Navyše

⁸⁶ Archív Rožňava, f. ONV v Rožňave, Referát práce a sociálnej starostlivosti 1950 – 1964, škatuľa nečíslovaná. Správa o stave pracovných síl v s. 17. 11. 1954.

⁸⁷ ONV Rožňava I. Odbor pracovných síl. Referát práce a sociálnej starostlivosti 1950 – 1954. Situačné správy 1954. Šk. 102. Situácia o stave pracovných síl v rožňavských baniach. 23. 4. 1954.

⁸⁸ Tamtiež.

chýbali aj také profesie ako pekári, murári a tesári, ktorých potrebu v rožňavskom okrese plán ani nezohľadňoval.⁸⁹

Nedostatok pracovných síl v okrese pretrvával aj v 2. polovici 50. rokov a počas celých 60. rokov. Prehľad o počte pracovníkov u jednotlivých zamestnávateľoch v okrese k roku 1960 je v tabuľke č. 1 na strane 157. Z tabuľky vyplýva, že rezervy sa ešte stále nachádzali v ženskej zamestnanosti, ktorú sa darilo v priebehu 60. rokov zvyšovať (1961: 31,9 %; 1974: 41,9 %).⁹⁰

⁸⁹ Archív Rožňava, f. ONV v Rožňave, Referát práce a sociálnej starostlivosti 1950 – 1964, škatuľa nečíslovaná. Situačná správa o rozmiestňovaní a potrebe pracovných síl v okrese. 22. 11. 1954.

⁹⁰ 30 slobodných rokov v okrese Rožňava. Okresné oddelenie Slovenského štatistického úradu v Rožňave, 1975, s. 30.

1960 – 1989

60

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

V roku 1960 došlo k administratívno-správnej reforme, pričom okres Rožňava bol rozšírený i o okres Revúca a o štyri turnianske obce za sedlom Soroška, ktoré predtým patrili pod zrušený okres Moldava nad Bodvou. Pričlenená revúcka časť okresu sa taktiež vyznačovala priemyselným charakterom, nakoľko tu už od konca 19. storočia fungovali pece na spracovanie mimoriadne bohatých zásob magnezitu pri Revúcej a Lubeníku. V Revúcej navyše pracovala textilná továreň Lykotex na výrobu ľanových priadzi. Dáta v nasledujúcej časti textu teda referujú k celému okresu Rožňava (1960 – 1989), vrátane tohto rozšíreného územia.

61

V 60. rokoch vzrástol počet obyvateľov v okrese iba nepatrne: z 79 335 v roku 1961 na 81 314 v roku 1970. Demograficky okres trpel nepriaznivým vekovým zložením. V roku 1970 sa nachádzalo v poproduktívnom veku až 18,3 % populácie.⁹¹ Táto skutočnosť vyplývala i z nevýhodného odčerpávania pracovných síl do iných častí republiky. Napríklad v roku 1966 predstavovalo emigračné saldo stále 744 osôb.⁹² Na druhej strane také faktory ako odvetvová štruktúra hospodárstva, orientovaná na ťažký priemysel, výhodné dopravné napojenia a regionálna spádovosť spôsobovali, že do okresu dochádzalo za prácou z iných okresov 2 431 zamestnancov (k roku 1970).⁹³ Zároveň platilo, že z dôvodu značného geografického členenia a slabej urbanizácie dochádzalo za prácou mimo bydlisko až 48 % domáceho obyvateľstva okresu.⁹⁴

⁹¹ Sčítanie ľudu, domov a bytov k 1. decembru 1970 v okrese Rožňava. Okresné oddelenie Slovenského štatistického úradu Rožňava, 1974, s. 15.

⁹² 30 slobodných rokov v okrese Rožňava. Okresné oddelenie Slovenského štatistického úradu v Rožňave, 1975, s. 27.

⁹³ Dejiny Rožňavy 2. Ed. Tajták, Ladislav. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo, 1978, s. 253.

⁹⁴ Sčítanie ľudu, domov a bytov k 1. decembru 1970 v okrese Rožňava. Okresné oddelenie Slovenského štatistického úradu Rožňava, 1974, s. 20.

Od roku 1963 začala priemyselná produkcia okresu klesať, predovšetkým v hutníctve železných kovov, a to v dôsledku presahovania limitujúcich nákladov na jednu tonu surového železa, čím dochádzalo k likvidácii neefektívnych banských prevádzok. V roku 1963 bola zastavená ťažba limonitu v závode Železník, v tom istom roku zanikla Rákoš-baňa, v roku 1964 boli odstavené úpravne Vlachovo, v tom istom roku závod Nižná Slaná, v roku 1965 prevádzka v Železníku, nakoľko sa tam vyčerpal siderit, a v roku 1965 bol zatvorený aj závod Drnava.⁹⁵

Štátne autority sa snažili o reštrukturalizáciu a optimalizáciu odvetvovej štruktúry v rožňavskom okrese a pre 5. päťročnicu tu počítali s nárastom priemyselnej produkcie až o 55,4 %. Nárast mal byť dosiahnutý nielen modernizáciou existujúcich rentabilných prevádzok, ale i prostredníctvom posilneného textilného priemyslu, výroby tepla a elektriny a priemyslu stavebných hmôt. Rozsiahla investícia sa týkala napríklad vybudovania modernej bane a upravárenského komplexu v Nižnej Slanej v rokoch 1969 – 1976, v ktorom mala prebiehať hlbinná ťažba železnej rudy a následná produkcia vysokopecných peletov pre výrobu surového železa vo VSŽ Košice. V Nižnej Slanej našlo prácu 919, resp. 1310 zamestnancov (k roku 1974, resp. 1984).⁹⁶

Mimoriadny význam z celoštátneho hľadiska mala ťažba magnezitu v revúckom údolí. Geologický prieskum potvrdil veľké zásoby suroviny v ložisku Dúbravský masív, ktorý sa dodnes radí medzi najväčšie svetové náleziská magnezitu. Po realizácii investičných zámerov v rokoch 1961 – 1972 a otvorení hlbinej bane Miková sa

⁹⁵ Železorudné bane, n. p. Spišská Nová Ves, závod Rožňava. Príloha k materiálu „Baník, to znie hrdo“. Okresná knižnica v Rožňave, 1985, s. 24-25.

⁹⁶ Železorudné bane Nižná Slaná 1975 – 1985: 10 rokov prevádzky moderného upravárenského komplexu. ONV RV, 1985, s. 35.

jelšavský závod stal najväčším producentom sypkých hmôt v rámci národného podniku Slovenské magnezitové závody, n. p. Košice a významným svetovým výrobcom žiaruvzdorných materiálov.⁹⁷ Jelšavský závod v roku 1970 zamestnával 1640 zamestnancov a závod v Lubeníku 1670.⁹⁸

V priebehu 5. a 6. päťročnice došlo v priemysle okresu k týmto najvýznamnejším investíciám, ktorých výsledkom bola zmena poradia významnosti jednotlivých odvetví. V roku 1974 až 40 % produkcie okresu tvorilo odvetvie stavebných hmôt, nasledoval textil 17,4 %, výroba celulózy a papiera 17,6 % a napokon hutníctvo železa s podielom 17,1 %.⁹⁹

V okrese Rožňava sa tak v priemysle podľa sčítaniu ľudu z roku 1971 podarilo udržať, ba až zvýšiť zamestnanosť na 42,9 % zamestnancov (zhruba 12 000 osôb), čo znamenalo, že v rámci Východoslovenského kraja (36 %) i v rámci SSR (40,5 %) išlo o nadpriemerne industrializovaný región.¹⁰⁰ Kompletný prehľad zamestnávateľov v okrese s počtom pracovných síl za roky 1969, 1970 a 1971 sa nachádza v tabuľke č. 2 na strane 159.

Zároveň sa znižovala zamestnanosť v mechanizovanom poľnohospodárstve. V roku 1959 sa zavŕšil proces socializácie poľnohospodárstva, pričom v 60. rokoch sa 80 rozdrobených JRD zlučovalo

⁹⁷ Gulyás, Tibor – Frák, Gustáv – Ilavský, Rastislav. Magnezitový priemysel Československa 1886 – 1986: história, socialistická súčasnosť, perspektíva. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo, 1986, s. 186.

⁹⁸ Archív Rožňava, f. ONV Rožňava II. Odbor pracovných síl 1971 – 1978, sp. zn. PR 101/Boboňko/Sk-298. SMZ nábor pracovných síl. 26. 10. 1970.

⁹⁹ 30 slobodných rokov v okrese Rožňava. Okresné oddelenie Slovenského štatistického úradu v Rožňave, 1975, s. 39.

¹⁰⁰ Dejiny Rožňavy 2. Ed. Tajták, Ladislav. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo, 1978, s. 254.

do 20 väčších prevádzok a časť pôdy bola zadelená do dvoch štátnych majetkov, ktoré k roku 1971 fungovali na území okresu.¹⁰¹ K roku 1975 pracovalo v poľnohospodárstve už iba 5 591 zamestnancov, z toho 4 591 v JRD a 839 na štátnych majetkoch, čím sa podieľali 15 % na celkovom počte zamestnaných osôb.¹⁰²

Napriek uvoľňovaniu pracovných síl z poľnohospodárstva a zvyšovaniu ženskej zamestnanosti, okres Rožňava trpel i v 70. rokoch chronickým nedostatkom nových zamestnancov. Štátny plán rozvoja národného hospodárstva naďalej počítal s odlivom pracovných síl z tohto okresu v prospech prioritných prevádzok. V 5. päťročnici boli v rámci ČSSR stanovené tieto prioritné oblasti s povoleným organizovaným náborom: uholné a lignitové bane Prievidza, výstavba tranzitného plynovodu, OKR Ostrava, uránové bane Příbram a Hamr, doosídľovanie [českého] pohraničia, elektrárň Tušimice. Medzi dodatočné prioritné pracoviská a sektorové oblasti boli zaradené: prekladisko Čierna nad Tisou, výstavba elektrární, sektor výroby stavebných hmôt, bytová výstavba, CHZVP Nováky, Slovnaft, VSŽ, Drôtovňa Hlohovec, II. etapa, Bavlňárske závody V. I. Lenina – bavlňársky kombinát Levice, Závody 29. augusta Partizánske, VD Liptovská Mara, SMZ – závody Jelšava a Lubeník, Hydrostav Košice a VD Bukovec.¹⁰³

Ako vyplýva zo zoznamu, v rožňavskom okrese sa nachádzal jeden z prioritných zamestnávateľov, a to prevádzky Slovenských magnézitových závodov v Jelšave a Lubeníku. O to vyššie kvóty

¹⁰¹ Dejiny Rožňavy 2. Ed. Tajták, Ladislav. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo, 1978, s. 247.

¹⁰² 30 slobodných rokov v okrese Rožňava. Okresné oddelenie Slovenského štatistického úradu v Rožňave, 1975, s. 46.

¹⁰³ Archív Rožňava, f. ONV Rožňava II. Odbor pracovných síl 1971 – 1978, i. č. soc. 559/1971. Odbor sociálneho zabezpečenia a pracovných síl Vsl. KNV v Košiciach. Nedatované. Rok 1971.

dostali miestni zamestnávatelia v okrese pre saturovanie tohto náboru, ktorému sa však títo podľa archívnych správ snažili vyhnúť. Železnorudným baniam dokonca úrady hrozili sankciami, ak nedodajú požadovaný počet pracovníkov.¹⁰⁴

Tabuľka D. Najvýznamnejšie investície do priemyslu v okrese Rožňava v 5. a 6. päťročnici.¹⁰⁵

	Výstavba/ rekonštrukcia	Suma v miliónoch Kč
SMZ Jelšava		
SMZ Lubeník	1964 – 1970	996,1
SMZ Kunová Teplica		
Celulózka Gemerská Hôrka		16
Papierne Slavošovce		114
Železorudné bane Rožňava	do 1970	97
Železorudné bane Nižná Slaná	do 1970	197,4
Baňa Gabriela a úpravňa magnézitu	1975	359,1
Vápenka Gombasek		156,6
Hydinárske závody v Rožňave		16
Tehelňa Revúca		6
Kovozávod Dobšiná		9,3

Náboru sa pokúšali vyhnúť i Slavošovské papierne, a to napriek tomu, že mali do SMZ dodať iba troch zamestnancov. Vedenie podniku argumentovalo, že „nemôžeme prijať úlohu náboru pre SZM.

¹⁰⁴ Archív Rožňava, f. ONV Rožňava II. Odbor pracovných síl 1971 – 1978, Sekr. 122/1971. Železorudné bane, n. p., PR. 30. 4. 1971.

¹⁰⁵ 30 slobodných rokov v okrese Rožňava. Okresné oddelenie Slovenského štatistického úradu v Rožňave, 1975, s. 26. Tabuľka zostavená na základe údajov v texte publikácie.

Ide o podniky, ktoré gravitujú v našom obvode, a kde už niekoľkokrát uvedený podnik snažil sa získať väčší počet pracovníkov, ktorí z nášho závodu odišli. Pre nedostatok pracovných síl neplníme v roku 1971 plánované úlohy. Okresné orgány musia prihliadať na tieto skutočnosti, čo je i dôvodom odmietnutia plnenia danej požiadavky. Sme podnikom, ktorý má na rok zvýšené vývozné úlohy nielen do socialistických, ale i kapitalistických štátov.”¹⁰⁶

Z tohto dôvodu bol štát nútený uzavrieť medzištátnu dohodu s Maďarskou ľudovou republikou o zamestnávaní tamojších občanov v Československu. V roku 1972 nastúpilo do SMZ 25 maďarských štátnych občanov, ktorí podľa úradnej správy spolu s ďalšími 85 pracovníkmi – československými občanmi maďarskej národnosti „sú zamestnaní v magnezitovom priemysle ako samostatná firma.”¹⁰⁷

V roku 1972 mal okres Rožňava splniť kvóty pre tieto prevádzky v štátnom organizovanom náboře, pričom naplniť stav sa podarilo iba v prvých dvoch položkách: (schválená úloha Vsl. KNV v Košiciach, uznesenie č. 182/71):¹⁰⁸

OKR Ostrava	18
UD Příbram	2
Hydrostav Košice	10
Stavindustria Banská Bystrica	5

¹⁰⁶ Archív Rožňava, f. ONV Rožňava II. Odbor pracovných síl 1971 – 1978, R/Od. Slavošovské papierne, n. p. Slavošovce. 3. 3. 1971.

¹⁰⁷ Archív Rožňava, f. ONV v Rožňave II 1960 – 1990, šk. 60, Zápisnice rady 1972 – 14. Správa o činnosti a výsledkoch OPS – ONV vo vykonávaní dozoru – za I. polrok 1972. 25. 8. 1972.

¹⁰⁸ Tamtiež.

Potrubi Praha	6
Elektrárň Tušimice	5
Telekomunikačné montáže Bratislava	6
spolu	52
Doosídlenie pohraničia	5
celkom	57

V krajskom organizovanom náboře vyzerali kvóty takto:

VSŽ Košice	50
SMZ Lubeník	60
SMZ Jelšava	40
spolu	150

V roku 1973 okresný odbor pracovných síl musel zháňať ďalších 80 pracovníkov pre Lykové textilné závody, n. p. Revúca, ktoré práve spúšťali výrobu všívaných kobercov.¹⁰⁹

V úsilí zabezpečiť si zásobu pracovných síl a čeliť tak fluktuácii a vynucovaným organizovaným náborom žiadali organizácie národný výbor o pridelenie vyššieho počtu zamestnancov než v skutočnosti potrebovali (porovnaj tabuľku č. 4 na strane 173 s podnikmi s najvyššími prírastkami pracovných síl). V roku 1975 odbor pracovných síl povolil nábor 3744 osôb, z toho 954 žien, ale prijatých bolo len 2851, z toho 992 žien. V štátnom organizovanom náboře bolo žiadaných spolu 37 osôb: Ostrava 22, uránové doly Hamr 10, Turčianske strojárne Prakovce 3, Elektrárň Tušimice 2. Získaných napokon bolo 39, čím sa splnila úloha na 105 %. V rámci krajského

¹⁰⁹ Archív Rožňava, f. ONV Rožňava II. Odbor pracovných síl 1971 – 1978, i. č. prac 465/73. Rozšírenie výroby všívaných kobercov. Lykové textilné závody, n. p. Revúca. 20. 9. 1973.

organizovaného náboru bolo žiadaných 66 pracovníkov: pre VSŽ 50, pre I. brniansku strojárň 8 a pre Chemkostav Humenné 8. V skutočnosti však bolo získaných 76: pre VSŽ 62, pre I. brniansku strojárň 14; čiže plán bol splnený na 115 %. Odbor sa snažil získavať pracovníkov z rezerv, ako napríklad zaraďovaním nepracujúcich práceschopných: 426 osôb, z toho 201 žien, putovalo do miestneho stavebníctva, poľnohospodárstva, lesníctva, zo žien predovšetkým do novovytvorenej prevádzky Tatrasvit, n. p. Svit. Z nepracujúcich práceschopných bolo podľa úradnej správy 172 Rómov, z toho 32 rómskych žien. Zostávalo tak zamestnať ešte 28 Rómov, z toho 6 rómskych žien.¹¹⁰ Prehľad o počte zamestnávaných žien, mužov, a osobitne rómskych mužov a rómskych žien v jednotlivých prevádzkach okresu sa nachádza v tabuľke č. 3 na strane 165.

Nedostatok mužských pracovníkov mal priaznivý vplyv na vývoj ženskej zamestnanosti. Rodová diskrepancia v poskytovaných pracovných príležitostiach pramenila z orientácie odvetvovej štruktúry okresnej ekonomiky na baníctvo a spracovanie železných a neželezných rúd. Predovšetkým v okrajových častiach okresu úplne absentovali pracovné pozície pre ženy, preto tieto dochádzali za prácou do okresov Košice-vidiek a do značne viac poľnohospodárskeho okresu Rimavská Sobota. V rožňavskom okrese nachádzali ženy zamestnanie prevažne v obchodných organizáciách, ktoré viazali až 78,3 % ženskej zamestnanosti okresu, a potom v organizáciách riadených národným výborom, t. j. v prevádzkach miestneho hospodárstva. Za štyri roky v období 1970 – 1974 sa ženská zamestnanosť zvýšila o 1200 žien, nakoľko častokrát suplovali mužov v továrňach. Napríklad SMZ a Papierne Slavošovce mali udelenú vládnu výnimku na zamestnávanie žien aj na nočné zmeny a rizikové práce.

¹¹⁰ Archív Rožňava, f. ONV Rožňava II. Odbor pracovných síl 1964 – 1965, 1969 – 1975. Správa o činnosti odboru pracovných síl za rok 1974 a vyhodnotenie plnenia plánu ženskej zamestnanosti. 28. 2. 1975.

Nedostatok pracovných príležitostí sa centrálné úrady snažili riešiť zriaďovaním prevádzok orientovaných na ženskú zamestnanosť, ako napríklad závod Tatrasvit v Rožňave, ktorý zamestnal 80 žien. V roku 1975 sa dokonca začalo s prípravou výstavby pletiarenskeho závodu so 767 zamestnancami, z toho 620 ženami.¹¹¹

Tvorba nových pracovných miest na území rožňavského okresu ale nič nemenila na skutočnosti, že tamojšia populácia trpela graduujúcim starnutím a „vyciciavaním“ mladších ročníkov pre iné časti republiky. Túto tendenciu vhodne ilustruje úradná správa z roku 1976, podľa ktorej mal byť dorast teritoriálne prerozdelený takto: v rámci okresu 501, mimo okres 299, teda až 37,4 % mládeže bolo pridelené na pracovné pozície mimo okres, z toho do okresu Košice-mesto až 113 osôb (14,1 %) a do českých krajín až 49 osôb (6 %)¹¹² – porovnaj tabuľku E na strane 70.

I v 80. rokoch štátne authority pokračovali s verbovaním pracovných síl v rožňavskom okrese pre iné časti republiky. V roku 1985 v rámci celoštátneho organizovaného náboru okres dostal prideľené kvóty na zabezpečenie 52 pracovných síl pre ostravsko-karvinský revír, šiestich pre uránové bane Hamr, desiatich pre Závody ťažkého strojárstva Martin a v rámci krajského organizovaného náboru 20 pre VSŽ Košice, ale i 15 pre SMZ Lubeník, 15 pre SMZ Jelšava a 15 pre Pozemné stavby Poprad, teda dohromady 103 osôb mimo okres.¹¹³

¹¹¹ Archív Rožňava, f. ONV Rožňava II. Odbor pracovných síl 1964 – 1965, 1969 – 1975. Správa o činnosti odboru pracovných síl za rok 1974 a vyhodnotenie plnenia plánu ženskej zamestnanosti. 28. 2. 1975.

¹¹² Archív Rožňava, f. ONV Rožňava II. Odbor pracovných síl 1971 – 1978. Vsl. KNV v Košiciach. Závazný rozpis plánu náboru dorastu do učebného pomeru podľa naberajúcich organizácií pre okres Rožňava na rok 1976.

¹¹³ Archív Rožňava, f. ONV v Rožňave II 1960 – 1990, šk. 189, Zápisnice rady 1985 – 3. Informatívna správa o bilancii pracovných síl a ich prvotného rozdelenia na rok 1986. 8. 2. 1985.

Tabuľka E. Migračné saldo v rámci súhrnnej bilancie zdrojov a rozdelenia pracovných síl v okrese Rožňava na rok 1975.¹¹⁴

ukazovateľ	1974	
	celkom	z toho ženy
obyvateľstvo trvalo bývajúce	82,9	42,5
migrácia	-0,4	-0,2
v predprodukčnom veku	20,6	10,0
v produkčnom veku	47,1	23,2
v poprodukčnom veku	14,8	9,1
• pracovné zdroje		
celkom	49,4	23,9
v produktívnom veku po migrácii	47,1	23,2
v poproduktívnom veku	2,4	1,0
saldo dochádzky za prácou	-0,1	-0,3
• rozdelenie pracovných zdrojov		
pracujúci v hospodárstve celkom	35,9	14,9
v socialistickom sektore bez JRD	30,2	11,7
ženy na materskej dovolenke	0,9	0,9
počet pracujúcich v JRD	4,8	2,3
práceschopné osoby	1,4	0,6
študujúci	5,3	2,9
neplánované zložky a nepracujúce osoby	6,8	5,5

V roku 1987 plnil okres tieto kvóty: v štátnom organizovanom náboře spolu 85 pracovných síl, splnili až 93, teda na 109,4 %, a to pre OKR Ostrava 48, uránové bane Hamr 7, ULB – Baňa Dolina

¹¹⁴ Archív Rožňava, f. ONV Rožňava II. Odbor pracovných síl 1964 – 1965, 1969 – 1975. Správa o činnosti odboru pracovných síl za rok 1974 a vyhodnotenie plnenia plánu ženskej zamestnanosti. 28. 2. 1975.

Veľký Krtíš 5, výstavba Jadrovej elektrárne Temelín 8, Hutné stavby Košice 15, Pozemné stavby Poprad 10; v krajskom organizovanom náboře z plánu 60 pracovných síl naplnili 63, teda na 105 %, a to pre VSŽ 16, SMZ Košice 33, Pozemné stavby Košice 8, Pozemné stavby Poprad 6 a Sigma Praha 5. Pracovníkov odoberali najmä z veľkých fabrik.¹¹⁵

Odliv mládeže na vysoké školy do krajských a republikových centier tak spôsoboval, že okres nevedel naplniť plán umiestnenia chýbajúcich absolventov vysokých škôl, čo bolo podľa úradníkov zapríčinené „nezáujmom zo strany absolventov umiestniť sa v pracovnom procese v podnikoch a organizáciách na území okresu.“¹¹⁶

Pri celkovej stagnácii československej ekonomiky koncom 70. rokov a pri jej iba nepatrnom raste v prvej polovici 80. rokov štátne authority ani neboli nútené v rožňavskom okrese vytvárať nové pracovné miesta. Dominantným priemyselným odvetvím po odvetvovej reštrukturalizácii v druhej polovici 60. rokov zostávalo stavebníctvo na úrovni 39 % viazaných pracovných síl v druhom sektore. Rástol aj počet pracovníkov vo všeobecnom strojárstve a darilo sa aj textilnému priemyslu. Okresný priemyselný podnik, prevádzky v Rožňave a v Plešivci, dokonca vyvážali ročne okolo 150 000 kusov pracovných oblekov do Nemeckej demokratickej republiky (Plešivec) a 11 000 kusov detského ošatenia do Nemeckej

¹¹⁵ Archív Rožňava, f. ONV v Rožňave II 1960 – 1990, šk. 212, Zápisnice rady 1988 – 1. Informatívna správa o plnení úloh štátneho a krajského organizovaného náboře za rok 1987 a rozpis úloh štátneho a krajského organizovaného náboře na rok 1988. 13. 1. 1988.

¹¹⁶ Archív Rožňava, f. ONV v Rožňave II 1960 – 1990, šk. 196, Zápisnice rady 1986 – 23. Správa o plnení úloh volebného programu NF okresu Rožňava za rok 1985 a za volebné obdobie 1981 – 1985. 1986.

spolkovej republiky (Rožňava).¹¹⁷ Export do nemeckých krajín bol však utlmovaný a od roku 1987 úplne preorientovaný na domáci trh v rámci ČSSR.¹¹⁸

V prvej polovici 80. rokov existujúce prevádzky podľa štatistických prehľadov nehlásili prebytky pracovných síl. Situácia sa začala meniť až so zmenou koncepcie rozvoja baníctva vo Východoslovenskom kraji v rokoch 1985 – 1995. Podľa tejto koncepcie malo dôjsť k druhej vlne rušenia nerentabilnej ťažby a spracovania rúd.¹¹⁹

V roku 1985 evidovali v okrese 38 706 zamestnaných, z toho 16 657 žien. V JRD bolo zamestnaných 3 868 osôb, z toho 274 v pridruženej výrobe JRD (10,7 %). Úrady v tomto roku povolili podnikom voľný nábor na 2 047 pracovných síl, ale prijatých bolo iba 1 897, teda 92,2 %. Neumiestnených zostalo 160 osôb.¹²⁰

Centrálne úrady reagovali na úbytok pracovných miest v priemysle okresu a iniciovali vznik niekoľkých prevádzok. Už v roku 1979 na základe uznesenia federálnej vlády o rozvoji poľnohospodárskeho strojárstva z 1977 bolo rozhodnuté, že ako investičný zámer Zbrojovky Brno vznikne v Rožňave odštepný závod podniku

¹¹⁷ Archív Rožňava, f. ONV v Rožňave II 1960 – 1990, šk. 196, Zápisnice rady 1986 – 23. Správa o plnení úloh volebného programu NF okresu Rožňava za rok 1985 a za volebné obdobie 1981 – 1985. 1986.

¹¹⁸ Archív Rožňava, f. ONV v Rožňave II 1960 – 1990, šk. 197, Zápisnice rady 1986 – 1. Správa o rozpracovaní 8. päťročného plánu rozvoja národného hospodárstva na rok 1986 – 1990 a rozpracovaní vykonávacieho štátneho plánu na rok 1987 v hospodárstve NV okresu Rožňava. September 1986.

¹¹⁹ Archív Rožňava, f. príručná knižnica. Koncepcia rozvoja baníctva vo Východoslovenskom kraji v rokoch 1985 – 1995. Vsl. KNV Košice, september 1983. K-372.6-000.

¹²⁰ Archív Rožňava, f. ONV v Rožňave II 1960 – 1990, šk. 200, Zápisnice rady 1986 – 8. Informatívna správa o činnosti dozoru nad zamestnávaním pracovníkov v okrese s akcentom na zabezpečenie pracovných síl pre sledované výrobné kapacity v roku 1985. 4. 4. 1986.

Agrostroj Prostějov. Podnik s názvom Agrozet Rožňava spúšťal prevádzku postupne, v roku 1987 zamestnával ešte len 103 pracovníkov, no v nasledujúcom roku už 305. Podnik sa úspešne etabloval v exportnom systéme RVHP. V roku 1985 sa pristúpilo k rozšíreniu výroby buldozérových radlíc, malotraktorov, zariadení na zamestanie a rotačné kyprenie, a napokon k výstavbe nového závodu Poľnohospodárske stroje Rožňava na Jovickej ceste, ktorý bol spustený do prevádzky v decembri 1989.¹²¹

V roku 1984 bolo rozhodnuté o vybudovaní ďalšieho strojárenského podniku, a to prevádzky Vzduchotechnika Dobšiná – Cípové. Tá v roku 1985 začínala s 24 zamestnancami, no v roku 1986 v nej pracovalo už 144 osôb.¹²²

K presunom zdrojov pracovných síl v druhej polovici 80. rokov však nedochádzalo iba z dôvodu utlmovania nerentabilných prevádzok v baníctve. Prepúšťalo sa i v stavebníctve, a to dokonca až 234 pracovníkov, keďže Pozemné stavby Košice a Hutné stavby Košice k roku 1987 ukončili svoje pôsobenie v okrese. Obe podniky zabezpečovali výstavbu nových prevádzok, po dostavbe ktorých presunuli svoje kapacity mimo okres. Išlo o mäsokombinát v Rožňave a o hydinovú farmu. 87 zamestnancov v rožňavskom okrese prepustili aj Pozemné stavby Poprad.¹²³

¹²¹ História závodu Agrostroj Rožňava, a. s., nedatovaný rukopis, ŠA v Košiciach – pobočka RV.

¹²² Archív Rožňava, f. ONV v Rožňave II 1960 – 1990, šk. 200, Zápisnice rady 1986 – 8. Informatívna správa o činnosti dozoru nad zamestnávaním pracovníkov v okrese s akcentom na zabezpečenie pracovných síl pre sledované výrobné kapacity v roku 1985. 4. 4. 1986.

¹²³ Archív Rožňava, f. ONV v Rožňave II 1960 – 1990, šk. 212, Zápisnice rady 1988 – 1. Informatívna správa o bilancii pracovných síl a ich prvotného rozdelenia na roky 1986 – 1988 za okres Rožňava. 15. 1. 1988.

Naopak, vzrastala zamestnanosť v treťom sektore, t. j. v prevádzkach riadených národným výborom. Za obdobie rokov 1985 – 1988 zamestnanosť hospodárstva riadeného národným výborom vzrástla o 388 pracovných síl, z toho v zdravotníctve 125, školstve 174 a sociálnom zabezpečení 33. Súviselo to i s dokončením rozsiahlej investície dostavby rožňavskej nemocnice aj s jej zázemím.¹²⁴

Z prehľadu počtu zamestnancov v jednotlivých prevádzkach a organizáciách v okrese za rok 1987 s plánom na rok 1988 (tabuľka č. 6 na strane 175) vyplýva, že štátne authority v okrese Rožňava nahrádzali zaniknuté pracovné pozície v ťažkom priemysle a v stavebníctve novovytvorenými pozíciami v strojárskom, energetickom a potravinárskom priemysle a v terciárnom sektore v prevádzkach riadených okresným národným výborom (zdravotníctvo, služby, cestovný ruch).

¹²⁴ Archív Rožňava, f. ONV v Rožňave II 1960 – 1990, šk. 219, Zápisnice rady 1989 – 12. Správa o plnení plánu a vývoji hospodárstva NV okresu v roku 1988. 21. 3. 1989.

OKRES
SPIŠSKÁ NOVÁ VES

3.

Obdobie pred rokom 1945

78

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

Podobne ako región Horného Gemera (dnešný okres Rožňava) i región Dolného Spiša (dnešné okresy Spišská Nová Ves, Levoča a Gelnica) z hospodárskeho hľadiska vstupoval do obdobia po druhej svetovej vojne už ako priemyselno-poľnohospodárska oblasť. I v tomto regióne nerastné bohatstvo Slovenského rudohoria vytváralo predpoklady pre ťažbu a spracovanie medi, vzácnych kovov a železnej rudy.

Dolný Spiš s centrom v Smolníku sa stal hlavným strediskom ťažby a spracovania medi v Hornom Uhorsku od druhej polovice 18. storočia. V priebehu 19. storočia tu vzniklo niekoľko medených hút: v Malužinej, Margecanoch, Slovinkách, Prakovciach, Dobšinej, Hnilčíku, Novoveskej Hute a Štefanskej Hute (Kluknava), z ktorých viaceré boli zásobované rudami z ložísk v Rudňanoch a Slovinkách.¹²⁵

79

No zaostalosť ťažby, nezáujem štátu, orientácia na železné rudy, lacná meď z USA a rozdrobené banské podnikanie spôsobili, že poslednú a najprogresívnejšiu prevádzku na výrobu medi Štefánsku Hutu napokon zavreli v roku 1897.¹²⁶

Ako značne perspektívnejšia sa v tomto období ukazovala ťažba železnej rudy, ktorú sa dokonca snažili kapitalizovať domáci i zahraniční veľkopodnikatelia. V období pred prvou svetovou vojnou ríšskonemecká Hornosliezská účastinná spoločnosť pre železničné potreby založila miestnu závodnú správu v Markušovciach, pričom

¹²⁵ Lacko, Miroslav. Baníctvo a hutníctvo na Spiši v rokoch 1526 – 1918. In *Historia Scephusii*. Vol. II, Dejiny Spiša od roku 1526 do roku 1918. Eds. Homza, Martin – Sroka, Stanisław. Bratislava: Katedra slovenských dejín UK FiF; Kraków: Instytut Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2016, s. 958-1005.

¹²⁶ Vojtech Lazár – Rudolf Magula. Príčiny úpadku medenorudného baníctva v Spišsko-gemerskom rudohorí v 19. storočí. In *Spiš: vlastivedný zborník*, 1. Východoslovenské vydavateľstvo v Košiciach pre Vlastivedné múzeum v Spišskej Novej Vsi, 1967, s. 107-120.

rudu vyťaženú v Roztokách, Nálepko a na Grétli posielali do železiarní v rakúskom a ríšskonemeckom Sliezsku. V roku 1924 podnik prešiel pod Drevársky a banský priemysel, účastinnú spoločnosť, ktorej materský podnik sa nachádzal v Friedenshutte (v Nemecku, dnes Nowy Bytom v Poľsku). Veľkú hospodársku krízu prežil revír Grétla.¹²⁷

Nemenej významným koncernom podnikajúcim so spišským rudným bohatstvom bola Rakúsko-uhorská banská spoločnosť. Tá využívala bohaté zásoby sideritu v ložiskách Gezwäng a Alžbetka, v ktorých ťažba prežila aj veľkú hospodársku krízu v 30. rokoch 20. storočia.

K významnejším používateľom spišských rúd patrila aj Banská a hutná spoločnosť Filipa Koburga so sídlom vo Viedni. Tá ťažila železnú rudu v revíre od Mlyniak až po Dobšínú, pričom rudu spracovávali v železiarni Stratená. Počas veľkej hospodárskej krízy bol kapitál podniku posilnený maďarskou Vlasteneckou bankou so sídlom v Budapešti.

K týmto veľkopodnikateľom pribudla od roku 1895 Pohornádska železiarska účastinná spoločnosť, v ktorej sa zlúčil kapitál niekoľkých menších miestnych podnikateľov a zahraničných železiarskych veľkopodnikateľov z Nemecka, Veľkej Británie a Budapešti. Podnik výrazne investoval do existujúcich železiarní v Krompachoch a do banského závodu v Slovinkách. Po odkúpení podniku Rimamuránskou spoločnosťou v roku 1900 sa krompašské železiarne

stali jednými z najväčších v Uhorsku, pričom zamestnávali okolo 3000 zamestnancov.¹²⁸

Okrem krompašských železiarní do prvej svetovej vojny prosperovali aj železiarne grófov Čákiovcov v Prakovciach. Významnými zamestnávateľmi na Dolnom Spiši boli aj menšie železiarne v Smižanoch, Štôse, Vondrišeli (dnes Nálepko), v Mariánhute pri Gelnici, Košických Hámroch ako aj továreň na výrobu kovových predmetov v Gelnici.

Mnohé z týchto prevádzok však neprežili nostrifikačný proces a preorientovanie trhov po rozpade Rakúsko-Uhorska a vzniku Československej republiky. Povojnová hospodárska kríza, odbytové problémy, lacná švédka ruda a predovšetkým prevaha silnejších českých a rakúskych kartelov nad Rimamuránskou spoločnosťou spôsobili uzavretie krompašských železiarní, a teda stratu tisícok pracovných miest v roku 1923. Ťažiť sa neprestalo iba na Grétli, Bindte, v Slovinkách a Rudňanoch. Vďaka napojeniu na železničnú trať v Margecanoch sa rozvíjali aj koburgovské Mlynky a vápenka v Margecanoch. Taktiež fungovala tabaková továreň v Smolníku. V roku 1938 však bol napríklad zavretý revír Roztoky. V povodí Hnilca tak fakticky vznikla hladová dolina a vysokou nezamestnanosťou sa vyznačoval aj prevažne poľnohospodársky okres Levoča. Na druhú stranu však renesanciu zažila ťažba a spracovanie medi, ktorú v priestoroch niekdajšej krompašskej železiarne od roku 1937 obnovila česká skupina podnikateľov so starým železom za účasti kapitálu švajčiarskej elektrotechnickej

¹²⁷ Údaje v tejto stati čerpám z: Daniel, Jozef – Jančura, Marián – Baláž, Peter. Baníctvo Spišskej Novej Vsi od polovice 19. storočia po súčasnosť. In Z minulosti Spiša: ročenka Spišského dejepisného spolku v Levoči. XVI/2008, s. 195-240.

¹²⁸ Lacko, Miroslav. Baníctvo a hutníctvo na Spiši v rokoch 1526 – 1918. In Historia Scepusii. Vol. II, Dejiny Spiša od roku 1526 do roku 1918. Eds. Homza, Martin – Sroka, Stanisław. Bratislava: Katedra slovenských dejín UK FiF; Kraków: Instytut Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2016, s. 999.

firmy Oerlikon, Bührle und Co.¹²⁹ Dostatok pracovných príležitostí sa nachádzalo aj v Spišskej Novej Vsi, ktorá sa profilovala ako ekonomický líder Spiša so sídlom daňovej správy, štátneho zememeračského úradu ako aj telegrafného a stavebného úrad ČSD a školského, hospodárskeho a v neposlednom rade banského inšpektorátu.¹³⁰

V roku 1939 po podpise Zmluvy o ochrannom pomere medzi Nemeckou ríšou a Slovenským štátom ovládli nerastné bohatstvo Spiša nemecké firmy. V roku 1942 už 99,6 % prevádzok vlastnili nemecké spoločnosti, pričom krompašský závod na meď sa stal súčasťou koncernu Hermann-Göring Werke. Ťažba opäť dosahovala vysoké hodnoty vzhľadom na vojnovú konjunktúru. Vyťažená spišská meď, antimón a ortuť sa posielali do Nemeckej ríše, železná ruda do Ostravy (vtedy Protektorát Čechy a Morava).¹³¹

Podľa sčítania ľudu z roku 1940 sa okresy Spišská Nová Ves, ale najmä Gelnica vyznačovali priemyselným charakterom. Viac osôb zamestnaných v poľnohospodárstve sa nachádzalo iba v okrese Levoča (porovnaj tabuľku F na strane 83).

¹²⁹ Němec, Zdeněk. Rudné baníctvo na Slovensku v rokoch 1918 – 1938. Košice: Východoslovenské múzeum v Košiciach, 1967, s. 44.

¹³⁰ Kuruc, Jozef. Politické a hospodárske pomery Spišskej Novej Vsi v medzivojnovom období. In Z minulosti Spiša: ročenka Spišského dejepisného spolku v Levoči. XVI/2008, s. 137-152.

¹³¹ Daniel, Jozef – Jančura, Marián – Baláž, Peter. Baníctvo Spišskej Novej Vsi od polovice 19. storočia po súčasnosť. In Z minulosti Spiša: ročenka Spišského dejepisného spolku v Levoči. XVI/2008, s. 195-240.

Tabuľka F. Odvetvová štruktúra zamestnanosti v regióne Dolného Spiša v roku 1940.¹³²

okres	priemysel, živnosť	poľnohosp., lesníctvo, rybolov	obchod, peňažníctvo, doprava	iné a neudané
Spišská Nová Ves	32,5	25,8	18,9	22,8
Gelnica	46,4	13,3	15,1	25,2
Levoča	17,2	52,0	5,3	25,5
Slovensko	21,0	52,0	9,6	17,5

¹³² Jozef Sulaček. Nacionálne problémy na Spiši koncom predmníchovskej republiky. In Spiš: vlastivedný zborník, 1. Východoslovenské vydavateľstvo v Košiciach pre Vlastivedné múzeum v Spišskej Novej Vsi, 1967, s. 10.

1945 – 1960

84

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

85

Po druhej svetovej vojne čakalo banícky a hutnícky sektor na Dolnom Spiši znárodňovanie v prvej línii od roku 1945. V roku 1946 štátne autority zlúčili jedenásť znárodnených podnikov, teda baní, závodov a hút pod podnik Železorudné bane, n. p. so sídlom v Spišskej Novej Vsi. Podnik bol medzi rokmi 1950 – 1958 rozdelený do troch samostatných podnikov so sídlami v Spišskej Novej Vsi, Rožňave a Poprade, no po roku 1958 sa opäť zlúčili pod centrálu v Spišskej Novej Vsi. V rámci ČSSR sa na území Dolného Spiša ťažila podstatná časť domácich zásob železných rúd a značná časť rúd farebných kovov s výrobou medi a ortuti. Išlo teda o ložiská celoštátneho významu a o priemysel strategických štátnych záujmov.

Avšak podľa expertov na spišsko-gemerské baníctvo a hutníctvo Mariána Jančuru, Jozefa Daniela a Petra Baláža ťažba rúd bola až na niektoré výnimky (revíry v Rudňanoch a na Gemeri Nižná Slaná) nerentabilná fakticky už od obdobia po veľkej hospodárskej kríze. Vydobývanie a získavanie rúd úpravou – predovšetkým medi – tu bolo natoľko nákladné, že v trhových podmienkach išlo v zásade o nedobývateľné ložiská. Podobne ako počas konjunktúry za druhej svetovej vojny, štát pokračoval i počas studenej vojny v ťažbe a investíciách do banských a hutníckych závodov, tentokrát kvôli embargám na tieto komodity zo strany kapitalistických štátov a záväzkom v rámci RVHP. Štát tak bol nútený vykrývať rozdiel medzi nákladmi na ťažbu a trhovou cenou produktu. Pre domáci priemysel pritom tunajšie železné rudy mali iba minimálne využitie. Napríklad Východoslovenské železiarne síce odoberali spišsko-gemerské rudy z Rudnianskej Slanej a Nižnej Slanej, no v rámci celkovej produkcie išlo iba o zlomok potrebného surovínového materiálu, ktorý sa dovážal zo Sovietskeho Zväzu.¹³³

¹³³ Daniel, Jozef – Jančura, Marián – Baláž, Peter. Baníctvo Spišskej Novej Vsi od polovice 19. storočia po súčasnosť. In Z minulosti Spiša: ročenka Spišského dejepisného spolku v Levoči. XVI/2008, s. 228.

Za účelom dôslednejšieho zmapovania možností ďalšej ťažby štát založil v roku 1952 Východoslovenský rudný prieskum so sídlom v Spišskej Novej Vsi. V roku 1965 vznikol podnik Geologický prieskum, n. p. Spišská Nová Ves s celoslovenskou pôsobnosťou v ložiskovej geológii, ktorý bol neskôr pretransformovaný v rámci Štátneho geologického ústavu Dionýza Štúra ako regionálne pracovisko v Spišskej Novej Vsi.¹³⁴

Okrem prieskumnej činnosti štátne autority investovali aj do vývoja a inovácii v baníctve. V roku 1969 vznikol Banskomoontážny závod v Spišskej Novej Vsi, ktorý predstavoval špecializovaný závod banskej a úpravnickej techniky.¹³⁵

Okrem železných a neželezných rúd patrili medzi ďalšie exploatované suroviny na Spiši aj stavebný kameň a sadrovec, ktoré sa spracovávali v závode v Novoveskej Hute. V roku 1950 prešiel znárodnený podnik pod Slovenské sadrové a vápenné závody, n. p., od roku 1960 pod Východoslovenské nerudné bane a kameňolomy, n. p. Spišská Nová Ves.

Rozsiahle investície do priemyslu boli už v rámci dvojročného plánu smerované do priemyselného okresu Gelnica. Od roku 1949 začala v Krompachoch pracovať zlievareň sivej liatiny v elektrotechnickom závode MEZ Krompachy (ako závod Moravských elektrotechnických závodov v Olomouci, neskôr závody osamostatnené ako SEZ – Slovenské elektrotechnické závody v Krompachoch). V roku 1951 bola obnovená aj prevádzka krompašských závodov na výrobu medi, ktoré boli zaradené pod národný podnik Železoručné bane v Spišskej Novej Vsi. Navyše sa rozširovala prevádzka

¹³⁴ 30 rokov závodu Geologického prieskumu v Spišskej Novej Vsi. Spišská Nová Ves: Duklianske tlačiarne, 1982. 72 s. 6-16.

¹³⁵ 10 rokov Banskomoontážneho závodu v Spišskej Novej Vsi 1969 – 1979. Spišská Nová Ves: Dukelské tlačiarne, 1979, s. 5n.

Slovenských elektrární v Krompachoch a oceliarní Kriváň v Prakovciach. Všetky tieto investície si vyžadovali tak enormnú mobilizáciu pracovných síl, že okresný úrad ochrany práce presúval zo sektoru lesníctva a poľnohospodárstva pracovníkov prideľovacími výmermi podľa dekrétu prezidenta republiky č. 88/1945 o všeobecnej pracovnej povinnosti. U mnohých zamestnancov boli dokonca hlásené viaceré pracovné úväzky a u žien zamestnania na stavebných prácach odboru ČSD v Margecanoch a na stavbe cesty Veľký Folkmár – Kojšov.¹³⁶

V druhej polovici roka 1949 miestne prevádzky hlásili akútnu potrebu nových pracovných síl v týchto počtoch:

Tabuľka G. Zoznam závodov s potrebou pracovných síl v okrese Gelnica v roku 1949.¹³⁷

Spišské železoručné bane, Krompachy	120
Spišské železoručné bane, Smolník	34
ČSSZ, n. p., stavba MEZ Krompachy	17
ČSSZ, n. p., stavba SEZ Krompachy	20
ČSSZ, n. p., stavba Prakovce	20
MEZ Krompachy	50
Východoslovenské strojárne, Prakovce	192
Slovenský kamenopriemysel, n. p. Krompachy	12
Slovenské sadrové a vápnové závody, Margecany	16
Československé štátne lesy, n. p. Gelnica	37

¹³⁶ Archív SNV, f. ONV Gelnica 1945 – 1948, šk. 32, č. sp. 1347. Nábor pracovných síl v gelnickom okrese. 28. 9. 1948.

¹³⁷ Archív SNV, f. ONV Gelnica 1951 – 1960, Odbor sociálny, 1950, šk. 196. Mobilizácia pracovných síl pre výstavbu dvojkoľajnej trate Košice – Spišská Nová Ves. 3. 9. 1949.

Vzhľadom na ich absenciu, úrady regrutovali potrebné stavy v okresoch Prešov, Sečovce a Trebišov.

V úplne odlišnej situácii sa nachádzal okres Levoča, ktorý sa na rozdiel od okresov Spišská Nová Ves a Gelnica vyznačoval poľnohospodárskym charakterom bez akéhokoľvek ťažkého priemyslu (zoznam prevádzok s počtom zamestnancov k roku 1946 sa nachádza v tabuľke č. 7 na strane 182). Okres slúžil ako zásobáreň zdrojov pracovných síl pre južné, priemyselné spišské okresy, ale nie nadiľho. V roku 1949 tu bol umiestnený textilný závod Slovenka. Zároveň centrálné úrady okres vytypovali aj pre náborové akcie cukrovaru Trebišov a národného podniku Juta – „továrny juty a konopí“ v Prahe. Za tri roky sa disponibilné zdroje vyčerpali natoľko, že okres hlásil nedostatok pracovných síl.¹³⁸

Od roku 1948 do roku 1970 v okresoch Spišská Nová Ves, Levoča a Gelnica fungovali tieto väčšie podniky hutníckeho, strojárenského, ale i spotrebného a potravinárskeho priemyslu: Slovenské elektrotechnické závody Krompachy, Upravárenský závod a ortuťovňa v Rudňanoch, Nový domov Spišská Nová Ves – nábytkársky závod, Strojsmalt Levoča, Tatravit – textilné závody v Spišskej Novej Vsi a Levoči, Mlyn IX. zjazdu KSČ s pekárňami a cestovníárňami v Spišskej Novej Vsi, mliekareň v Spišskej Novej Vsi, tehelne v Spišskej Novej Vsi, oceliarne Prakovce, ktoré boli rozšírené, tabaková továreň v Smolníku, ktorá prešla modernizáciou rovnako ako vápenka v Margecanoch a Kovohuty v Krompachoch po modernizácii s rozšíreným výrobným programom.¹³⁹ Niektoré prevádzky s dlhoročnou tradíciou však boli v rámci reorganizácie

¹³⁸ Spišský archív v Levoči, f. OÚOP v Levoči, Administratívne spisy 1949, šk. 19, č. 1414/1949. Zostavenie prehľadu potreby a zdrojov pracovných síl na III. a IV. štvrtrok 1949. 22. 6. 1949.

¹³⁹ 35 slobodných rokov okresu Spišská Nová Ves. OV KSS; Spišská Nová Ves: Duklianske tlačiarne, 1981, s. 11.

slovenského priemyslu zrušené a ich výroba alokovaná do iných regiónov. Takýmto spôsobom bola výroba obuvi v Spišskej Novej Vsi s 30 zamestnancami v roku 1950 preložená do Partizánskeho.¹⁴⁰

Preexponovanosť plánov 1. päťročnice, priorizovanie ťažkého priemyslu, baníctva a popri tom prevádzka ďalších závodov iných priemyselných odvetví spôsobila v regióne od roku 1949 akútny nedostatok pracovných síl. Riešiť sa prioritne musela situácia v strategických odvetviach, predovšetkým v banskom revíre Rudňany, ktorý v polovici roka 1950 zamestnával okolo 1200 pracovníkov. Okrem týchto však závod potreboval dodatočné pracovné sily, nakoľko trpel vysokou fluktuáciou z dôvodu ukončovania brigád, svojvoľného odchodu zamestnancov, rôznych školení, odchodu do dôchodku a uvoľňovaní k iným náborovým podnikom. Podnik hlásil aj problém brigádnikov z radov rómskeho obyvateľstva, ktorí „odmietali nastúpiť do práce v bani pod zemou.“¹⁴¹

Tabuľka H. Banský závod Rudňany – potreba pracovných síl a fluktuácia v roku 1950.¹⁴²

január 1950	72	dodaných, skutočnosť: 807, z toho 2/3 z iných okresov, odišlo 560
február 1950	72	
marec 1950	70	
apríl 1950	112	
máj 1950	366	
spolu	692	

¹⁴⁰ Archív SNV, f. OÚOP SNV, 1950, šk. 474, zn. 474-7/8-1950-V/1a. Zápisnica napísaná dňa 29. 6. 1950 v miestnostiach kancelárií Závodov 29. augusta, n. p., obuvnícky závod 8442 v Spišskej Novej Vsi.

¹⁴¹ Archív SNV, f. OÚOP SNV, 1950, šk. 474, zn. 474-7/8-1950-V/1a. Banský závod Rudňany – podanie špeciálnej správy o pracovných silách. 9. 8. 1950.

¹⁴² Tamtiež.

V okrese Spišská Nová Ves sa pritom nachádzali ďalšie významné bane, ktoré hlásili podobné problémy. Podľa tabuľky I za mesiac október 1950 v bani Rudňany a Mariahuta nedokázali udržať počet zamestnancov podľa plánu, pričom viac pracovníkov z baní odchádzalo než do nich prichádzalo:

Tabuľka I. Mesačné rýchle hlásenie v baníctve v okrese Spišská Nová Ves v októbri 1950.¹⁴³

SŽB závod		plán	skutočnosť	ženy
Rudňany	október 1950	1352	1085	105
Markušovce	október 1950	153	168	9
Mlynky	október 1950	337	350	29
Mariahuta	október 1950	371	362	27
Luciabaňa	október 1950	neuvedené	395	34
Krompachy	október 1950	neuvedené	161	24
Slovinky	október 1950	neuvedené	383	73
riaditeľstvo	október 1950	113	136	50

Preto sa pristúpilo k naberaniu zamestnancov aj z iných okresov, ba i krajov (tabuľka J na strane 91).

Náborom získaní pracovníci boli umiestňovaní v Spišských železozorudných baniach. Regrutovali sa predovšetkým z radov roľníkov, nakoľko tí predstavovali najväčšiu potencionálnu zásobáreň zdrojov pracovných síl pre priorizované odvetvia. Všimnime si, že úrady navyšovali kvóty predovšetkým v poľnohospodárskych oblastiach okresov Prešovského kraja, ktoré ešte len čakali na prvú vlnu industrializácie.

¹⁴³ Archív SNV, f. OÚOP SNV, 1950, šk. 474, zákl. číslo 508. Mesačné rýchle hlásenie v baníctve.

Tabuľka J. Správa z nábora pracovných síl v okrese Spišská Nová Ves v roku 1950.¹⁴⁴

okres	kvóta	skutočnosť
Levoča	neuvedená	2
Sabinov	neuvedená	5
Spišská Stará Ves	neuvedená	14
Ľubovňa	neuvedená	12
Prešov	neuvedená	5
Giraltovce	neuvedená	3
spolu	–	41
Svidník	10	10
Bardejov	100	10
Humenné	75	12
Stropkov	45	2
Vranov	50	6
spolu	280	40

Získanie samostatne hospodáriacich roľníkov z pomerne vzdialených okresov severovýchodného Slovenska však bolo – podobne ako v okrese Levoča – preceňované a v konečnom dôsledku splnené pre daný rok iba na 14 %.

Získavanie roľníkov zo vzdialenejších východoslovenských oblastí malo saturať potrebu pracovných síl v okrese, ktorých nedostatok pramenil aj v neochote miestneho obyvateľstva pristúpiť na socialistický modernizačný projekt. Úrady hlásili, že „obyvateľstvo tunajšieho kraja sa však tomu [zamestnaniu v priemysle] vyhýba a bude radšej živiť na trocha hospodárstve. Sú prípady,

¹⁴⁴ Archív SNV, f. OÚOP SNV, 1950, šk. 474. Správa z nábora pracovných síl, akcia 1000. 12. 11. 1950

že niektorý roľník má 5 – 6 kj poľa a okrem neho na tomto hospodárstve pracujú ešte 2 – 3 jeho synovia, hoci toto hospodárstvo by ľahko obrobil sám, prípadne s jedným synom.”¹⁴⁵

Nedostatok pracovných síl bolo pritom potrebné kryť i v ostatných prevádzkach. V roku 1950 Slovenské sadrové a vápenné závody zamestnávali 148 pracovníkov, pričom hlásili potrebu dodatočných 47 pracovných síl. Ako problém sa ukazoval fakt, že baníctvo nebolo oblúbeným spôsobom zárobku, preto mnohí zamestnanci – ak mali príležitosť – sa nechali zamestnať predovšetkým v stavebníctve. Pracovných príležitostí v stavebníctve pritom pribúdalo, čo súviselo s budovateľskou konjunktúrou 1. päťročnice. V roku 1950 pracovalo v okrese Spišská Nová Ves v stavebníctve už 4500 pracovníkov na týchto stavbách:

Tabuľka K. Návrh plánu potreby stálych pracovníkov v stavebníctve na rok 1951.¹⁴⁶

	skutočnosť	plán
ČSSZ, stavba banských domkov Rudňany	207	426
ČSSZ, stavba Nového domova Spišská Nová Ves	281	348
Stavba učňovského internátu, Spišská Nová Ves	87	109
Stavba vodovodu, Spišská Nová Ves	50	98
Stavebná správa KEIS1010, Spišská Nová Ves	48	53
Stolárska dielňa Leško, Spišská Nová Ves	15	23
Štátne lesy, n. p., stavebná výkonná oblasť L. Hrádok, závod Smižany	48	–
Štátne lesy, n. p., stavebná výkonná oblasť Košice	4	20

¹⁴⁵ Spišský archív v Levoči, f. OÚOP SNV, 1950, šk. 19, č. 369/49. Nábor pracovných síl pre päťročnicu. Pracovné sily v obvode stanice ZNB Torysky, ich zapojenie do práce. 3. 2. 1949.

¹⁴⁶ Archív SNV, f. OÚOP SNV, 1950, šk. 474, zn. 506/1-23/10-1950-XI/3. Návrh plánu potreby stálych pracovníkov v stavebníctve na rok 1951. 23. 10. 1950.

Traťová stavebná správa, Spišská Nová Ves	1407	–
Štátne cestmajsterstvo, Spišská Nová Ves	176	–
Traťová stavebná správa, Nálepko	120	–
Traťová stavebná správa, Spišské Vlchy	716	807
Stavebný komunálny podnik, Spišská Nová Ves	93	–

Títo nielenže pracovali na Trati družby na úseku Spišská Nová Ves – Spišské Vlchy, ale aj na výstavbe baníckych domov v Rudňanoch a Spišskej Novej Vsi, na stavbe závodu Nového domova v Spišskej Novej Vsi, stavbe Učňovského internátu a ďalších objektov. Bývalých baníkov – spolu 108 – úrady umiestňovali opäť do baníctva. Podľa úradných správ tak činili agitačnou činnosťou, ale pravdepodobne i donucovacími prostriedkami, nakoľko v správach bolo priznané, že dobrovoľne sa robotníci zo stavebníctva na presun do baníctva neprihlasovali.¹⁴⁷

Zvyšok dopĺňali z „východných okresov“, pričom Rudňany vykonávali nábor v okresoch Trebišov, Sečovce a Košice; Mlyny z okresu Moldava nad Bodvou; Sadrové závody z okresu Spišská Nová Ves a okolia Košíc a ostatné priemyselné stavby z okresu Gelnica. Štátne majetky mali dopĺňať zdroje pracovných síl z okresu Svidník.¹⁴⁸

Ako dokazuje zmienka o náboch pre štátne majetky z predchádzajúcej správy, situácia bola kritická i v poľnohospodárstve a lesníctve, ktorých podniky si v mnohých obciach navzájom odoberali pracovné sily.¹⁴⁹ Preto napríklad prevádzky štátnych majetkov

¹⁴⁷ Archív SNV, f. OÚOP SNV, 1950, šk. 474, zn. 474-25/3-1950-V/1a. Nábor pracovných síl pre ťažký priemysel. 27. 3. 1950.

¹⁴⁸ Archív SNV, f. OÚOP SNV, 1950, šk. 474, zn. 474-25/3-1950-V/1a. Nábor pracovných síl pre ťažký priemysel. 27. 3. 1950.

¹⁴⁹ Archív SNV, f. OÚOP SNV, 1950, šk. 474, zn. 474-15/9-1950-V/LA. Uznesenie MNV v Žehre. 3. 10. 1950.

v Markušovciach, Betlanovciach, Smižanoch a Bystranoch boli nútené robiť nábor opäť v okresoch Prešovského kraja. Okresný úrad ochrany práce v lete 1950 konštatoval, že „okres je úplne vyčerpaný tak, že nemožno nájsť ani pastiera na pasenie dobytku.“¹⁵⁰ Zásobáreň skrytých zdrojov pracovných síl z radov žien v domácnosti sa tiež vyčerpala. Keď v novembri 1950 žiadalo vedenie Kovosmaltu Trnava o 110 pracovníčok, predstavitelia Okresného úradu ochrany práce v Spišskej Novej Vsi im odpovedali, že sami potrebujú v okrese 215 žien a 470 mužov.¹⁵¹

Okres bol navyše nútený splňať kvóty pre organizované náborové akcie a rôzne kampaňovité zamestnanecké akcie pre iné regióny republiky. V rámci akcie A pre uránové bane v Jáchymove mal regrutovať mesačne v priemere päť ľudí.¹⁵² Košický kraj síce dostával v rámci Slovenska kvóty pre získavania brigádnikov do Jáchymova nižšie než ostatné kraje, ale zároveň túto kvótu aj najťažšie naplňoval (tabuľka L na strane 95).

S pokračujúcim navyšovaním cieľov 1. päťročnice sa v roku 1951 situácia ohľadne disponibilných zdrojov pracovných síl v okrese ďalej vyhrcovala. Úrady boli nútené previesť akciu prevodu administratívnych síl do výroby a výmenu mužov ženami predovšetkým v potravinárskom priemysle. Dotknutí pracovníci boli informovaní o výhodách pri dobrovoľnom prechode do výroby, pričom si mohli zvoliť z týchto závodov v ponuke: SŽB Rudňany, Mlynky a Markušovce, Slovenské sádrové a vápenné závody, Slovenský kameňopriemysel, Tatranské pily, Východoslovenské tehelne, ČSD

¹⁵⁰ Archív SNV, f. OÚOP SNV, 1950, šk. 474, zn. 474-13/4-1950-V/1a. Nábor pracovných síl na poľné práce pre poľnohospodárske podniky verejného sektoru na rok 1950. 26. 4. 1950.

¹⁵¹ OÚOP SNV, 1950, šk. 474, zn. 474-21/10-1950-V/141. Kovosmalt Trnava – potreba ženských pracovných síl. 4. 11. 1950.

¹⁵² Archív SNV, f. OÚOP SNV, 1950, šk. 474, zn. 474/7-3/8-1950-V/1-B. Nábor pracovných síl pre Jáchymov. 3. 8. 1950.

výhrevňa a Nový domov Spišská Nová Ves. Akciou sa podarilo preradiť 136 osôb, z toho dobrovoľne 131 a piati dostali pridelovací výmer. Prevodom sa taktiež dosiahlo zvýšenie ženskej zamestnanosti, napr. v národnom podniku Sabina podiel žien stúpol na 48 %, v Mliekarňach Spišská Nová Ves na 50 % a v distribučných prevádzkach na „uspokojivých“ 68 %.¹⁵³

Tabuľka L. Československé doly n. p. Jáchymov – pokračovanie v Akcii A. Kvóty brigádnikov pre kraje Slovenska v roku 1950.¹⁵⁴

kraj	kvóta	splnené v auguste
Prešov	200	48
Košice	100	5
Banská Bystrica	100	70
Nitra	200	53
Žilina	150	110
Bratislava	150	103

V Spišských železorných baniach sa neustále nedarilo dosiahnuť plánovaný stav pracovných síl. Závod v Rudňanoch pracoval na 88 % (plán 1700 – skutočnosť 1425) a závod v Mlynkoch na 84,5 % (plán 505 – skutočnosť 401). Slovenské sádrové a vápenné závody síce dosahovali zamestnanosť na 99,1 %, ale Východoslovenské tehelne v Spišskej Novej Vsi iba na 78,5 % a v Markušovciach dokonca na 57 %. Zamestnanosť sa však darilo udržiavať v podniku Slovenský kamenopriemysel – závod Spišské Vlchy na 112,7 %, v Kovoslužbe – zlievarni Spišská Nová Ves na 120 % a v Kovoslužbe Spišské Vlchy s výrobou železných postelí

¹⁵³ Archív SNV, f. ONV SNV, 1952, šk. 16. Správy referentov na zasadnutie rady ONV dňa 21. január 1952.

¹⁵⁴ Archív SNV, f. OÚOP SNV, 1950, šk. 474, A – tajné 46/5-1950. Československé doly n. p. Jáchymov – pokračovanie v Akcii A. 4. 11. 1950.

dokonca na 221 %. Situácia ale nebola priaznivá v drevárskom závode Nový domov Spišská Nová Ves s 78,4 % (plán 827 – skutočnosť 576). V Tatrasvite – závode Zornica v Spišskej Novej Vsi splnili plán zamestnanosti na 103,6 % (94 zamestnancov, z toho 82 žien), v Slovenských škrobárňach – závode Spišská Nová Ves na 96,3 %, v Sabine – závode Spišská Nová Ves na 112,2 %, a napokon v Mlyne IX. zjazdu – závode Spišská Nová Ves na 104 % (314 zamestnancov).¹⁵⁵

Z uvedeného je zrejmé, že o zamestnanie v ťažkom priemysle a baníctve nebol taký záujem, ako by si želali stranícke špičky. Na druhej strane v niektorých iných odvetviach nielenže nemali problém dosahovať plánovanú zamestnanosť, ale navyše zápasili s prezamestnanosťou. Kvóty pre štátny organizovaný nábor pre baníctvo sa naplňovali iba s ťažkosťami, ako to dosvedčuje i stav z januára 1952:

Tabuľka M. Plnenie kvóty za mesiac január 1952 v rámci organizovaného náboru v okrese Spišská Nová Ves.¹⁵⁶

	plán	skutočnosť	plán február
Spišské železorudné bane Rudňany	20	19	26 ž
Spišské železorudné bane Mlynky	25 + 5 ž	4	
Spišské železorudné bane Markušovce			37 + 10
Jáchymov	2		
spolu	52	48 %	

¹⁵⁵ Archív SNV, f. ONV SNV, 1952, šk. 16. Správy referentov na zasadnutie rady ONV dňa 21. január 1952.

¹⁵⁶ Archív SNV, f. ONV SNV, 1952, šk. 16. Správy referentov na zasadnutie rady ONV dňa 4. februára 1952. Správa o plnení kvóty za mesiac január v rámci organizovaného náboru.

Navyše sťažené pracovné podmienky a podľa úradných správ aj zlé platy, nevyhovujúce ubytovanie a strava spôsobovali nadmernú fluktuáciu, čím celkový stav zamestnanosti v kľúčových baniach Rudňany a Mlynky dokonca klesal. V prvom polroku 1952 v Rudňanoch klesol počet zamestnancov dokonca o 100 ľudí:

Tabuľka N. Vývoj zamestnanosti v Spišských železorudných baniach, január – máj 1952.¹⁵⁷

	Rudňany	Mlynky	Markušovce
január	1131	323	217
február	1123	320	215
marec	1033	315	239
apríl	1067	300	217
máj	1037	309	220

Prevádzky mimo organizovaný nábor zostávali nekryté, preto referát práce pre tieto vytvoril náborové oblasti, kde dostali oprávnenie samostatne vykonávať nábor. Tatranské pily so závodmi v Spišskej Novej Vsi, Nálepkove a Spišských Vlachoch mohli vykonávať nábor v Tepličke, Jamníku, Závadke, Henclovej, Žehre a Slatvine. Stavebný hospodársky kombinát, komunálny podnik zase v Spišských Vlachoch, Nálepkove, Iliašovciach, Arnutovciach a Harichovciach. Napokon Východoslovenské tehelne v Spišskej Novej Vsi a Markušovciach v Odoríne, Markušovciach, Danišovciach, Spišských Tomášovciach, Smižanoch a Letanovciach.¹⁵⁸

¹⁵⁷ Archív SNV, f. ONV SNV, 1952, šk. 17. Odbor organizačný. Správy referentov na zasadnutie rady ONV dňa 11. júla 1952. Prejednanie správy o plnení plánu hospodárstva za máj-jún 1952.

¹⁵⁸ Archív SNV, f. ONV SNV, 1952, šk. 16. Správy referentov na zasadnutie rady ONV dňa 19. marca 1952. Správa, úloha č. 39, dodržiavať plánovaný prídel pracovných síl v úzkych profiloch, zabráňovať odchodu zapracovaných pracovníkov, najmä do nepreferovaných odvetví.

Ešte nepriaznivejšia situácia so stavom pracovných síl nastala v okrese Gelnica. Hoci sa okres snažil problém riešiť náborom pracovníkov z okresov Prešovského kraja, táto cesta sa ukazovala ako nespoľahlivá, pretože tamojšie orgány nemali dostatočnú motiváciu pre nábor šarišského a zemplínskeho obyvateľstva pre Spiš. Z tabuľky O vyplýva, že v roku 1951 sa plán zamestnanosti v okrese plnil iba na 52 %.

Tabuľka O. Potreba pracovných síl v okrese Gelnica v roku 1951.¹⁵⁹

	potreba	skutočnosť	nedostatok
SŽB Slovinky	1128	585	537
SŽB Smolník	448	171	271
SŽB Máriahuta	445	390	55
MEZ Krompachy	1231	914	317
VSS Prakovce	1517	1028	489
Vápenka Margecany	130	101	29
Stavba LA, Smolník	288	165	123
Stavba TD, Krompachy	2419	620	1799
Stavba LA, Slovinky	1250	550	700
Stavba domkov, Prakovce	260	230	130
Baraba, Rol. Huta	724	440	284
spolu	9928	5194	4734

Navyše spišským, a vôbec východoslovenským okresom odčerpávali zdroje pracovných síl centrálné úrady v rámci akcie S – vyškolenie dorastu pre závody ťažkého strojárstva v českých krajinách:

¹⁵⁹ Archív SNV, f. ONV Gelnica 1951 – 1960, Odbor pracovných síl, 1951, šk. 197. Správa o stave a potrebe pracovných síl Predsedníctvu OV KSS.

Tabuľka P. Nábor pracovných síl pre závody ťažkého strojárstva v rámci akcie „S“ v roku 1950.¹⁶⁰

Krompachy	50	MEZ Štenšad – Hulín. Nábor previesť v okrese Prešov okamžite.
Krompachy	50	MEZ Brno-Židenice. Nábor pripraviť v okrese Levoča.
Krompachy	50	MEZ Postřemlov. Nábor pripraviť v jednom z okresov Prešovského kraja.
Krompachy	50	ČKD Vysočany Praha. Odsúva sa na budúci rok.
Levoča	10	Vagonka Kolín
Prakovce	50	Moravsko – slezská armaturka, Benešov. Nábor v okrese Moldava.
Prakovce	12	Modřanské strojírny ČKD Modřany. Nábor v okrese Sečovce
Prakovce	32	Severočeská armaturka, Ústí nad Labem. Nábor v okrese Trebišov.
Prakovce	50	ČKD Vysočany, Praha. Presúva sa na budúci rok.

Najviac kritiky od centrálnych úradov smerovalo voči okresu Levoča. Nielenže sa tam nenachádzali kľúčové priemyslové odvetvia, ale miestne úrady dosahovali aj najhoršie výsledky v náborových akciách (tabuľka R na strane 100). Prednosta levočského ONV vysvetľoval okolnosti neplnenia plánu náboru takto: „Ťažkosti majú [referát pracovných síl] aj tým, že okres je veľmi nábožensko založený a na presvedčovanie [ľudia] vôbec nereagujú.“¹⁶¹ Stranícke orgány si boli vedomé kultúrno-psychologických bariér prevodu pracovných síl z tradičných spôsobov obživy do podnikov budovaných v rámci socialistickej industrializácie, no v prípade okresu

¹⁶⁰ Archív SNV, f. OÚOP SNV, 1950, šk. 474, zn. 474/7-4/10-1950-V/1. Nábor pracovných síl pre závody ťažkého strojárstva v rámci akcie „S“. 16. 10. 1950.

¹⁶¹ Spišský archív v Levoči, f. ONV v Levoči, Odbor pracovných síl, Administratívne spisy 1952, šk. 11, č. 417/1952. Zápisnica z porady pracovníkov referátu pracovných síl ONV v Košickom kraji. 7. 6. 1952.

Levoča nesiahli po donucovacích prostriedkoch. Podľa dochovaných správ sa skôr sústredili na prácu s dorastom.¹⁶²

Tabuľka R. Plnenie plánu nábory pracovných síl za prvý polrok 1952 v percentách.¹⁶³

	I. Q 1952		II. Q 1952		celkom
	celkom	org. nábor	LA	akcia A	
Spišská Nová Ves	128,27	175,5	158,1	128,6	138,5
Gelnica	94,78	65,7	84,8	75	67,00
Levoča	65,32	36,8	76,7	28,6	38,50
Rožňava	95,80	71,7	100,00	45,5	69,2
Revúca	95,16	107,2	51,2	100,00	82,8

V období 2. päťročnice sa situácia so zdrojmi pracovných síl v ťažkom priemysle okresov Spišská Nová Ves a Gelnica stabilizovala (porovnaj tabuľku č. 8 o potrebe pracovných síl v okrese, strana 183). Hoci prioritou naďalej zostával ťažký priemysel, centrálné úrady považovali v druhej línii za dôležitú aj „socializáciu dediny.“¹⁶⁴ Poľnohospodárstvo sa totiž nedarilo modernizovať pre odpor samostatne hospodáriacich roľníkov. Kolektívizácia tu napredovala len postupne. V spišskonovoveskom okrese k roku 1955 pôda v socialistickom sektore tvorila iba 25,9 %, v súkromnom ešte stále 74,1 %. V rámci socialistického sektoru pripadalo na JRD iba 33,7 %,

¹⁶² Spišský archív v Levoči, f. ONV v Levoči, Odbor pracovných síl, Administratívne spisy 1954, šk. 13, č. 405.9/1954. Vyhodnotenie plnenia úloh odboru pracovných síl za dobu od 1. 4. – 10. 6. 1955. 7. 6. 1955.

¹⁶³ Spišský archív v Levoči, f. ONV v Levoči, Odbor pracovných síl, Administratívne spisy 1952, šk. 11, č. 406.1/1952. Správa referenta odboru pracovných síl ONV Levoča o plnení nábory pracovných síl za prvý polrok 1952.

¹⁶⁴ Archív SNV, f. ONV SNV, 1956, Odbor organizačný. Zápisnice zo zasadania Rady ONV Jún – December, šk. 24. Návrh perspektívneho plánu rozvoja hospodárstva okresu na roky 1956 – 1960. 1. 9. 1956; Archív SNV, f. ONV Gelnica 1951 – 1960, šk. 143, č. sp. 10, Pôdohospodársky odbor rady ONV v Gelnici. 28. 9. 1955.

ostatok tvorili štátne majetky. Podľa cieľov 2. päťročnice sa mal socialistický sektor zvýšiť na 55 %.¹⁶⁵ V okrese Gelnica sa „socializácia dediny“ k roku 1958 zastavila na úrovni 45,5 %.¹⁶⁶ Získať pre JRD malých a stredných roľníkov sa nedarilo, a tak k 15. 9. 1958 bol JRD zlikvidovaný, pričom pôda prešla pod štátny majetok.¹⁶⁷

Ak sa pozrieme na čísla za celý okres Spišská Nová Ves (v jeho hraniciach medzi rokmi 1960 – 1996 vrátane okresu Levoča a Gelnica), tak k roku 1970 sa ešte stále darilo dosiahnuť socializáciu poľnohospodárstva iba na 78,6 % a k roku 1979 iba na 88,9 %.¹⁶⁸ V nasledujúcej tabuľke sa nachádzajú údaje o postupnom úbytku pracovných síl v poľnohospodárstve v regióne Dolného Spiša. Medzi rokmi 1949 – 1973 v poľnohospodárstve ubudlo 10 288 zamestnancov:

Tabuľka S. Vývoj pracovných síl v poľnohospodárstve medzi rokmi 1949 – 1973 v okrese Spišská Nová Ves.¹⁶⁹

	1949	1953	1958	1960	1963	1965	1967	1970	1973
spolu	17 101	13 237	12 049	9 252	7 377	7 590	7 812	7 803	6 813
JRD	–	608	1 696	4 563	3 772	3 166	3 586	4 106	3 644
ŠM	–	466	780	1 101	1 016	1 753	1 930	1 505	1 333

¹⁶⁵ Archív SNV, f. ONV SNV, 1956, Odbor organizačný. Zápisnice zo zasadania Rady ONV Január – Máj, šk. 23. Správa o výsledku plnenia plánu rozvoja hospodárstva okresu Spišská Nová Ves za rok 1955.

¹⁶⁶ Archív SNV, f. ONV Gelnica 1951 – 1960, šk. 8, Skladanie účtov členmi NV, č. sp. 3750/1957 – 1958. Okresná plánovacia komisia rady ONV v Gelnici. Správa o plnení akčného programového plánu ONV k 15. 10. 1958.

¹⁶⁷ Archív SNV, f. ONV Gelnica, Odbor organizačný, 1958. Zn. 3750/57. Vyhodnotenie akčného programového plánu na roky 1957 – 1958 pri MNV. 10. 10. 1958.

¹⁶⁸ Rozvoj JRD medzi VIII. a IX. zjazdom v okrese Spišská Nová Ves. Okresné oddelenie Slovenského štatistického úradu Spišská Nová Ves, 1979, s. 9.

¹⁶⁹ Život, práca, radosť v okrese Spišská Nová Ves 1971 – 1975. OV KSS v Spišskej Novej Vsi. Propagandistická brožúra.

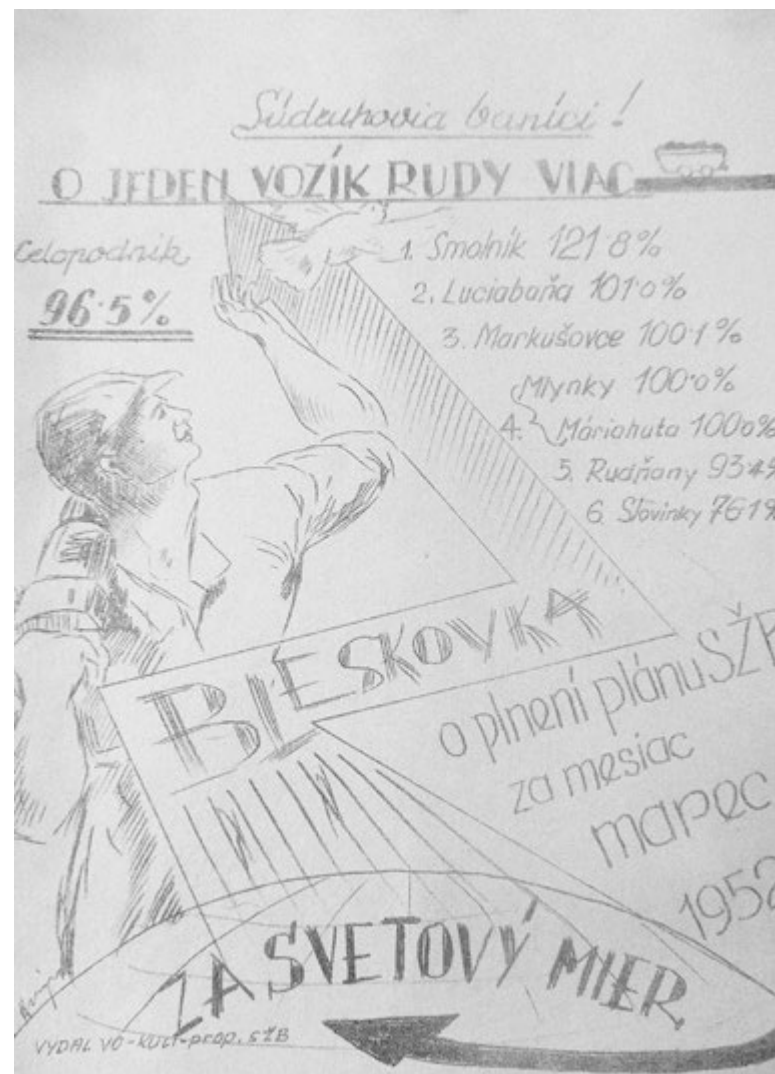
Čo sa týka priemyslu v spišskonovoveskom okrese, v rámci 2. päťročnice sa určila výstavba nového hutnícko-baníckeho závodu v Rudňanoch na spracovanie rudnianskych ocielkov, ktorá sa mala uviesť do prevádzky v roku 1959.¹⁷⁰ V levočskom okrese sa úrady snažili rozšíriť závod Tatrasvitu v Levoči o 50 pracovníkov, pričom malo ísť predovšetkým o ženy.¹⁷¹ Naopak v gelnickom okrese sa nedarilo vytvárať pracovné miesta pre ženy takmer vôbec. Nepodarilo sa ani spustiť výrobu cementových škridiel v Žakarovciach, výrobu osiel a brúsov v Kluknave alebo výrobu kvádrov v Margecanoch.¹⁷² Najväčšími zamestnávateľmi žien v okrese boli Tabaková továreň Smolník a Tatrasmalt Gelnica, no druhý z menovaných podnikov sa mechanizoval, čiže tam potreba ženských pracovných síl ešte klesla. V okrese stále chýbalo 502 pracovných síl, ale išlo zväčša o pracovné pozície pre mužov. Podiel ženskej zamestnanosti tak v okrese dosahoval 27,5 %.¹⁷³ Podobnú bilanciu vykazoval okres Spišská Nová Ves (26,8 %), pretože i tam sa mechanizovali prevádzky v Novom domove a v Tatrasvite (porovnaj tabuľku č. 9 na strane 185 a tabuľku č. 10 na strane 187 s prehľadom prevádzok s počtom zamestnancov a podielom ženskej zamestnanosti v okresoch Spišská Nová Ves a Gelnica, za okres Levoča chýba).

¹⁷⁰ Archív SNV, f. ONV SNV, 1956, Odbor organizačný. Zápisnice zo zasadania Rady ONV Jún – December, šk. 24. Návrh perspektívneho plánu rozvoja hospodárstva okresu na roky 1956 – 1960. 1. 9. 1956.

¹⁷¹ Spišský archív v Levoči, f. ONV v Levoči, Odbor pracovných síl, Administratívne spisy 1955, šk. 14, č. 21/1955. Podklady pre správu o vývoji celkovej situácie v pracovných silách za okres Levoča. 25. 10. 1955.

¹⁷² Archív SNV, f. ONV Gelnica, Odbor organizačný, 1958. Zn. 3750/57. Vyhodnotenie akčného programového plánu na roky 1957 – 1958 pri MNV. 10. 10. 1958.

¹⁷³ Archív SNV, f. ONV Gelnica 1951 – 1960, Odbor pracovných síl, 1955 – 1960, šk. 202. Plán ženskej zamestnanosti v podnikoch a rezortoch. 17. 7. 1957.

1960 – 1989

104

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

Reformou územného členenia z roku 1960 boli okresy Gelnica a Levoča zlúčené s okresom Spišská Nová Ves v rámci Východoslovenského kraja. Podľa sčítania ľudu z roku 1961 v okrese žilo 118 194 obyvateľov. Aj napriek nadpriemernej natalite (18,6 na 1000 obyvateľov ku 6,6 v rámci ČSSR) okres vykazoval migračné saldo:

Tabuľka T. Vývoj obyvateľstva v tisícoch. Okres Spišská Nová Ves 1950 – 1983.¹⁷⁴

	1950	1961	1970	1980	1983
obyvateľstvo	92	119	129	139	142
z toho ženy	47	60	65	70	72
z toho muži	45	59	64	69	70
živonarodení	2,8	3,1	2,7	3,0	3,0
zomretí	1,2	0,8	1,0	1,2	1,3
prirodzený prírastok	1,6	0,8	1,6	1,7	1,7
pristahovaní	bez údaju	1,5	1,0	1,0	0,8
vystahovaní	bez údaju	1,8	1,9	2,8	1,6
saldo migrácie (osôb)	bez údaju	–297	–874	–929	–753

105

V dôsledku mechanického pohybu obyvateľstva, resp. organizovaných náborov sa mladé ročníky sťahovali predovšetkým na Ostravsko a do krajského mesta Košice – kvôli náborom do novovybudovaných VSŽ – ale i do ostatných priemyselných centier Československa.¹⁷⁵

¹⁷⁴ 40 rokov bojov, práce a víťazstiev: okres Spišská Nová Ves, 1984. Propagandistická brožúra.

¹⁷⁵ Archív SNV, f. ONV SNV, Odbor organizačný, 1965, šk. 68. Zápisnica zo Zasadania Rady ONV. Informatívna správa o plnení úloh v štátnom organizovanom náboře pracovných síl za obdobie od 1. 1. 1965 do 14. 1. 1965.

Okres sa taktiež vyznačoval podpriemernými hodnotami podielu zamestnaných na celkovom počte obyvateľstva a podielu ženskej zamestnanosti. K roku 1961 podiel zamestnaných na celkovom počte obyvateľstva činil v okrese 31,6 %, zatiaľ čo v ČSSR 44,6 %. K roku 1968 podiel v okrese vzrástol na 36,7 % ku 47,2 % v rámci ČSSR. K roku 1961 podiel ženskej zamestnanosti v okrese činil 35,6 %, zatiaľ čo v ČSSR 43,5 %. Do roku 1968 tento podiel v okrese vzrástol na 40,7 % ku 45,5 % v rámci ČSSR.¹⁷⁶

V 60. a 70. rokoch zamestnanosť v priemysle vzrástla z 12 378 na zhruba 20 000 pracovných síl. Priemysel viazal 33,5 % pracovných síl (k roku 1971), poľnohospodárstvo 20 % a stavebníctvo 7,4 %. V 80. rokoch sa rast pracovných síl v priemysle stabilizoval na úrovni okolo 20 000 pracovných síl. Mechanizované poľnohospodárstvo postupne uvoľňovalo pracovné sily v prospech stavebníctva a služieb:

Tabuľka U. Vývoj zamestnanosti bez JRD a učňov. Okres Spišská Nová Ves 1950 – 1983.¹⁷⁷

	1960	1970	1980	1983
socialistický sektor spolu	33 533	48 240	52 902	54 632
z toho ženy	bez údajov	20 867	23 433	24 506
zamestnanosť:				
v priemysle	12 378	17 883	20 266	20 989
v poľnohosp. a lesníctve	4 937	8 509	6 827	6 907
v stavebníctve	1 850	3 329	3 394	3 692
v ostatných odvetviach	11 368	18 519	22 011	23 044

¹⁷⁶ Štatistická ročenka okresu Spišská Nová Ves 1969. Okresné oddelenie Slovenského štatistického úradu Spišská Nová Ves, 1969, s. 307-308.

¹⁷⁷ 40 rokov bojov, práce a víťazstiev: okres Spišská Nová Ves, 1984. Propagandistická brožúra.

V odvetvovej štruktúre priemyslu dochádzalo od polovice 60. rokov k reštrukturalizácii. Hutníctvo a baníctvo strácalo svoje dominantné postavenie v okrese v prospech strojárskoho a elektro-technického priemyslu, nakoľko došlo k uzavretiu neefektívnych banských revírov na Spiši i Gemeri: Železník, Luciabaňa, Drnava, Mária huta, Vlachovo, Dobšiná, Nálepko, Dolný Hrádok a Čučma. V roku 1966 boli uzavreté i bane Mlynky a v roku 1969 mangánová baňa Švábovce.¹⁷⁸

Po krachu 3. päťročnice v roku 1962 pokračovalo škrtanie naplánovaných investícií až do spustenia 4. päťročného plánu v roku 1965.¹⁷⁹ V priebehu 4. päťročnice sa podarilo spustiť závod Východoslovenských pekárni v Spišskej Novej Vsi a Krajské vodohospodárske rozvojové a investičné stredisko. V rámci rajonizácie oblastí cestovného ruchu bol chránenej prírodnej oblasti Slovenský raj pridelený štatút I. kategórie, čo znamenalo, že v rámci priorít bola táto zaradená do I. etapy výstavby. Zároveň sa začalo s výstavbou nového pletiarenskeho závodu Tatrasvit v Spišskej Novej Vsi.¹⁸⁰

Nedostatok pracovných síl tak v roku 1965 hlásili predovšetkým závody stavebníctva: Pozemné stavby Spišská Nová Ves 75, Okresný stavebný podnik Spišská Nová Ves 28, Okresný stavebný podnik v Levoči 10 a Okresný stavebný podnik v Gelnici 30 (spolu 143).

¹⁷⁸ Daniel, Jozef – Jančura, Marián – Baláž, Peter. Baníctvo Spišskej Novej Vsi od polovice 19. storočia po súčasnosť. In Z minulosti Spiša: ročenka Spišského dejepisného spolku v Levoči. XVI/2008, s. 231.

¹⁷⁹ Archív SNV, f. ONV SNV, Odbor organizačný, 1965, šk. 68. Zápisnica zo Zasadania Rady ONV. Stanovisko Predsedníctva SNR k problémom okresu Spišská Nová Ves. 14. 1. 1965.

¹⁸⁰ Archív SNV, f. ONV SNV, Odbor organizačný, 1965, šk. 69. Zápisnica zo Zasadania Rady ONV. Informatívna správa o úlohách vo výstavbe okresu v rokoch 1966 – 1970.

Okrem toho okres regrutoval 122 pracovných síl pre Ostravsko a 62 pre VSŽ.¹⁸¹

V 4. päťročnici sa počítalo s prírastkom pracovných síl v baníctve už iba v počte 167 pracovných síl, a to vrátane nového Bansko-montážneho závodu v Spišskej Novej Vsi – špecializovaného závodu banskej a upravárenskej techniky, ktorý bol spustený v roku 1969. Hlavný tok pracovných síl mal nanovo prúdiť do Tatrasvitu v Spišskej Novej Vsi, kde úrady vytvorili 1200 pracovných miest, ale i v rámci dostavby nábytkárskeho závodu Nový domov, kde navýšili počet pracovných miest o 184. Nové pracovné miesta boli vytvorené i v potravinárskom priemysle, konkrétne v Mliekarni Spišská Nová Ves (120) a v Ústrednej správe nákupu – sklade Spišské Vlachy (55). Dohromady teda v ústredne riadenom hospodárstve režim vytvoril v rokoch 1966 – 1970 celkom 1606 nových pracovných miest.¹⁸² Bilanciu zdrojov pracovných síl s počtom zamestnaných v konkrétnych prevádzkach okresu k roku 1971 nájdeme v tabuľke č. 11 na strane 189.

V rokoch 5. päťročnice (1971 – 1975) sa pokračovalo s optimalizáciou využitia zdrojov pracovných síl, zvyšovaním produktivity práce a zlepšovaním služieb pre obyvateľstvo. 1600 osôb bolo odoslaných do iných oblastí republiky v rámci organizovaných náborov. Z poľnohospodárskeho sektoru bolo presunutých 1800 osôb, z toho 900 žien.

Podľa plánu sa zamestnanosť mala zvyšovať vo výrobnom družstevníctve o 41,6 %, v stavebníctve o 29,5 %, v obchode o 28,4 %, v spotrebnom družstevníctve o 20,9 %, v hospodárstve riadenom národným výborom o 14,5 % a v ústredne riadenom hospodárstve, ktorý viazal najviac pracovných síl, o 10,8 %.¹⁸³

Zároveň plánovači vypočítali schodok pracovných síl v počte 1200, pri dostatku žien. Preto okresní predstavitelia vyzvali krajské orgány a Slovenskú plánovaciu komisiu, aby znížili migračné saldo o potrebných 1200 pracovných síl, ktoré mali byť umiestňované do novootváraných prevádzok.¹⁸⁴

V 70. rokoch sa otvorili nové priemyselné prevádzky, a to Strojárne potravinového priemyslu v Gelnici, ZŤS Gelnica, Chronotechna Gelnica (detské nástenné hodiny vyrábané ženami, export pre NDR), TOS Spišská Nová Ves (Továrň obrábacích strojov), Kožiarne závody a Oceľové konštrukcie Nálepko, Ústav rádioekológie a využitia jadrovej techniky, Závod na výrobu keramických prefabrikátov, Paneláreň v Spišskej Novej Vsi, Transformačná stanica Spišská Nová Ves, Domové hospodárstvo a Vápenka Margecany a Medzidružstevný podnik pre výkrm ošípaných Spišské Vlachy. Orientácia na strojársky, elektrotechnický a spotrebný priemysel spôsobila pokles podielu hutníckeho priemyslu na hrubom objeme výroby z 35,6 % v roku 1970 na 30,4 % v roku 1983 (tabuľka V na strane 110).

Zmeny v odvetvovej štruktúre priemyslu a hospodárstva okresu sa priaznivo odrazilo i na zvyšovaní ženskej zamestnanosti. V roku 1975 bolo v okrese zamestnaných o 403 žien viac než stanovoval

¹⁸¹ Archív SNV, f. ONV SNV, Odbor organizačný, 1965, šk. 68. Zápisnica zo Zasadania Rady ONV. Informatívna správa o plnení úloh v štátnom a krajskom organizovanom náboře pracovných síl, o stave pracovníkov v stavebníctve a o zabezpečení kvalifikovaných kádrov pre nový závod Tatrasvit v Spišskej Novej Vsi. 29. 4. 1965.

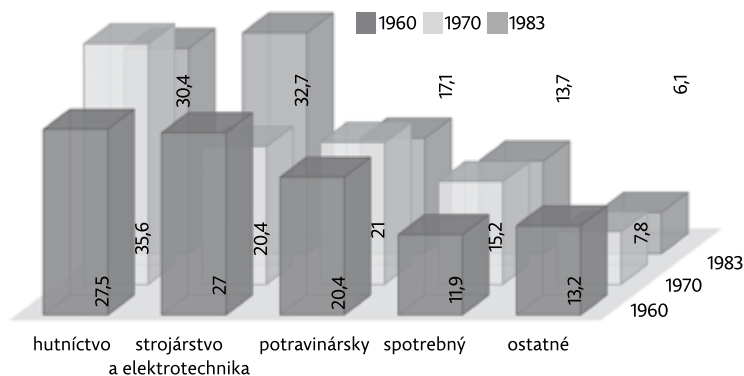
¹⁸² Archív SNV, f. ONV SNV, Odbor organizačný, 1965, šk. 69. Zápisnica zo Zasadania Rady ONV. Informatívna správa o úlohách vo výstavbe okresu v rokoch 1966 – 1970.

¹⁸³ Archív SNV, f. ONV SNV, Odbor organizačný, 1972, šk. 90. Zápisnica zo Zasadania Rady ONV. Súhrnná bilancia zdrojov pracovných síl a plán zamestnanosti na 5. SPR a rok 1972. 7. 4. 1972.

¹⁸⁴ Archív SNV, f. ONV SNV, Odbor organizačný, 1972, šk. 90. Zápisnica zo Zasadania Rady ONV. Súhrnná bilancia zdrojov pracovných síl a plán zamestnanosti na 5. SPR a rok 1972. 7. 4. 1972.

plán, pričom ženskú zamestnanosť sa podarilo zvýšiť na úroveň 42,7 %, v JRD dokonca na úroveň 47,2 % (všetkých zamestnancov v JRD 3790, z toho 1789 žien).¹⁸⁵

Tabuľka V. Vývoj štruktúry priemyselnej výroby v okrese Spišská Nová Ves v rokoch 1960 – 1983.¹⁸⁶

V prvej polovici 80. rokov došlo v okrese v rámci pokračujúcej „línie štrukturálnej prestavby priemyslu“ k poklesu produkcie v hutníctve železa o 90,8 %, teda v odvetví, v ktorom podľa štátnych orgánov „pretrváva v súlade s celoštátnou tendenciou útlm výroby, vyplývajúci jednak z vysokej energetickej náročnosti a z klesajúcej výťažnosti rúd.“¹⁸⁷ V 7. päťročnici sa však predsa len počítalo

¹⁸⁵ Archív SNV, f. ONV SNV, Odbor organizačný, 1976, šk. 114. Zápisnica zo Zasadania Rady ONV. Vyhodnotenie plnenia plánu ženskej zamestnanosti za rok 1975.

¹⁸⁶ 40 rokov bojov, práce a víťazstiev: okres Spišská Nová Ves, 1984. Propagandistická brožúra.

¹⁸⁷ Archív SNV, f. ONV SNV, Odbor organizačný, 1985, šk. 175. Zápisnice zo zasadania Rady ONV. Zhodnotenie plnenia volebného programu Národného frontu okresu Spišská Nová Ves za roky 1981 – 1984. Február 1985.

110

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periferiách Slovenska v období štátneho socializmu

s rentabilnými investíciami do bansko-hutníckeho komplexu: revír Rudňany prešiel modernizáciou s rozšírením uprávarenských kapacít v rámci investičných akcií „Rozširovanie zahusťovania Rudňany“ (1981), „Modernizácia úpravne barytu“ (1984) a „Modernizácia úpravne sideritu v Rudňanoch“ (1985). Počítalo sa tu s udrzaním výrobnnej kapacity 1 mil. ton železnej rudy výstavbou „Otvárky bane pod XVI. obzorom“, ktorej druhá etapa sa začala v roku 1984. Taktiež sa začala ťažba čierneho kremeňa v lokalite Švedlár, pre ktorého úpravu sa počítalo s výstavbou nového ťažobného a uprávarenského závodu. Perspektívne sa rozvíjal i Banskomoontážny závod v Spišskej Novej Vsi, v rámci ktorého sa rozširovala nová banská strojárnská výroba s osobitným zameraním na výrobu vysokointenzívneho separátora pre export do ZSSR. Na druhú stranu sa dostatočne nevyužívali kapacity v strojárnskej výrobe, zdržala sa dostavba Oceliarne Prakovce, ale aj rozšírenie výroby v závode Strojsmalt v Levoči. V elektrotechnickom priemysle sa zase začalo s výstavbou Nástrojárne v SEZ Krompachy.¹⁸⁸

111

V štruktúre zamestnanosti sa pre vyššie uvedené dôvody posilňoval sektor kovopriemyslu, ktorý k roku 1985 viazal najviac pracovných síl (13,9 %), nasledoval banský a energetický priemysel (12,8 %), školstvo (7,62 %), obchod (7,3 %) a drevospracujúci priemysel (6,3 %). JRD zamestnávalo 9 % a zväz výrobných družstiev 1,6 % pracovných síl.¹⁸⁹ Priemerný počet pracujúcich – členov JRD za roky 1982 – 1986 podľa pohlavia v absolútnych číslach sa nachádza v tabuľke č. 12 na strane 196.

¹⁸⁸ Archív SNV, f. ONV SNV, Odbor organizačný, 1985, šk. 175. Zápisnice zo zasadania Rady ONV. Zhodnotenie plnenia volebného programu Národného frontu okresu Spišská Nová Ves za roky 1981 – 1984. Február 1985.

¹⁸⁹ V 142 závodoch okresu bolo zamestnaných 55 868 pracovných síl, z toho 25 795 žien. Archív SNV, f. ONV SNV, Odbor organizačný, 1987, šk. 190. Zápisnice zo zasadania Rady ONV. Rozbor novopripravených invalidít v roku 1985.

Vzhľadom na stabilitu bilancií zdrojov pracovných síl a v štruktúre zamestnanosti okres plnil kvóty organizovaných náborov nadplán. V roku mal pritom zabezpečiť pre cukrovarnícku kampaň dodatočných sto pracovníkov.¹⁹⁰

Tabuľka X. Organizovaný nábor pracovných síl v okrese Spišská Nová Ves v roku 1986.¹⁹¹

• štátny nábor	úloha	plnenie	%
OKR Ostrava	77	84	109
Uránové bane	3	4	133
ZŤS Martin	5	4	80
Temelín	7	6	86
spolu	92	98	107
• krajský nábor			
VSŽ Košice	20	24	120
Hutné stavby Košice	5	6	120
Pozemné stavby Košice	5	10	200
Pozemné stavby Poprad	20	20	100
ZŤS Prakovce	10	17	170
Váhostav Liptovský Hrádok	5	7	140
spolu	65	84	129

¹⁹⁰ Archív SNV, f. ONV SNV, Odbor organizačný, 1987, šk. 190. Zápisnice zo zasadania Rady ONV. Správa o plnení úloh štátneho a krajského náboru pracovných síl v roku 1986. 23. 1. 1987.

¹⁹¹ Archív SNV, f. ONV SNV, Odbor organizačný, 1987, šk. 190. Zápisnice zo zasadania Rady ONV. Správa o plnení úloh štátneho a krajského náboru pracovných síl v roku 1986. 23. 1. 1987.

Do okresu sa prisťahovalo 2 188 pracovných síl, pričom z neho odišlo 8 708. Migračné saldo teda stúplo až na 6 520 pracovných síl.¹⁹²

Centrálne úrady reflektovali na rekordný úbytok obyvateľstva okresu, pričom sa v rámci 8. päťročnice (1986 – 1990) snažili zabezpečiť vyšší ekonomický potenciál okresu, predovšetkým ďalším využitím jeho prírodných a ekonomických zdrojov vytvorením nových 1367 pracovných miest:¹⁹³

09/87	výstavba závodu TOS Spišská Nová Ves	mešká spustenie
04/87	rozšírenie BMZ II. Spišská Nová Ves	nedodržaný, má byť 06/87
I/87	otvárka bane pod XVI. horizontom	odsunuté na II. polrok 1987
1987	mäsokombinát Spišská Nová Ves	zatiaľ podľa harmonogramu
1987	výroba ojníc Prakovce	stavba zabezpečená
1988	dostavba závodu II. Levoča VDI Obzor	v príprave
1988	galvanizovňa SEZ Krompachy	stavba nepripravená
1988	dostavba závodu II. Levoča VDI Obzor	stavba v príprave
1989	intenzifikácia výroby medi Kovohuty Krompachy	
1989	dobudovanie výrobných priestorov VZ PJT Spišská Nová Ves – ÚRVJT Košice	
1989	oceľové obilné silo – PNZP Košice	

¹⁹² Archív SNV, f. ONV SNV, Odbor organizačný, 1987, šk. 190. Zápisnice zo zasadania Rady ONV. Rozbor novopriznaných invalidít v roku 1985.

¹⁹³ Archív SNV, f. ONV SNV, Odbor organizačný, 1987, šk. 193. Zápisnice zo zasadania Rady ONV. Kontrolná správa o stave projektovej i predprojektovej prípravy o RN nad 10 mil. Kčs začínaných v rokoch 1987 – 1989 a o postupe v realizácii záväzných úloh štátneho plánu a centralizovaných stavieb v okrese Spišská Nová Ves. 12. 6. 1987.

Mnohé z uvedených investičných akcií však neboli dostatočne projektovo a stavebne pripravené. Najpálčivejšie sa to ukazovalo v prípade Továrne obrábacích strojov v Spišskej Novej Vsi, ktorá začala byť pripravovaná už na začiatku 70. rokov, no ani po desiatich rokoch projektovania a výstavby sa ju nepodarilo spustiť do prevádzky. Na modernizáciu taktiež čakali staršie prevádzky ako napríklad závod Nový domov a Tatravit v Spišskej Novej Vsi. Využitie prírastku zdrojov pracovných síl plánovaným rastom zamestnanosti v okrese tak zostávalo nedoriešené. Ekonomická aktivita a priemyselný rast hrubej výroby vo Východoslovenskom kraji (18,4 %) zaostával za republikovým (22,2 %) i celorepublikovým priemerom (20,3 %), aj keď populačné prírastky tu boli medzi najvyššími. Na nepriaznivú hospodársku štruktúru doplácal obzvlášť okres Spišská Nová Ves, nakoľko sa tu sústreďovali surovínové odvetvia, ktoré neprodukovali už žiadne nové pracovné miesta. Naopak, progresívnejšie odvetvia v elektrotechnickom, strojárskom a spotrebnom priemysle boli umiestňované do iných častí republiky.¹⁹⁴

Podľa analytickej prognózy z roku 1987 s výhľadom do roku 1990¹⁹⁵ mal byť rast v hutníctve zabezpečený nasledovne: Banské magnezitové závody mali zaznamenať trojnásobný rast výroby produkciou banských a uprávarenských strojov do ZSSR a výstavbou Krivorožského ťažobno-uprávarenského komplexu Dolinská, kde sa k roku 1988 predpokladalo zamestnať 292 pracovných síl (závod nebol nikdy nedostavaný). V Rudňanoch sa ukončovala výstavba nových ťažobných priestorov pod XVI. horizontom. V banskom závode Smolník sa postupne nabiehalo na ťažbu a úpravu

¹⁹⁴ Archív SNV, f. ONV SNV, Odbor organizačný, 1987, šk. 194. Zápisnice zo zasadania Rady ONV. Správa o komplexnom ekonomicko-sociálnom rozvoji okresu Spišská Nová Ves a jeho zabezpečení v rokoch 1986 – 1990. 31. 7. 1987.

¹⁹⁵ Tamtiež.

kameňa vo Švedlári a pripravovala sa otvárka bane Fichtenhubel s predpokladaným prírastkom 61 pracovných síl. V Kovohutách Krompachy sa intenzifikovala výroby medi, Cu-drôtu a elektrolitickej Cu-fólie s prírastkom 52 pracovných síl.

V rámci strojárenského priemyslu v ZŤS Prakovce vyrábali ojnice a v delimitovanom závode ZŤS Gelnica príruby, spolu s prírastkom 113 pracovných síl, čo malo byť ale o 200 menej oproti plánu. Vylepšenie bilancie mal priniesť závod Továrne obrábacích strojov Spišská Nová Ves s výrobou sústružníckych uzlov pre základný závod v Trenčíne. V roku 1989 mal mať až 996 zamestnancov. Základnou prestavbou mal prejsť aj závod VÚSST Levoča (Výskumný ústav strojárkeho spotrebného tovaru), bývalý Strojsmalt, delimitovaný k VÚSST Piešťany od 1. 1. 1986, pre výrobu techniky v oblasti skladového hospodárstva (regále). Strojsmalt mal podľa plánu prijať 147 zamestnancov, ale po zmenách ich prijal iba 18. Preto sa počítalo s rozšírením závodu MTZ v Levoči.

V rámci elektrotechnického priemyslu dochádzalo v SEZ Krompachy k intenzifikácii. Plán počítal so 123 novými zamestnancami. Ale po spustení výroby elektromotorov pre pračky v roku 1986 zamestnali o 83 pracovných síl viac, čiže celkovo činil ročný prírastok 619 pracovných síl. Od 1. 1. 1987 ku SEZ delimitovali aj Chronotechnu – závod v Gelnici, kam bola presunutá výroba nových ističov s prírastkom 31 pracovných síl, čo bolo oproti plánu menej o 38.

V spotrebnom priemysle sa počítalo s prírastkom iba desiatich nových pracovných síl. V drevospracujúcom priemysle dokonca došlo k zníženiu zamestnanosti o 56 pracovných síl vzhľadom na pokles výroby v závode Piloimpregna a Nový domov. Bez prírastkov mal zostať aj priemysel stavebných hmôt.

S prírastkom pracovných síl sa naopak počítalo v ľahkom priemysle, konkrétne v závode Tatravit o 48. Navyše sa po roku 1990

plánovalo s rozšírením a modernizáciou tohto pletiarenského závodu s prírastkom 400 pracovných síl, najmä s ohľadom dorovnávanie zamestnanosti žien.

V poľnohospodárskom priemysle sa rátalo s nárastom výroby celkovo o 6,3 %, najmä v mäsiarstve 23,8 %, konzervárskom 7,4 %, škrobárskom 13,5 % a mliekárskom 1,1 % priemysle. Naopak pokles mal nastať v mlynársko-pekárskej výrobe o 1,5 % kvôli novej kapacite na západnom Slovensku. Okrem Mäsokombinátu sa teda nepočítalo so žiadnymi prírastkami pracovných síl v poľnohospodárskom priemysle. Klesnúť mal aj počet zamestnancov v tabakovej továrni ČSTP Smolník o 37. Už v tomto čase sa navrhovalo zrušenie závodu ako neperspektívneho. Strojárne potravinárskeho priemyslu Gelnica mali mať prírastok 14 pracovných síl, čo bolo oproti plánu menej o 13.

Viac zamestnaných malo pribudnúť v sektore vedecko-technického rozvoja, a to 139. V závode VVZ-PJT (Vedecko-výskumný závod – prístroje jadrovej fyziky) v Spišskej Novej Vsi malo byť od roku 1989 zamestnaných 64 pracovných síl, po roku 1990 až 214. Ďalších 71 pracovných síl mali viazať nové vedecko-výskumné závody pri najdôležitejších podnikoch.

V terciárnom sektore sa počítalo s prírastkom 1461 pracovných síl, čím mal podiel sektoru na zamestnanosti okresu stúpnuť iba nepatrne, teda z 39,5 % v roku 1985 na 40,4 % v roku 1990. V rámci okresu však tento prírastok pracovných síl predstavoval až 60 %. V hospodárstve spravovanom okresným národným výborom sa malo vytvoriť 910 pracovných miest, najmä v obchode, školstve, kultúre a zdravotníctve.

Celková bilancia vývoja využitia pracovných síl na roky 1986 – 1990 bola teda nasledovná: absolventov všetkých druhov škôl bolo 12 500, prirodzený úbytok pracovníkov činil 7 200, mimo okres malo odísť 600 osôb, celkom malo teda pribudnúť 4 700 pracovných síl. Aktualizovaný rozpis oblastného plánu však počítal s vytvorením

116

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

iba 2 427 pracovných miest, čo bolo o 979 menej v porovnaní s päťročným plánom. Nezaradených by tak zostalo 2 273 osôb, čo tvorilo 25 % prebytku z celého Východoslovenského kraja (spolu 8 915). Štátne úrady teda navrhli zamestnávať taký počet pracovníkov, aký uvádzal pôvodný päťročný plán bez ohľadu na aktuálne potreby a snahu o zvýšenie produktivity práce. Tým sa saldo znížilo z 2 237 na 634 osôb, ktoré sa mali umiestniť vo vznikajúcich prevádzkach Mäsokombinát (do roku 1989 ale nedostavaný) a VÚSST.¹⁹⁶

Podľa vykázananej bilancie zdrojov pracovných síl sa tak plán zamestnanosti v okrese v roku 1988 plnil na 99,12 %. V roku 1988 zostalo neumiestnených iba 8 osôb a ďalších 33 osôb vracajúcich sa z výchovno-nápravných ústavov, z toho 28 Rómov.¹⁹⁷ K udržaniu takmer stopercentnej zamestnanosti dochádzalo v posledných rokoch socialistického režimu aj napriek tomu, že v dôsledku zavádzania inovatívnych a samosprávných, teda trhových podmienok hospodárenia v rámci „komplexnej prestavby hospodárskeho mechanizmu“ niektoré prevádzky nenaplnili predpokladané počty pracovných síl podľa päťročného plánu. Išlo predovšetkým o závod SEZ Krompachy, kde na plánovaný prírastok 95 osôb bol zaznamenaný pokles oproti roku 1987 o 45 osôb pri splnení výrobných úloh. Plánované prírastky nenaplnili ani strojárske závody spolu o 36 osôb, z toho ZŤS Prakovce 19 a ZŤS Gelnica 8 osôb. O to viac pracovníkov potom prijímali iné prevádzky. Napríklad v hospodárstve okresného národného výboru bol prírastok vyšší oproti plánu o 45 osôb, najmä v zdravotníctve a školstve.¹⁹⁸

117

¹⁹⁶ Tamtiež.

¹⁹⁷ Archív SNV, f. ONV SNV, Odbor organizačný, 1989, šk. 205. Zápisnice zo zasadania Rady ONV. Správa o výsledkoch na úseku dozoru nad zamestnávaním pracovníkov a zabezpečovaním informačno-poradenskej a sprostredkovateľskej činnosti za rok 1988.

¹⁹⁸ Archív SNV, f. ONV SNV, Odbor organizačný, 1989, šk. 204. Zápisnice zo zasadania Rady ONV. Vyhodnotenie spoločného postupu ONV a OOR na zabezpečovanie spoločných úloh v roku 1988 v okrese Spišská Nová Ves.

**OKRES
VRANOV
NAD TOPL'OU**

4.

Obdobie pred rokom 1945

120

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

121

Na rozdiel od predchádzajúcich dvoch okresov Rožňava a Spišská Nová Ves sa okres Vranov nad Topľou vyznačoval chudobnými zásobami nerastných surovín. Na juhu okresu sa rozprestierala Východoslovenská nížina, na severe Ondavská vrchovina a na západe Slanské vrchy. Celá oblasť sa od konca 19. storočia vyznačovala značným vysťahovalectvom do zámoria. V roku 1945 až 70,5 % zamestnaných osôb pracovalo v poľnohospodárstve. Zvyšok pracoval v remeselníckych prevádzkach, v pílach, kameňolomoch (Hermanovce, Vechec), hámroch (Zámutov a Merník), mlynoch, liehovaroch a továrni na marmeládu vo Vranove nad Topľou. V okrese fungoval iba jeden podnik nad 20 zamestnancov, a to cementáreň v Skrabskom. V Merníku síce v roku 1870 otvorili ortuťové bane, ale išlo iba o malý zdroj, ktorý uzavreli počas druhej svetovej vojny. To isté platilo aj pre ťažbu zlata v Zlatníku a Polomke, soli v Soli a železnej rudy v Banskome. Železnica do Vranova bola postavená až v roku 1903, ale iba od juhu od Sátoraljaújhely a Trebišova. Najvýznamnejšou hospodárskou investíciou v regióne Horného Zemplína bola výstavba železničnej trate Kapušany – Strážske, ktorá v období Slovenského štátu viazala značný počet miestnych pracovných síl.¹⁹⁹

¹⁹⁹ Michnovič, Imrich (ed.). Dejiny Vranova nad Topľou v 20. storočí. Časť 1. Do roku 1948. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo v Košiciach, 1992.

1945 – 1960

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

122

Po druhej svetovej vojne sa hospodársky život v oblasti obnovoval iba pozvoľne. Vlaky z Prešova do Strážskeho začali premávať po opravenej trati až v roku 1947. V roku 1946 sa v okrese nachádzalo iba deväť elektrifikovaných obcí. Ťažba ortuti v Merníku už nebola obnovená pre vyčerpanosť. To sa týkalo aj ťažby zlata v Zlatníku a Polomke, soli v Soli a železnej rudy v Banskom. V roku 1947 fungovalo v okrese iba šesť priemyselných prevádzok, ktoré spolu zamestnávali iba 72 zamestnancov. Prostredníctvom pozemkovej reformy z roku 1945 sa v oblasti vytvorila silná stredná vrstva, ktorá politicky uprednostňovala demokratov pred komunistami (vo voľbách 1946 zisk Demokratickej strany 74 % ku 23 % pre Komunistickú stranu Slovenska).²⁰⁰

123

Industrializácia celej oblasti Horného Zemplína preto musela začať „na zelenej lúke“. Obzvlášť vranovský okres bol protežovaný vtedajším poverenikom priemyslu za KSS Jozefom Šoltészom (v úrade v rokoch 1947 – 1949), ktorý bol rodák z Vranova nad Topľou. V rámci socialistickej industrializácie sa tu počítalo so spracovaním bukového dreva, ktorého spracovateľské kvality vynikli až v priebehu druhej svetovej vojny. Vtedy sa jeho spotreba zvýšila o 50 % pre podvaly železničných tratí, ale využíval sa aj ako rezivo a palivo. Pred vranovským závodom však najprv dostal prednosť Zvolen, kde vznikol kombinát Bučina. O rozhodnutie z roka 1946, a teda o vybudovanie závodu na spracovanie bukového dreva vo Vranove nad Topľou v rámci dvojročného pľanu, sa zaslúžil Imrich Janota. Tento čadčiansky rodák zastával v rokoch 1945 – 1948 post generálneho riaditeľa Československých drevospracujúcich závodov v Prahe, pričom za Slovenského štátu

²⁰⁰ Michnovič, Imrich. K spoločensko-hospodárskym a politickým pomerom Vranovského okresu v rokoch 1945 – 1948. In Historica Carpatica: zborník Východoslovenského múzea v Košiciach, 4/1973, s. 91-108.

v rokoch 1939 – 1945 pôsobil na Ústrednom riaditeľstve Štátnych lesov v Bratislave, respektíve vo Zvolene.²⁰¹

Ohľadom umiestnenia drevokombinátu na východnom Slovensku sa sprvu rozhodovalo medzi Humenným, Opátskym a Vranovom nad Topľou. Napokon bola zvolená lokalita v obci Hencovce pri Vranove, ktorá bola spolu s obcou Čemerné pripojená k mestu Vranov nad Topľou v roku 1970. Preto podnik niesol sprvu názov Drevokombinát Hencovce, až od roku 1971 bol premenovaný na Bukózu Vranov nad Topľou. Výstavba drevokombinátu v tak odľahlej oblasti bez primeranej priemyselnej a vzdelanostnej infraštruktúry nebola jednoduchou záležitosťou. Imrichovi Janotovi sa však podarilo v Prahe presvedčiť českých odborníkov, aby prišli na východ zakladať nový drevokombinát.²⁰² Pri výstavbe sa musel riešiť celý rad náročných logistických úloh, nakoľko závod bolo potrebné napojiť na zdroj vody a železniciu. Hoci sa závod budoval postupne od roku 1947, až v roku 1955 sa podarilo spustiť do prevádzky pílu a od roku 1961 impregnačku. Imrich Janota sa zároveň pričínal o to, aby sa závod budoval aj ako celulózka.²⁰³

Obrovským problémom sa však ukázalo získavanie kvalifikovaných pracovných síl, nakoľko miestne, prevažne roľnícke obyvateľstvo nedisponovalo zručnosťami pre prácu so strojmi. Štátne autority tak stáli pred výzvou preškoliť získaných pracovníkov z poľnohospodárstva, pričom sa zároveň sledoval zištný zámer ich ideologickej prevýchovy v prospech štátnych záujmov. Ako konštatovali doboví ideológovia: „Pod vedením straníckej organizácie a za spolupráce s ostatnými spoločenskými organizáciami vchovala fabrika

124

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

politicky a odborne vyspelého pracovníka, ktorý v rámci kolektívu svojimi pracovnými výsledkami dokazuje svoj kladný vzťah k socialistickému zriadeniu.“²⁰⁴ V dobových propagačných materiáloch, ktoré spracoval historik Imrich Michnovič, sa argumentovalo, že to boli práve komunisti, ktorí zabezpečili, že fundamentálna domáca surovina, ktorou bolo dubové a bukové drevo, viac nebola vyvážaná za hranice krajiny, ale spracovávaná doma. Zároveň tak komunisti poskytli domácomu obyvateľstvu prácu, čím skoncovali s typickým vysťahovalectvom z tohto regiónu do Spojených štátov amerických.²⁰⁵ Socialistická industrializácia kraja sa tak stala legitimizujúcim pilierom oprávnenosti ideológie marxizmu-leninizmu v politicky antagonistickom a hospodársky zaostalejšom prostredí.

125

Drevokombinátom v Hencovciach pritom iba odštartovala diverzifikovanejšia industrializácia vranovského okresu, ktorá si vyžadovala vyššiu potrebu pracovných síl (porovnaj tabuľku č. 13, strana 196, Zoznam zamestnávateľov v okrese Vranov nad Topľou v roku 1951 – a tabuľku č. 14, strana 199, Výkaz počtu zamestnancov podnikov v okrese Vranov nad Topľou). Drevokombinát v Hencovciach v roku 1958 zamestnával už 1285 osôb.²⁰⁶ V roku 1955 spustili do prevádzky cementáreň v Bystrom, ktorá využívala ložisko cementovej suroviny v Skrabskom. Nová cementáreň mala na východnom Slovensku kryť potreby socialistickej industrializácie celého regiónu.²⁰⁷ Okrem toho vznikli tehelne v Čemernom (1954) a Tatralan, neskôr Lykotex v Hlinnom na spracovanie ľanu (1951).

²⁰¹ Encyklopédia Beliana, heslo Imrich Janota (online, dátum prístupu 4. 4. 2022), 2013. Dostupné na internete: <https://beliana.sav.sk/heslo/janota-imrich>

²⁰² Jevín, Milan (ed.). Bukóza, národný podnik, Vranov nad Topľou. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo, 1976, s. 65.

²⁰³ Tamtiež, s. 86.

²⁰⁴ Tamtiež, s. 93.

²⁰⁵ Michnovič, Imrich. Vranov nad Topľou v 20. storočí. Druhá časť 1948 – 2000. Mesto Vranov nad Topľou, 2005, s. 52.

²⁰⁶ Jevín, Milan (ed.). Bukóza, národný podnik, Vranov nad Topľou. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo, 1976, s. 94.

²⁰⁷ 20. výročie Cementárne v Bystrom. Okresné oddelenie Slovenského štatistického úradu vo Vranove nad Topľou, 1975. (brož.)

V roku 1962 spustili do prevádzky ďalší významný podnik, a to závod Pórobetón (Ľahké stavebné hmoty) v Hencovciach. Podnikové riaditeľstvo Ľahkých stavebných hmôt v Bratislave rozhodlo o výstavbe tohto závodu v Hencovciach pri Vranove, aby zabezpečoval výrobu panelov pre socialistické sídliská budované Pozemnými stavbami, Inžinierskymi stavbami, Hutnými stavbami a košickým Hydrostavom na území „od Banskej Bystrice po Čiernu nad Tisou.“ Projektová kapacita podniku bola splnená už v roku 1966 a do roku 1968 sa zdvojnásobila. Vtedy pracovalo v podniku 380 zamestnancov.²⁰⁸

Ďalšie pracovné sily viazala výstavba vodného diela Domaša. S prácami na výstavbe tejto priehrady na rieke Ondava sa začalo v roku 1962 a do prevádzky sa ju podarilo uviesť v roku 1967. Jej primárnym účelom bolo zabezpečiť dostatok úžitkovej vody pre Drevokombinát v Hencovciach ako aj pre Chemkostav Strážske.²⁰⁹

Výstavba priemyselných závodov „na zelenej lúke“ však v 50. rokoch nenapredovala podľa plánu, čo nekorelovalo s ambíciou štátnych autorít presunúť z poľnohospodárstva čo najväčší možný počet samostatne hospodáriacich roľníkov. Prvé JRD boli založené v Soli, Benkovciach a Zámutove. Do roku 1952 sa podarilo skolektivizovať tri pätiny poľnohospodárskej pôdy. Novovzniknuté podniky však nedokázali absorbovať uvoľnené sily z poľnohospodárstva, preto ich úrady posielali osídľovať české pohraničie.²¹⁰

Napokon už v roku 1953 úrady konštatovali, že pre pomalé tempo mechanizácie poľnohospodárstva nebude možné odčerpávať

126

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

pracovné sily ani z tohto sektora.²¹¹ V rokoch 1953 – 1957 došlo dokonca k rozkladu niektorých slabších JRD. V roku 1956 JRD zamestnávali iba 228 osôb, z toho 101 žien, pričom samostatne hospodáriacich roľníkov bolo až 9 104, z toho 5 369 žien. V poľnohospodárstve podľa úradov chýbalo 323 pracovných síl, ktoré sa mali vykryť dorastom (150), miestnym obyvateľstvom (39), návratom kovorolníkov z niektorých prevádzok (70) a organizovaným náborom (61).²¹² Získavať pracovné sily pre kolektivizované poľnohospodárstvo sa však ukazovalo byť problematické, pretože podľa úradov verbované osoby samé pochádzali z roľníctva a v roľníctve pracovať nechceli.²¹³

127

Oproti tomu vranovské úrady patrili v plnení organizovaných náborov pre podniky do iných častí republiky medzi najlepšie v Československu (porovnaj tabuľku č. 15, strana 215). Odbor pracovných síl pri vranovskom ONV dokonca prišiel s inovatívnou metódou náborov, ktorá spočívala v tom, že z náborového podniku vybrali vzorových zamestnancov a tí vykonávali nábor priamo v obciach.²¹⁴ Plán dokázali naplňovať častokrát aj na 200 %. Akcia pre Ostravsko musela byť v roku 1955 dokonca pozastavená „pre veľký záujem a dobré platy.“²¹⁵

Okrem toho slúžil vranovský okres aj ako zásobáreň pracovných síl pre dôležité podniky Košického a Prešovského kraja. Napríklad

²⁰⁸ 25 Ľahké stavebné hmoty. Bratislava: Polygrafické závody, 1982. (brož.)

²⁰⁹ Vodné dielo Domaša, rukopis. Hornozemplínska knižnica Vranov nad Topľou. Nedat.

²¹⁰ Tridsať víťazných rokov v okrese Vranov nad Topľou. Východoslovenské vydavateľstvo v Košiciach, 1974, s. 14.

²¹¹ ŠA Vranov, f. ONV Vranov 1949 – 1954, šk. 140, č. spisu. Bilancia pracovných síl, predloženie (1. 7. 1953).

²¹² ŠA Vranov, f. ONV Vranov 1955 – 1960, šk. 250, č. spisu 155 A – 5. Bilancia pracovníkov v poľnohospodárstve na rok 1956.

²¹³ ŠA Vranov, f. ONV Vranov 1955 – 1960, šk. 250, č. spisu 155 A – 5. Okres Vranov. Správa o plnení plánu za I. Q 1955.

²¹⁴ ŠA Vranov, f. ONV Vranov 1955 – 1960, šk. 295, i. č. 428, 1956. Okresná plánovacia komisia, správa o plnení plánu za rok 1956.

²¹⁵ ŠA Vranov, f. ONV Vranov 1955 – 1960, šk. 250, č. spisu 155 A – 5. Okres Vranov. Správa o plnení plánu za I. Q 1955.

Inžinierske stavby Košice tu mali v roku 1956 získať 50 zamestnancov (ale Michalovce mali zabezpečiť až 100, Veľké Kapušany 100, Gíraltovce, Prešov a Humenné po 50, spolu 500).²¹⁶ Chemko Strážske zase dostalo povolenie na nábor po 50 osobách rovnako v okresoch Michalovce, Humenné a Vranov nad Topľou.²¹⁷

Potravinársky kombinát n. p. Trebišov zase dostal povolenie na nábor v obciach Sačurov, Davidov, Rudlov a Kamenná Poruba. Podnik žiadal KNV o nábor v kraji, pričom mu bol povolený nábor až 150 mužov a 460 žien. Zatiaľ čo vranovský okres mal zabezpečiť 10 mužov a 20 žien, napr. okres Snina až 25 mužov a 100 žien a okres Medzilaborce 25 mužov a 75 žien.²¹⁸

Okrem týchto východoslovenských podnikov dostali v okrese povolenie na nábor aj podniky z českých krajín. V roku 1956 získal povolenie na nábor žien národný podnik Velveta Vandsdorf. išlo o práčovňu, ktorá vo vranovskom okrese mala naverbovať 25 žien, ale v okrese Snina až 65 a v okrese Medzilaborce až 85 žien. Úrady zároveň konštatovali, že vo vranovskom okrese chýbali akurát murári (10) a technické sily vyššej kvalifikácie (19).²¹⁹

V roku 1957 dochádzalo za prácou do okresu iba 17 pracujúcich, zatiaľ čo z okresu dochádzalo za prácou do iných okresov až 481 pracujúcich.²²⁰ Úrady sa snažili predísť tomuto nepriaznivému stavu

²¹⁶ ŠA Vranov, f. ONV Vranov 1955 – 1960, šk. 301, i. č. 434, 1956, i. č. 90/56. KNV Prešov. Inžinierske stavby Košice (10. 2. 1956).

²¹⁷ ŠA Vranov, f. ONV Vranov 1955 – 1960, šk. 301, i. č. 434, 1956, i. č. 90/56. KNV Prešov. Chemkostav Strážske (20. 3. 1956).

²¹⁸ ŠA Vranov, f. ONV Vranov 1955 – 1960, šk. 301, i. č. 434, 1956, i. č. 90/56. KNV Prešov. Potravinársky kombinát n. p. Trebišov (6. 3. 1956).

²¹⁹ ŠA Vranov, f. ONV Vranov 1955 – 1960, šk. 301, i. č. 434, 1956, i. č. 90/56. KNV Prešov. Povolenie náboru žien pre n. p. Velveta Varnsdorf (17. 1. 1956).

²²⁰ ŠA Vranov, f. ONV Vranov 1955 – 1960, šk. 398, i. č. 532, 1958. Bilancia pracovných síl 1959.

a pokúšali sa zdvihnúť najmä nízku zamestnanosť žien, nakoľko v miestnom priemysle sa nevyprodukovalo toľko pracovných pozícií vhodných pre ženy. Napríklad v Drevokombináte Hencovce pracovalo v roku 1956 z celkového počtu 740 zamestnancov iba 125 žien (16,8 %). V administratíve tvorili prevahu (60 %), ale zastávali aj niektoré „mužské pozície.“²²¹ Celková bilancia pracovných síl za okres vykazovala iba 22,8 %-nú ženskú zamestnanosť v sektoroch okrem poľnohospodárskeho, teda 724 pracujúcich žien ku 3192 mužom (porovnaj tabuľku č. 16, strana 202 s celkovým počtom zamestnancov za jednotlivých zamestnávateľov). V rovnakom čase v poľnohospodárstve pracovalo okolo 6000 žien, spolu s mužmi 11684, čo predstavovalo 75 % všetkých pracovných síl.²²² Čo sa týka zamestnaneckej štruktúry, tak posun v presune pracovných síl do druhého a tretieho sektora oproti stavu pred roka 1945 nenastal. Až v roku 1957 sa naštartovala nová etapa kolektivizácie, pričom do roku 1960 sa podarilo dosiahnuť aspoň 69,1 %-ný podiel pôdy v socialistickom sektore.²²³

Nepriaznivý vývoj zamestnaneckej štruktúry bol zapríčinený jednak neustálou potrebou pracovných síl v poľnohospodárstve a pomalým tempom kolektivizácie v okrese, a jednak aj nedostatočným projektovaním a budovaním závodov a chybným plánovaním na úseku výstavby prevádzok vhodných pre zamestnanosť žien. Celkovo sa však do roku 1961 podiel osôb zamestnaných v poľnohospodárstve znížil na 65 % (porovnaj tabuľku Y):

²²¹ ŠA Vranov, f. ONV Vranov 1955 – 1960, šk. 295, i. č. 428, 1956. Zamestnanosť žien v roku 1956.

²²² ŠA Vranov, f. ONV Vranov 1955 – 1960, šk. 295, i. č. 428, 1956. Súpis osôb činných v poľnohospodárstve k 1. 2. 1956.

²²³ Tridsať víťazných rokov v okrese Vranov nad Topľou. Východoslovenské vydavateľstvo v Košiciach, 1974, s. 16.

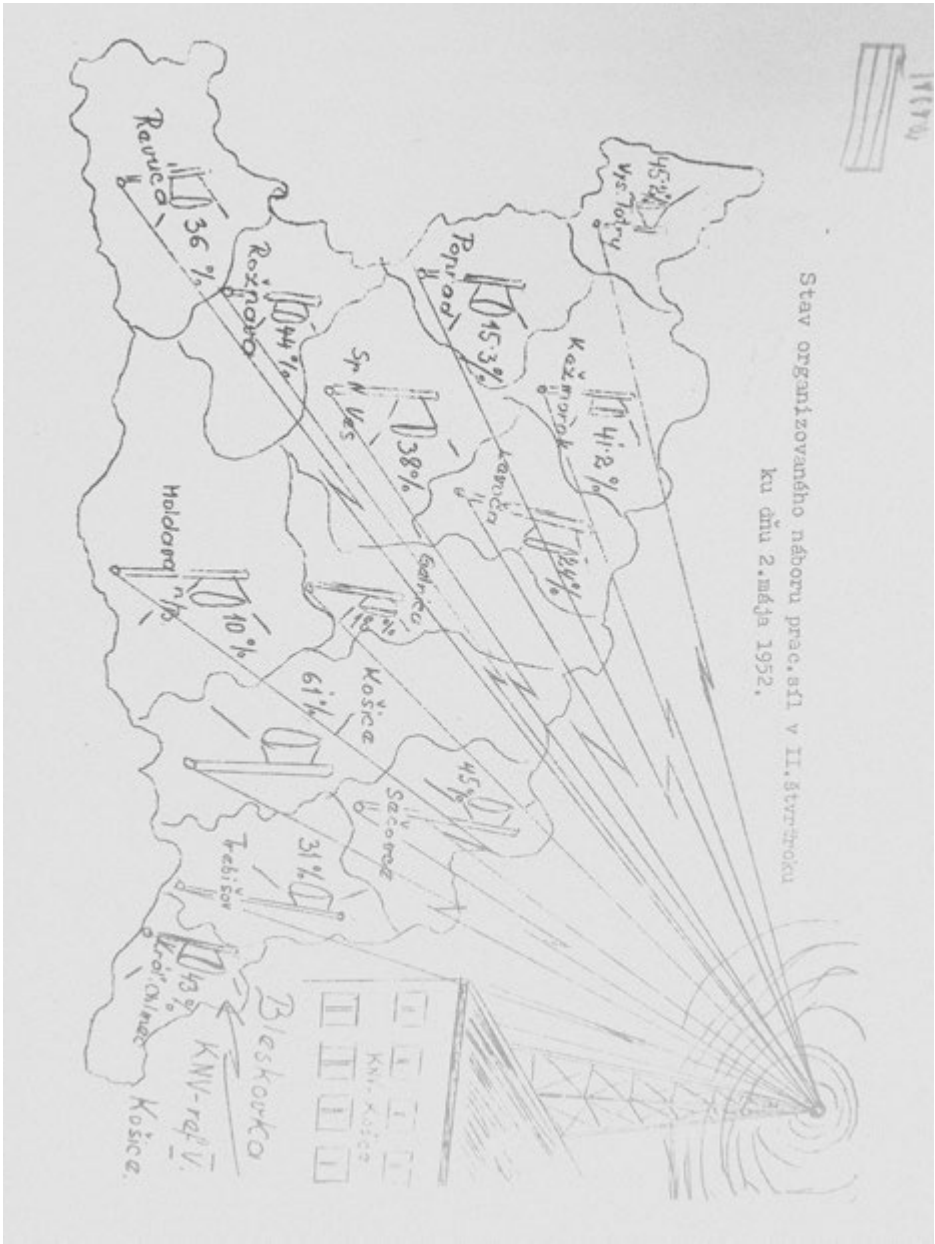
Tabuľka Y. Zamestnanecká štruktúra okresu Vranov nad Topľou v rokoch 1961, 1970 a 1973.²²⁴

• obyvateľov okresu: 1950: 44 600; 1960: 55 600; 1970: 62 000; 1973: 63 500 ukazovateľ	1961	1970	1973
ekonomicky činné obyvateľstvo	21307	24569	26111
• muži	12784	15647	16313
• ženy	8523	8922	9789
z ekonomicky činných pracuje v okrese	18042	18251	20761
• v priemysle	2295	4225	5112
• v poľnohospodárstve	12362	8435	7076
• stavebníctve	740	1192	1324
• v ostatných odvetviach	2645	4099	6899

Vyššie uvedené faktory hospodárskej stagnácie vystúpili ešte viac do popredia so zrušením okresu Vranov nad Topľou. V roku 1960 bol okres rozdelený medzi okres Michalovce (40 obcí), Prešov (6 obcí) a Humenné (1 obec). V tomto období neprúdili na toto územie takmer žiadne investície.²²⁵

²²⁴ Tridsať víťazných rokov v okrese Vranov nad Topľou. Východoslovenské vydavateľstvo v Košiciach, 1974, s. 13.

²²⁵ Pavúk, Anton (ed.). Životné prostredie okresu Vranov. ONV Vranov nad Topľou, 1970, s 13.

1968 – 1989

132

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

V 60. rokoch 20. storočia dochádzalo k ďalšej stagnácii regiónu niekdajšieho okresu Vranov nad Topľou. Socioekonomické ukazovatele regiónu sa zhoršovali, preto komunistické elity prehodnotili rušenie niektorých periférnych okresov z roku 1960. V období Pražskej jari v roku 1968 boli tieto okresy opätovne obnovené, čo sa týkalo aj okresu Vranov nad Topľou (spolu s okresmi Veľký Krtíš, Stará Ľubovňa a Svidník).²²⁶

133

V roku 1970 žilo v okrese 61555 obyvateľov, z toho 31640 v produktívnom veku. Zamestnaných bolo 24168 osôb, z toho 9086 žien. Ženská zamestnanosť tak činila stále iba 37 % na celkovom počte pracovných síl (porovnaj tabuľku Y na strane 130). Nepriaznivo vyznievala aj dochádzka za prácou. Pokiaľ v bydlisku pracovalo 11887 osôb (49 %), mimo bydliska – ale v rámci okresu pracovalo 5143 osôb (21,3 %) a mimo okres 7138 osôb (29,5 %). Nezamestnaných zostávalo (tu sa započítavali napríklad aj vojaci konajúci vojenskú službu alebo matky s deťmi) 7472 ekonomicky činných osôb. V dobovej správe bolo konštatované, že „na území okresu nie je pracovne využitých 14 610 obyvateľov, čo svedčí o nízkej možnosti zamestnania v okrese oproti celoštátnym ukazovateľom.“²²⁷

Pre porovnanie: podiel ekonomicky činných osôb v Československu tvoril 48,4 %, v SSR 43,7 % a vo vranovskom okrese len 39,3 %. Pritom populačná intenzita zostávala priaznivo vysoká. Detí do 14 rokov bolo 33,4 %, zatiaľ čo v SSR 28,9 % a v ČSSR len 24,6 %. Do roku 1980 tu prognózovali o viac ako 5000 osôb v produktívnom veku viac, nepočítajúc ďalšie rezervy z poľnohospodárstva a nepracujúcich žien.²²⁸

²²⁶ Kopina, Ján – Kuba, Jozef. 50 rokov štátnej správy v okrese Vranov nad Topľou. Vranov nad Topľou: Printa, 2019, s. 13.

²²⁷ Pavúk, Anton (ed.). Životné prostredie okresu Vranov. ONV Vranov nad Topľou, 1970, s. 10.

²²⁸ Tamtiež, s. 10.

Rovnako zaostávala aj hodnota objemu hrubej priemyselnej výroby na jedného obyvateľa: vo vranovskom okrese 6836, vo Východoslovenskom kraji 12 350 a v SSR 13 270. Ekonomická aktivita priemyselnej zamestnanosti obyvateľstva v okrese zostávala iba na hodnote 5,3 % oproti priemeru Východoslovenského kraja 10,2 %. Preto sa počítalo s dokončením socialistickej industrializácie okresu so zvýšením pracovných miest o 85 % k roku 1975 a o 120 % k roku 1980 a so zvýšením ženskej zamestnanosti až na 45 % k roku 1985 (porovnaj tabuľku Z):

Tabuľka Z. Prognóza zamestnaneckej štruktúry okresu Vranov nad Topľou do roku 1985.²²⁹

sektor	1965	1975	1985
primárny	982	900	800
sekundárny	2915	5618	6338
terciárny	1763	3982	5362
spolu	5660	10 500	12 500
% žien	30,5	43,5	45,4

Vranovské okresné komunistické elity v roku 1970 proklamovali, že: „Okresné orgány budú na centrálnych orgánoch požadovať, aby pre okres bol priznaný charakter oblasti ekonomicky menej vyvinutej a tým dosiahnuť zvýhodňujúce ekonomické nástroje oblastnej proporcionality.“²³⁰

Rozsiahle investície do druhej fázy socialistickej industrializácie sa týkali aj navýšenia kapacít najväčšieho regionálneho zamestnávateľa a výrobcu Bukózy. Bukóza sa v roku 1970 podieľala 50 %

²²⁹ Tamtiež, s. 19.

²³⁰ Tamtiež, s. 14.

na celkovej priemyselnej produkcii okresu, zároveň zamestnávala 50 % osôb pracujúcich v priemysle. Po Ružomberku to bol najväčší producent celulózy v SSR. V roku 1970 tu bola otvorená preglekáreň, no väčšina kapacít nebola využívaná na 100 % (okrem celulózy). Nedobudovanosť závodu spôsobovala, že fabrika bola v strate: v roku 1973 činila strata 39 892 000 Kčs. Prevádzku dotovála vláda zo štátneho rozpočtu.²³¹ Reštrukturalizačná koncepcia rátala so znásobením rastu výroby päťnásobne, a to intenzifikáciou celulóžky, rekonštrukciou pily a zavedením nových výrobkov ako sedacieho nábytku, podlahových panelov a plastifikovaného dreva, ktoré sa v ČSSR ani nevyrábalo.²³² Fabrika začala byť zisková na prelome 70. a 80 rokov, pričom v roku 1982 pribudla nábytkáreň a v roku 1985 prebehla intenzifikácia celulóžky. Pokiaľ podnik zamestnával v roku 1958 okolo 1200 osôb, v roku 1970 to bolo 1868 a v roku 1985 už 3800, z toho 186 vysokoškolsky vzdelaných.²³³

Za účelom zvýšenia ženskej zamestnanosti bol zriadený úplne nový textilný podnik Slovenka vo Vranove nad Topľou – Hencovciach. Podnik začínal iba so 152 zamestnancami, no v roku 1985 zamestnával už 1700 prevažne žien, z toho 23 vysokoškolsky vzdelaných pracovníkov. Rozsiahla investícia prišla aj do závodu Lykotex v Hlinnom na spracovanie ľanu. V roku 1984 tam otvorili linku s kapacitou 350 ton na spracovanie textilných druhotných surovín a taktiež zaviedli výrobu netkaných textílií.²³⁴

²³¹ Jevín, Milan (ed.). Bukóza, národný podnik, Vranov nad Topľou. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo, 1976, s. 94.

²³² Tamtiež, s. 111.

²³³ Michnovič, Imrich. Vranov nad Topľou v 20. storočí. Druhá časť 1948 – 2000. Mesto Vranov nad Topľou, 2005. Kapitola: Ekonomický, sociálno-zdravotný a stavebný vývoj 1969 – 1989 (s. 198-214).

²³⁴ Tamtiež.

Ďalšie priemyselné prevádzky boli sústredené na severozápadný okraj okresu do Hanušoviec nad Topľou. V roku 1970 tam Východoslovenské tehelne Košice otvorili miestny závod. V roku 1976 pribudol podnik Sandrik, n. p. Hondruša-Hámre – závod Hanušovce (neskôr KOH-I-NOOR) na výrobu nožíkov, zipsov a nástrojov bez normalizácie.²³⁵ Čo sa týka potravinárskeho priemyslu, Východoslovenské pekárne a cukrárne so sídlom v Michalovciach otvorili vo Vranove nad Topľou miestny závod, ktorý v roku 1979 zamestnával 62 osôb (porovnaj tabuľku č. 18, strana 208, Zoznam zamestnávateľov v okrese Vranov nad Topľou v roku 1979).

Koncom 70. rokov miestne úrady konštatovali spokojnosť s vynaloženými investíciami do druhej vlny socialistickej industrializácie v okrese. Nárast ženskej zamestnanosti napredoval podľa plánu (43,8 % už v roku 1978) a neustále klesal i podiel pracovných síl v poľnohospodárstve.²³⁶

Centrálne úrady naďalej počítali s náborom miestnych pracovných síl do iných častí republiky. Oblúbenou destináciou bola Praha, kam napríklad v roku 1979 dosiahli nadplán získavania pracovných síl – 26 osôb. Povolenie na nábor v okrese získali aj Čokoládovne Prahe, nakoľko odčerpanie žien z domácností a poľnohospodárstva bolo vítané.²³⁷ Naopak nedarilo sa získavať ľudí do Bratislavy, konkrétne do podniku Slovnaft, pretože jeho vedenie nespropagovalo

²³⁵ Ferenc, Stanislav et al. Hanušovce nad Topľou a okolie. Východoslovenské vydavateľstvo v Košiciach, 1984.

²³⁶ ŠA Vranov, f. ONV Vranov nad Topľou, Odbor pracovných síl 1968 – 1990, šk. 3. Zhodnotenie účinnosti systému regulácie zamestnanosti a rozmiestnenia pracovných síl. 21. 8. 1978. ONV Vranov nad Topľou, Odbor pracovných síl 1968 – 1990, šk. 3. Správa o uplatňovaní zásad vývoja zamestnanosti v pridružených výrobných JRD v okrese podľa stavu k 30. 6. 1978.

²³⁷ ONV Vranov nad Topľou, Odbor pracovných síl 1968 – 1990, šk. 3. Čokoládovne, Praha, povolenie náboru. 16. 1. 1979.

nábor a taktiež „z dôvodu nezájmu o prácu v tomto podniku.“²³⁸ Pracovné sily však chýbali Bukóze Vranov, ktorej nové investičné stavby boli sledované vládou, a to konkrétne intenzifikácia celulóžky a nábytkáreň. Podnik v roku 1979 dokonca nenaplnil plán hrubej výroby, ani povolený nábor a chýbalo mu 79 zamestnancov. Podnik trpel vysokou fluktuáciou, pričom odchádzajúci zamestnanci vo výpovediach uvádzali ako dôvody nízku mzdu, zlé pracovné prostredie a aj bytové problémy.²³⁹

V 80. rokoch režim naďalej sledoval rast pracovných miest vo vranovskom okrese, pričom investície prúdili predovšetkým do strojárskoho a kovoobrábacieho priemyslu. V roku 1982 v bývalých priestoroch Strojno-traktorovej stanice vo Vranove nad Topľou otvorili závod Mechanizácie traťového hospodárstva MTH (podnikové riaditeľstvo v Martine) so 120 zamestnancami. V roku 1987 nasledovalo otvorenie úplne nového závodného areálu MTH, kde sa vyrábali meniče podvalov a čističky štrku za hlavami podvalov.²⁴⁰ V roku 1987 začali budovať aj Moravské elektrotechnické závody svoju prevádzkareň vo Vranove nad Topľou pre výrobu súčiastok pre pračky. Perspektívne sa v tomto závode rátalo prijať až 500 osôb.

Na sklonku režimu v roku 1988 tak v Strojno-traktorovej stanici vo Vranove nad Topľou zamestnávali 279 osôb, v podniku Sandrik v Hanušovciach nad Topľou s výrobou vreckových nožíkov, čističov

²³⁸ Archív Vranov, f. ONV Vranov nad Topľou, Odbor pracovných síl 1968 – 1990, šk. 3. Migrácia pre hlavné mesto. 26. 10. 1979.

²³⁹ Archív Vranov, f. ONV Vranov nad Topľou, Odbor pracovných síl 1968 – 1990, šk. 3. Plnenie plánu počtu pracovníkov v n. p. Bukóza Vranov a rozbor pohybu pracovných síl. 16. 2. 1979.

²⁴⁰ Michnovič, Imrich. Vranov nad Topľou v 20. storočí. Druhá časť 1948 – 2000. Mesto Vranov nad Topľou, 2005. Kapitola: Ekonomický, sociálno-zdravotný a stavebný vývoj 1969 – 1989 (s. 198-214).

oleja a ložísk 181 osôb, v Moravských elektrotechnických závodoch – prevádzkarni Vranov 107 osôb, v podniku MTH Vranov 224, v podniku LSH Pórobetón 317, v Agrostave SP Vranov nad Topľou 320, v podniku Slovenka Vranov nad Topľou 1754 a v Bukóze Vranov nad Topľou 3489 osôb. Veľkými zamestnávateľmi v okrese zostali aj závody Cementárne v Bystrom so 423 zamestnancami a závod ČSAD so 646 zamestnancami. V priemysle celkovo pracovalo 7113 osôb a v stavebníctve 1363 (porovnaj i tabuľku č. 19, strana 210, Zoznam zamestnávateľov v okrese Vranov nad Topľou v roku 1988).²⁴¹ V rovnakom období pracovalo v poľnohospodárstve ešte stále 7 663 osôb, z toho 2 125 v pridruženej výrobe, teda 26 % ekonomicky činných osôb v okrese.²⁴²

No napriek rozsiahlym investíciám a schopnosti poskytovať 19 950 pracovných miest ekonomicky činným osobám (bez JRD) k roku 1989, okresný odbor pracovných síl pri ONV vypočítal,²⁴³ že po roku 1990 vzhľadom na rastúci počet obyvateľov zostane v okrese nevybilancovaných okolo 1000 osôb. Len v rokoch 1981 – 1985 pribudlo v okrese o 2 410 osôb viac, z toho 1024 žien. Navyše v rovnakom období pracovalo mimo okres alebo z okresu trvale odišlo za prácou do iných častí republiky až 6 195 osôb, z toho 1360 žien, čo tvorilo až 17,5 % disponibilných zdrojov pracovných síl (porovnaj tabuľku č. 20, strana 215). V rokoch 1986 – 1990 malo pribudnúť ďalších 2 038 osôb, z toho 994 žien. Už v bilancii na rok 1989 zostávalo neumiestnených 640 osôb, z toho 220 žien. V prvej polovici 90. rokov malo v okrese pribudnúť 2 096 pracovných síl,

²⁴¹ Fakty a argumenty o rozvoji okresu Vranov nad Topľou za 3 roky 8. päťročnice a úlohy v roku 1989. Agitačný a propagačný materiál.

²⁴² Archív Vranov, f. ONV Vranov nad Topľou, Odbor pracovných síl 1968 – 1990, šk. 14, i. č. 93. Prieskum trvale činných pracovníkov v JRD, ŠM a PV k 31. 7. 1989.

²⁴³ Archív Vranov, f. ONV Vranov nad Topľou, Odbor pracovných síl 1968 – 1990, šk. 14, i. č. 93. Dlhodobá koncepcia komplexného rozvoja okresu Vranov nad Topľou do roku 2005. 21. 2. 1989.

z toho 995 ženských, no rozšírenie podnikov Slovenka a Bukóza sa nerealizovalo a ani žiadna výraznejšia investícia sa už po roku 1990 neplánovala. Preto Krajský národný výbor v Košiciach navrhoval dobudovanie strojárskeho priemyslu a časť neumiestnených pracovných síl navrhoval presunúť do Chemka Strážske. Tento návrh znamenal iba krajné riešenie, nakoľko úrady si boli vedomé, „že odchádzka a migrácia spôsobuje deformácie v biologickej a kvalifikačnej štruktúre.“²⁴⁴

²⁴⁴ Tamtiež.

Záver

140

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

141

Okresy Rožňava, Spišská Nová Ves a Vranov nad Topľou sa po zrútení režimu štátneho socializmu zaradili medzi oblasti s najvyššou mierou nezamestnanosti v krajine. Miera nezamestnanosti na Slovensku kulminovala v roku 2001 na hodnote 18,6 %, no v obnovenom okrese Revúca dosiahla hodnotu až 35,06 %, v okrese Rožňava 31,96 %, v okrese Vranov nad Topľou 28,87 %, v okrese Spišská Nová Ves 25,79 % a v obnovených okresoch Gelnica 27,96 % a Levoča 24,69 %.²⁴⁵

Natíska sa teda otázka, aká bola legácia štátneho socializmu v periférnych oblastiach štátu. Prispeli hospodárske politiky socialistickej vlád k opätovnému vzniku hladových dolín v období post-socialistickej ekonomickej transformácie, alebo naopak boli by tieto oblasti bez socialistických zásahov do ich ekonomickej štruktúry v kapitalistických podmienkach ešte viac postihnuté nezamestnanosťou? Na tieto otázky zrejme neexistuje jednoznačná odpoveď. Nepochybne ide o polarizujúcu polemiku, ktorá sa ostatne dotýka širšej diskusie o či už pozitívnej alebo negatívnej legácii socialistickej režimov v bývalých štátoch sovietskeho bloku.

V každom prípade je možné na základe dochovaných dokumentov z troch prípadových štúdií okresov Rožňava, Spišská Nová Ves a Vranov nad Topľou konštatovať, že i socialistickej režim mal problém udržiavať zamestnanosť a priaznivé socioekonomické ukazovatele obyvateľstva v periférnych oblastiach štátu. I napriek brachiálnym legislatívnym nástrojom, ktoré mal totalitný, resp. autoritatívny režim v dispozícii, sa mu nedarilo jednoznačne a zároveň v plánovanom časovom horizonte naplňať modernizačný projekt socialistickej industrializácie, a to z dvoch dôvodov: prvým

²⁴⁵ Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny. Nezamestnanosť, mesačné štatistiky, 2001. Dostupné online: https://www.upsvr.gov.sk/statistiky/nezamestnanost-mesacne-statistiky/2001.html?page_id=1272. Okresy boli opätovne obnovené v administratívnej reforme v roku 1996.

bolo prioritizovanie kľúčových regiónov štátu a druhým bol odpor prevažne vidieckeho obyvateľstva, ktoré sa neochotne zbavovalo hospodárenia na vlastnom hospodárstve. To sa týkalo predovšetkým samostatne hospodáriacich roľníkov v okresoch Spišská Nová Ves a Vranov nad Topľou, to znamená v okresoch, kde komunisti nenachádzali pred rokom 1948 jednoznačnú politickú podporu.

Zatiaľ čo proces kolektivizácie bol v republike v zásade ukončený do roku 1953, a ak nebol, tak definitívne do roku 1960, v okrese Spišská Nová Ves dosiahli socializáciu poľnohospodárstva v roku 1970 iba na 78,6 % a v roku 1979 iba na 88,9 %. V okrese Vranov nad Topľou zase pracovalo v poľnohospodárstve ešte aj roku 1956 až 75 % ekonomických činných osôb, pričom túto hodnotu sa podarilo znížiť na 25 % až v roku 1989. Vzorový bol v tomto ohľade okres Rožňava, kde socializácia poľnohospodárstva bola ukončená už v roku 1959 a v roku 1985 v poľnohospodárstve pracovalo už iba 10,7 % ekonomicky aktívnych osôb.

Socialistický režim nepochybne priaznivo vplýval na emancipáciu žien. Zamestnanosť žien bola úradmi ako samostatná kategória úzko sledovaná a akákoľvek diskrepancia medzi mužskou a ženskou zamestnanosťou viedla k výstavbe prevádzok vhodných pre „ženskú prácu“ (napr. Tatrasvit v Rožňave a Spišskej Novej Vsi, Slovenka vo Vranove nad Topľou). Vzorový podiel ženskej zamestnanosti v Československu na úrovni 45 % sa darilo udržiavať v okrese Rožňava, kde vzhľadom na vysoký podiel pracovných príležitostí v ťažkom priemysle a baníctve ženy pracovali dokonca aj na „mužských pozíciách.“ Naproti tomu v okrese Spišská Nová Ves podiel ženskej zamestnanosti v roku 1961 činil iba 35,6 %, pričom ženskú zamestnanosť sa podarilo zvýšiť na úroveň 42,7 % až v roku 1975. Ešte dramatickejší nárast zaznamenali v okrese Vranov nad Topľou, kde z hodnoty 37 % v roku 1970 vyskočila na 43,8 % v priebehu ôsmich rokov.

Predstaviteľom režimu štátneho socializmu nemožno uprieť snahu ekonomicky povzniesť zaostalejšie a periférne oblasti štátu.

Predovšetkým v súvislosti s prehodnotením rentability bansko-hutníckych prevádzok v spišsko-gemerskom regióne, alebo v súvislosti s vypuklým podfinancovaním vranovskej oblasti v čase zrušenia samostatného vranovského okresu medzi rokmi 1960 – 1968 režim vynaložil nemalé investície na vybudovanie náhradných výrobných kapacít, alternatívne v sektore strojárenského, elektrotechnického a spotrebného priemyslu, ale i v terciárnom sektore. Druhou stranou mince však zostávala cena, ktoré tieto regióny museli za tieto investície zaplatiť:

1. v prvom rade išlo o dotované, v kapitalistickom systéme nerentabilné prevádzky. To sa týkalo predovšetkým bansko-hutníckych prevádzok v okresoch Rožňava a Spišská Nová Ves, ktoré viazali rozhodujúci počet pracovných síl v okresoch Rožňava a Spišská Nová Ves. Ak zoberieme do úvahy, že dotovať bolo potrebné i ďalšie, ešte zaostalejšie okresy nielen na Slovensku, ale i v celej federácii, tieto financie museli nevyhnutne chýbať v ďalších investičných sektoroch, napr. vo výskume a inováciách, čo neprispievalo ku konkurencieschopnosti československej ekonomiky, ale naopak k nerentabilite výroby a neatraktívnosti vyrobených produktov a poskytovaných služieb.
2. vo väčšine prevádzok sa udržiavala umelá prezamestnanosť na úkor výnosov a produktivity práce. Táto skutočnosť sa naplno prejavila v reformnom období 1987 – 1989, kedy štátne autority čelili vážnym výzvam, kam umiestniť prebytok pracovných síl – tento úkaz sa odohral vo všetkých troch sledovaných okresoch, najvypuklejšie však v okrese Spišská Nová Ves, v ktorom vyše 2 200 osôb v roku 1989 nedostalo adekvátnu prácu, a v okrese Vranov nad Topľou, kde v rovnakom roku zostalo nezaraďených vyše 600 osôb.
3. periférne regióny predstavovali zároveň zásobáreň pracovných síl, a teda ľudského kapitálu pre rozvinutejšie časti republiky. Okresy Rožňava, Spišská Nová Ves a Vranov nad Topľou stáli v hierarchii „dotovania zdrojmi pracovných síl“ niekde na po-medzi medzi prvou líniou – napr. okresy Medzilaborce, Svidník,

Stará Ľubovňa, ktoré dostávali často aj dvojnásobné kvóty v rámci štátnych a krajských organizovaných náborov, a medzi recipientmi – Ostrava, Praha, Bratislava, Sutedy, Košice). Napríklad v okrese Rožňava v roku 1976 až tretina dorastu bola prideľovaná na pracovné pozície mimo okres. V okrese Spišská Nová Ves miestne authority už v roku 1972 varovali, že im chýba 1200 pracovných síl, pričom centrálné úrady v okrese ročne náborovali okolo 320 – 400 osôb. V roku 1985 úrady hlásili migračné saldo vyše 6500 osôb. V okrese Vranov nad Topľou v roku 1970 pracovalo mimo okres 7138 osôb (29,5 %). Hoci sa tento podiel darilo v nasledujúcom období znižovať, v rokoch 1981 – 1985 pracovalo mimo okres alebo z okresu trvale odišlo za prácou do iných častí republiky až 6195 osôb, z toho 1360 žien, čo tvorilo až 17,5 % disponibilných zdrojov pracovných síl.

Author: G. Sadyk, artist: Vladimir Pavlovich, Propaganda Library 2, 80949210

Vydala Propagandistický ústav v Moskve, Moskva 1944 - 1945

Vydání: Grafická redakce, a. p. Moskva

BANÍCI ŤA VOLAJÚ!

Príď medzi nás,

zabezpečíš si krásnu budúcnosť
a trvalú existenciu.

Prihlás sa

do baníckeho učilišťa
štátnych pracovných záloh,
kde nadobudneš potrebnú odbornosť.

Informácie poskytne riaditeľstvo školy a odbor pracovných síl.

*Staň sa kvalifikovanou pracovníčkou,
prihlás sa do učilišťa
štátnych pracovných
záloh*

Ponúkame Ti možnosť vyučiť sa

za sústružníčku v odbornom učilišti ŠPZ v Košiciach a vo Svite

Príď na odbor pracovných síl rady ONV, kde obdržíš podrobnejšie vysvetlenie

S úvázkovia, voláme Vás na uholní brigádu,
zodpovední a čestní práci, z ktorej má
naša republika veľký úžitok

Pošlite preto aj Ty rady našich predných
pracovníkov v OKR

OSTRAVSKOKARVINSKÉ DOLY

DOLY VOLAJÍ

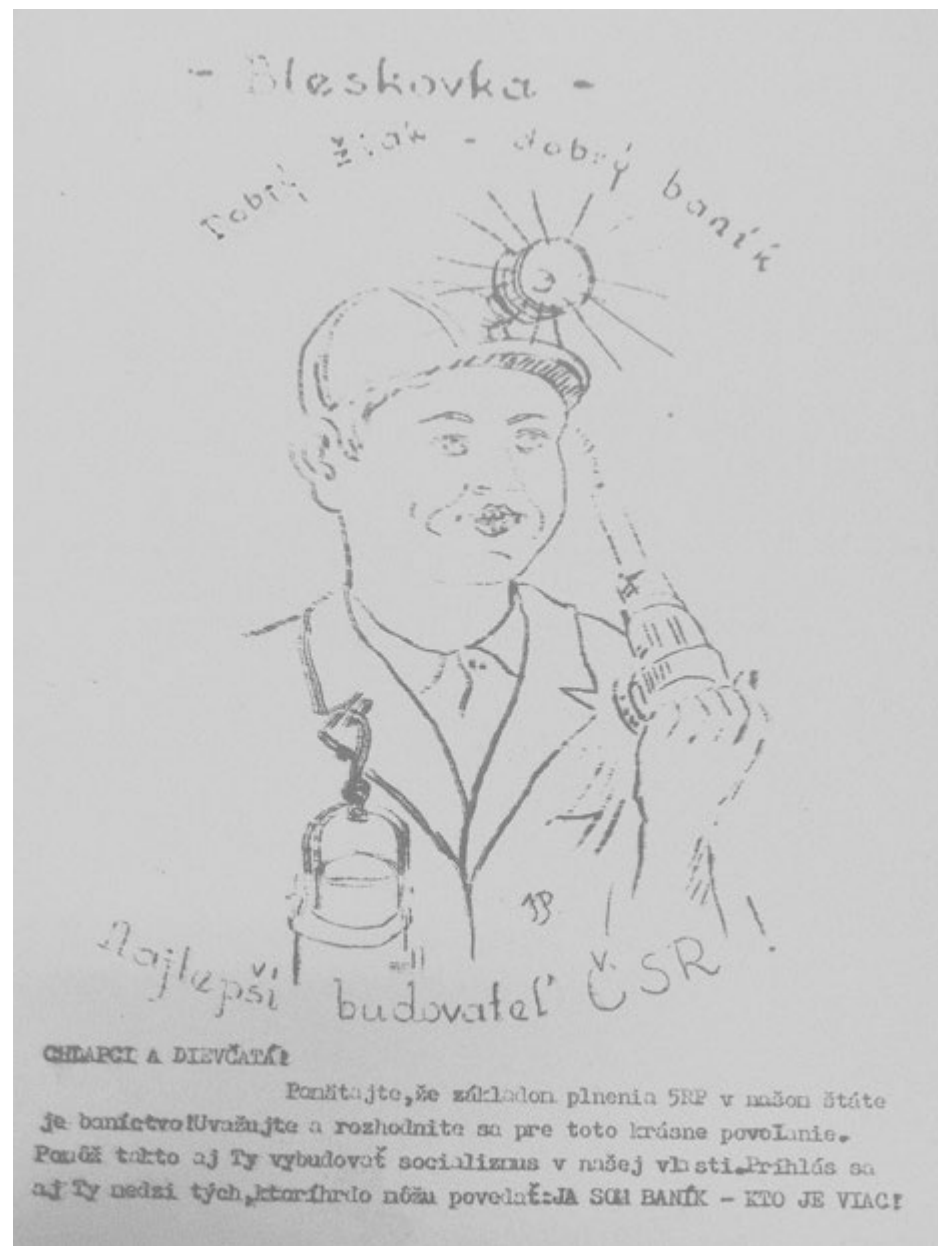
**CHLAPCI,
PIONIERI,
SVÄZÁCI!**

Budovanie socializmu v našej vlasti je veľmi závislé na ťažbe uhlia a rudy, na ktoré je naša republika bohatá. Ťažba uhlia a rudy vyžaduje však stále nové pracovné sily, hoci mechanizácia našich baní rapidne pokračuje na základe sovietskych skúseností.

Baničstvo ako povolanie je trvalej existencie. Učebnému odboru baničskému máte možnosť vyučiť sa v baničkom učilišti ŠPZ v Rožňave, v Rudňanoch a ďalších, kde bude o vás všestranne postarané. Internátne ubytovanie a stravovanie bezplatne.

Posilnite preto i vy rady predných budovateľov socializmu — staňte sa baníkmi!

Prihlášky prijíma riaditeľstvo školy a Odbor pracovných síl rady ONV, kde obdržíte bližšie informácie.

Tabuľka 1. Zoznam zamestnávateľov v okrese Rožňava v roku 1960 (pred zlúčením s okresom Revúca).²⁴⁶

prevádzka	spolu zamestnancov	z toho ženy
Elektrárň Dobšiná	35	3
Elektrárň Rožňava	67	11
ŽB N. Slaná	973	74
ŽB Rožňava	2126	184
Magnezitka Ochťiná	60	2
SP Slavošovce	1078	318
SP Dobšiná	96	19
Tatrasvit Plešivec	49	2
Inžinierske stavby RV	92	6
Kameňolom Gombasek	174	5
Azbest Dobšiná	158	23
PS Rožňava	99	10
Piloimpregna Dobšiná	56	14
KE mliekárne RV	33	22
KE pekárne RV	72	54
KE mäso priemysel RV	73	24
Hydinárske závody RV	18	8
STS RV (poĽ.)	70	6
ŠM	89	22
Žrebčín Dobšiná	33	14
OPÚ (doprava) RV	147	78
Telekom. Obvod RV	71	12
Štátne cesty RV	126	16

²⁴⁶ Archív Rožňava, f. ONV v Rožňave I 1945 – 1960, šk. 26, Zápisnica z Rady ONV 1960, II, č. knihy 52. Návrh plánu ženskej zamestnanosti ako aj vyhodnotenie za I. Q. 1960, vyhodnotenie plánu štátom organizovaného náboru, 20. 4. 1960. Skutočnosť k 31. 2. 1960

prevádzka	spolu zamestnancov	z toho ženy
CÚ – ONV – RV	75	2
ČSAD – RV	375	40
Zdroj RV	354	230
Uholné sklady	18	6
RaJ RV	244	165
Odevný obchod	58	49
Spojený veľkoobchod Betliar	65	34
KO – PPD	39	30
KO – DST	38	29
Turista	24	17
KOOZ RV	52	42
Štátna banka čsl.	27	12
Štátna poisťovňa RV	13	4
Štátna sporiteľňa RV	15	12
Košická tlačiareň	10	4
Jednota	168	104
Invalid Štítnik	45	44
Geologický prieskum	642	38
Kovoslužba	147	17
Drevovýroba	54	13
Obnova Vkus	81	40
Medika	21	11
OÚNZ	345	230
Psychiatria	71	42
SVT Dobšiná	29	4
ZVAK RV	30	3
Komunálne služby RV	148	55
OSP RV	295	16
ONV RV	200	88
Školstvo	631	438
celkom za okres: (ženská zamestnanosť 27,3 %)	10 065	2757

158

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

Tabuľka 2. Zoznam zamestnávateľov v okrese Rožňava v rokoch 1969 – 1970 – 1971.²⁴⁷

organizácia	počet pracovníkov					
	1969		1970		1971	
	celkom	ženy	celkom	ženy	celkom	ženy
okres celkom	28 494	9889	29 494	10 215	30 044	10 386
Ministerstvo priemyslu SSR, celkom	10557	2500	10903	2610	11259	2640
ŽB Rožňava, Nižná Slaná	2630	250	2580	250	2578	240
SMZ Jelšava, Lubeník, Kun. Teplica	3946	750	4315	806	4520	816
Banské stavby, Lubeník	280	12	267	11	240	10
Piloimpregna, Dobšiná, Muráň	127	39	124	38	123	38
Lykotex, Revúca	943	626	969	685	1058	730
Slov. cel. a papierne, Gemerská Hôrka, Slavošovce, Dobšiná	2014	656	2025	648	2019	634
Tehelne, Rožňava, Revúca	110	57	118	58	108	56
Tatrasmalt, Plešivec	125	50	118	51	118	51
SEZ, Rožňava, Dobšiná	114	19	113	19	113	18
Dukelské tlačiarne, Rožňava	11	7	11	7	11	7
Geologický prieskum, Rožňava	216	21	224	23	230	24
Benzinol	27	11	27	11	27	11

159

²⁴⁷ Archív Rožňava, f. ONV Rožňava II. Odbor pracovných síl 1964 – 1965, 1969 – 1975. Zoznam pracovných príležitostí v okrese Rožňava.

organizácia	počet pracovníkov					
	1969		1970		1971	
	celkom	ženy	celkom	ženy	celkom	ženy
Drevona, Rožňava, Revúca	14	2	12	3	11	3
Mlynárne	–	–	–	–	103	2
Ministerstvo stavebníctva SSR, celkom	2056	194	2122	203	1957	198
Pozemné stavby, Poprad	556	77	738	93	718	93
Pozemné stavby, Košice	12	1	36	1	57	2
Čsl. kameňolomy (v okrese)	277	22	284	23	288	23
Inžinierske staviteľstvo	422	26	460	27	414	28
Hutné stavby, Jelšava	762	66	534	57	437	50
Montostav	2	–	45	–	16	–
Pamiatkostav	25	2	25	2	27	2
Poľnohosp. a výži-va, celkom	2035	722	2062	727	2084	732
Okresné veterinár. zariadenie	52	8	52	8	52	8
Štátne majetky (v okrese)	1097	364	1105	365	1106	365
STS Rožňava	115	18	117	18	116	18
Výrobná poľ. správa, Rožňava	49	8	44	8	44	8
Podnik pre šľachtenie hydiny	58	36	60	40	65	40
ONZP, Rožňava	154	50	153	51	155	54
Hydinárske závody, Rožňava	10	6	10	6	10	6
Vsl. pivovar a sódočka, Rožňava	22	14	23	18	23	18

160

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

161

Vsl. pekárne a cukrárne, Rožňava	181	114	173	109	172	109
Štátna melioračná správa	7	1	5	1	4	1
Plemenársky podnik	32	4	33	4	33	4
Vsl. mliekarné, Rožňava	61	40	59	39	59	39
Vsl. mäsový priemysel, Rožňava	97	35	95	33	95	33
Lesné a vodné hosp., celkom	3233	870	3558	928	3705	962
Štátne lesy (v okrese)	3092	843	3426	903	3562	937
Vsl. vodárne a kanalizácie	123	24	114	22	125	22
Podnik pre správu tokov	18	3	18	3	18	3
Doprava, pošty a telekom.	2452	558	2445	558	2452	562
ČSD východná dráha	1229	180	1232	181	1230	185
ČSAD Rožňava	637	85	635	85	640	86
Vsl. doprav. stred	6	1	10	3	10	3
Cestné stavby Košice	179	25	162	27	169	26
Správa diaľkových spojov	7	1	8	1	8	1
Okresná správa pôšt a telekom.	401	266	395	261	395	261
Obchod SSR, celkom	909	687	906	694	934	707
Potraviny Betliar	465	325	472	330	488	341
Obuv Prešov	47	46	43	41	44	42
Nábytok Prešov	17	11	15	11	15	11
Domáce potreby Prešov	45	37	45	37	47	38

organizácia	počet pracovníkov					
	1969		1970		1971	
	celkom	ženy	celkom	ženy	celkom	ženy
Odevy Košice	40	38	41	38	41	38
Interhotely Košice	67	52	65	60	64	51
Textil Prešov	77	71	77	71	79	73
Drobný tovar Prešov	48	46	46	44	53	50
Klenoty Bratislava	21	9	20	10	21	11
Zelenina Košice	59	38	59	38	58	37
Slovákia Bratislava	2	1	2	1	2	1
Čs. hudobné nástroje	1	1	1	1	1	1
Očná optika	3	1	3	1	3	1
Drogérie	17	11	17	11	18	12
Školstvo – SSR, celkom	249	180	293	216	300	225
Stredné školy (v okrese)	249	180	293	216	300	225
Zdravotníctvo – SSR, celkom	147	96	150	98	154	98
Liečebňa TBC, Predná Hora	147	96	150	98	154	98
Slov. zväz výrobných družstiev	507	338	533	358	531	356
Javorina, Spišská Nová Ves	1	–	1	–	1	–
Cementa, výrobné družstvo Š. Lúky	5	–	7	–	7	–
Podtatran, výrobné družstvo Poprad	105	92	108	95	108	95
Gemer, výrobné družstvá Sirk	396	246	400	250	400	250
Družstvo VO pod., Rožňava, Revúca	–	–	17	13	15	11
ZSSD v okrese	538	389	546	392	555	405

162

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

163

Jednota LSD, Revúca	538	389	546	392	555	405
Ostatné ústredné orgány	286	175	284	176	291	177
Slovenská kniha Prešov	9	7	8	7	8	7
Slovenská štátna sporiteľňa, Rožňava	41	33	40	31	42	32
Okresná prokuratúra Rožňava	12	5	12	5	12	5
OVSŽŽ Rožňava	2	2	2	2	2	2
Štatistika Rožňava	13	10	13	10	13	10
Čedok Rožňava	8	6	7	6	7	6
Tatratour Rožňava	–	–	2	2	2	2
Geodézia a kartografia, Rožňava	35	20	35	22	35	22
OV – NF, Rožňava	41	17	43	18	48	18
Štátna poisťovňa, Rožňava	29	17	28	16	28	16
ŠBČS, Rožňava	53	32	21	31	51	31
Advokátska poradňa, Rožňava	9	4	9	4	9	4
Ľudový súd, Rožňava	22	13	22	13	22	13
Štátne notárstvo, Rožňava	6	4	6	4	6	4
Okresná odborová rada, Rožňava	6	5	6	5	6	5
Hospodárstvo riadené NV, spolu	5518	3190	5652	3255	5822	3324
Kultúra	136	51	151	59	149	61
Školstvo	1368	1058	1425	1108	1459	1128
Sociálne. zabezp.	38	33	40	35	40	35
Zdravotníctvo	1125	843	1140	855	1170	864
Vnútorňa správa	302	181	274	165	274	165

organizácia	počet pracovníkov					
	1969		1970		1971	
	celkom	ženy	celkom	ženy	celkom	ženy
Rozpočtové orgány KS	135	–	118	–	124	–
OPP Rožňava	569	251	604	242	642	258
Reštaurácie, Rožňava	570	431	573	436	599	455
Okresný stavebný podnik, Rožňava	492	59	488	60	504	60
Miestne komunikácie, Rožňava	28	–	32	–	32	–
Uholné sklady, Rožňava	52	10	52	10	56	11
Okresná správa ciest, Rožňava	136	15	139	15	139	15
Domové správy (v okrese)	97	30	132	35	136	33
Komunálne služby, celkom	470	228	484	235	498	239

164

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

Tabuľka 3. Zoznam zamestnávateľov v okrese Rožňava v roku 1974 (OCP = Rómovia, dobovo „osoby cigánskeho pôvodu“).²⁴⁸

organizácia	počet pracovníkov k 31. 12. 1974				
	spolu			OCP	
	celkom	ženy	%	celkom	ženy
Minister. palív a energetiky	248	43	17,3	–	–
Vsl. energetické závody, Rožňava	75	14	18,6	–	–
Závod vodná elektráreň Dobšiná	91	13	14,2	–	–
Plynostav Pardubice	42	7	10,0	–	–
Tranzitný plynovod Rožňava	40	9	22,5	–	–
Ministerstvo hutníctva a strojárstva	7370	1421	19,2	528	91
Kovošrot Bratislava	4	1	25	2	1
SMZ Jelšava	1997	471	23,6	152	39
SMZ Lubeník	2160	511	23,7	156	38
SMZ Kunová Teplica	304	42	13,8	20	2
Železorudé bane Rožňava	1635	246	15,0	87	4
Železorudé bane Nižná Slaná	968	80	8,2	84	–
Banské stavby Lubeník	176	12	6,8	10	1
Tatramat Plešivec	96	44	45,8	17	6
Mototechna Rožňava	17	11	64,7	–	–
Agrotechnika Rožňava	6	3	50,0	–	–
Vzduchotechnika Bratislava	6	–	–	–	–
ČKD Dukla	1	–	–	–	–
Ministerstvo dopravy	948	145	15,2	39	3
ČSD Lok. depo Plešivec	360	25	7,1	8	1

165

²⁴⁸ Archív Rožňava, f. ONV Rožňava II. Odbor pracovných síl 1964 – 1965, 1969 – 1975. Správa o činnosti odboru pracovných síl za rok 1974 a vyhodnotenie plnenia plánu ženskej zamestnanosti. 28. 2. 1975.

organizácia	počet pracovníkov k 31. 12. 1974				
	spolu		OCP		
	celkom	ženy	%	celkom	ženy
ČSD Stanica Plešivec	298	62	20,8	6	–
ČSD Traťový dištrikt Košice	99	12	12,1	12	–
ČSD Vozňové depo Plešivec	61	15	24,5	2	–
Ozn. a zabezp. dištrikt Plešivec	17	7	41,1	–	–
ČSD Stanica Betliar	11	1	9,0	–	–
ČSD Stanica Slavošovce	21	10	47,6	–	–
ČSD Stanica Muráň	8	3	42,8	–	–
ČSD Stanica Jelšava	21	2	9,5	–	–
ČSD Stanica Revúca	10	4	40,0	–	–
ČSD Stanica Gemerská Hôrka	15	3	20,0	–	–
ČSD Elektroúsek Košice	12	–	17,3	–	–
Železničné staviteľstvo Praha	29	4	44,0	11	2
ČSD Stanica Nižná Slaná	9	4	27,2	–	–
ČSD Stanica Dobšiná	11	3	24,2	–	–
ČSD Stanica Rožňava	107	26	6,6	3	–
ČSD Stanica Jabloňov	25	2	7,4	–	–
ČSD Stanica Lubeník	18	10	55,6	–	–
ČSD Stanica Dobšinská ľadová jaskyňa	12	2	16,6	–	–
ČSD Dráhstav Plešivec	13	2	15,0	–	–
Ministerstvo spojov	459	293	63,8	9	1
Okresná správa spojov Rožňava	440	286	60,5	9	1
Správa diaľk. káblov Košice	9	1	11,0	–	–
Montážny závod spojov Košice	10	6	60,0	–	–
Ministerstvo priemyslu SSR	3518	1686	47,9	414	93
Piloimpregna Dobšiná	51	24	47,0	22	6
Piloimpregna Muráň	81	17	20,9	26	1
Drevona Rožňava	8	2	25,0	1	–
Lykotex PR Revúca	163	88	53,9	–	–

166

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

Lykotex Závod 01 Revúca	1145	764	66,7	52	21
Slavošovské papierne Slavošovce	1222	538	44,0	175	60
Gemerské cel. a pap. Gemerská Hôrka	496	93	18,7	75	1
Drevokup Dobšiná	189	36	19,0	46	3
Dukelské tlačiarne Rožňava	13	7	53,8	–	–
Tesla Praha	4	1	25,0	–	–
Benzinol Rožňava	32	13	40,6	–	–
Repmo Rožňava	2	1	50,0	–	–
Tatrasvit závod Rožňava	112	102	91,0	17	1
Ministerstvo stavebníctva	1561	213	13,6	252	24
Vsl. tehelne Rožňava	54	26	48,1	14	5
Vsl. tehelne Revúca	57	26	45,0	3	1
Pozemné stavby Košice	85	5	7,6	36	3
Hydrostav Košice	156	11	7,0	13	–
Inžinierske stavby Rožňava	99	10	10,1	2	–
Pozemné stavby Revúca	366	56	15,3	91	10
Hutné stavby Košice	191	10	5,2	12	–
Vsl. cem. a vápenka Gombasek	191	37	19,0	26	4
Vsl. kam. a štrk. Dobšiná	290	23	7,9	49	–
Pamiatkostav Rožňava	34	4	11,0	6	1
Slov. priem. kam. Rožňava	16	2	12,5	–	–
Stavoinvesta Rožňava	10	1	10,0	–	–
Pozemné stavby Prešov	12	2	16,6	–	–
Min. poľnohospodárstva a výživy	1971	723	36,7	146	62
PNZP Rožňava	161	49	30,4	3	–
Okresná poľn. správa Rožňava	44	10	22,7	–	–
Plemenná stanica Betliar	7	2	25,0	–	–
STS Rožňava	108	19	17,5	7	–
Veterinárna stanica Rožňava	51	12	24,0	–	–
Melioračná správa Rožňava	5	2	40,0	–	–

167

organizácia	počet pracovníkov k 31. 12. 1974				
	spolu			OCP	
	celkom	ženy	%	celkom	ženy
Agrostav Rožňava	211	36	17,0	6	5
Podnik pre šľacht. a rozm. hydiny Rožň.	50	30	60,0	–	–
ŠM Rožňava	470	176	37,0	42	13
ŠM Jelšava	494	202	40,9	86	42
Štátny ryb. Brzotín	18	4	22,2	–	–
Slov. ryb. zväz Rožňava	1	–	–	–	–
Vsl. hydinárske závody Rožňava	10	5	50,0	–	–
Vsl. mäsopriemysel Košice	82	26	31,7	–	–
Vsl. mliekarne Rožňava	67	46	68,6	1	1
Vsl. pekárne a cukrárne Košice	170	88	51,7	1	1
Vsl. pivárne a sladovne Betliar	20	15	75,0	–	–
Poľovnícky zväz Rožňava	2	1	50,0	–	–
Min. lesného a vodného hospodárstva	2357	1000	42,4	40	17
ŠL závod Revúca	696	288	41,3	5	5
ŠL závod Rožňava	918	567	61,7	8	3
ŠL stavebný závod Revúca	609	86	14,1	27	9
Hosp. pre úpravu lesov	31	12	39,0	–	–
ŠL správa Dobšinská ľadová jaskyňa	72	41	56,9	–	–
Povodie Bodrogu a Hornádu	20	4	58,1	–	–
Vodozroj Bratislava	1	1	100,0	–	–
Povodie Hrona Banská Bystrica	10	1	10,0	–	–
Ministerstvo obchodu	981	769	78,3	2	–
Obuv Prešov	48	47	97,9	–	–
Zelenina Rožňava	69	46	66,6	–	–
Potraviny Betliar	519	386	74,3	2	–

168

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

Klenoty Bratislava	24	13	54,0	–	–
Drobný tovar Prešov	57	54	94,7	–	–
Domáce potreby Prešov	47	37	78,7	–	–
Odevy Košice	42	40	95,2	–	–
Textil Prešov	78	75	96,1	–	–
Nábytok Prešov	18	13	72,2	–	–
Interhotel Kras Rožňava	76	55	72,0	–	–
Rempo Rožňava	2	1	50,0	–	–
Hudobné nástroje Rožňava	1	1	100,0	–	–
Ministerstvo financií	94	65	69,1	–	–
Sl. štátna sporiteľňa Rožňava	51	40	78,0	–	–
Sl. štátna poisťovňa Rožňava	35	22	62,8	–	–
Okresná finančná správa Rožňava	8	3	37,5	–	–
ŠBČS	53	34	64,1	1	–
SZVD	577	361	62,5	28	7
Gemer VDI Sirk	439	259	58,9	25	4
Podtatran Dobšiná	120	100	83,3	3	3
Cementa Rožňava	17	1	5,8	–	–
Slovakia Bratislava	1	1	100,0	–	–
Ministerstvo zdravotníctva	163	111	68,0	–	–
LÚ TBC Predná Hora	160	100	68,7	–	–
Očná optika Rožňava	3	1	33,3	–	–
ZSSD	681	527	77,3	4	2
Jednota SD Revúca	641	493	76,9	2	–
Tatratour Rožňava	3	3	100,0	–	–
DOVP Zvolen	37	31	83,8	2	2
Ministerstvo zahraničného obchodu	21	11	52,3	–	–
Colnica Rožňava	13	4	30,7	–	–
Čedok Rožňava	8	7	87,5	–	–
Slovenská správa geodézie a kartografie	35	21	60,0	–	–

169

organizácia	počet pracovníkov k 31. 12. 1974				
	spolu			OCP	
	celkom	ženy	%	celkom	ženy
Inž. geo. Rožňava	3	1	33,3	–	–
Geod. a kart. Rožňava	32	20	62,6	–	–
Slovenský geologický úrad	377	49	13,0	9	–
Geologický prieskum Rožňava	377	49	13,0	9	–
Hospodárstvo riadené NV	7647	4046	52,9	261	73
ČSAD Rožňava	679	90	13,2	3	–
Vsl. dopravné stredisko Rožňava	18	9	50,0	–	–
Cestné stavby Rožňava	150	28	18,6	5	–
Vsl. vod. a kan. Revúca	155	35	22,6	16	–
Domová správa Rožňava	65	18	27,6	–	–
Domová správa Jelšava	36	13	36,1	3	1
Domová správa Revúca	48	12	25,0	–	–
Komunálne služby Revúca	119	61	51,3	–	–
Komunálne služby Rožňava	310	136	43,9	4	3
Komunálne služby Dobšiná	140	50	35,7	7	1
Okresný stavebný podnik Rožňava	557	85	15,2	79	17
Mestský stavebný podnik Rožňava	219	33	15,7	46	10
Reštaurácie Rožňava	577	471	81,6	17	10
Uholné sklady Rožňava	53	12	22,6	1	–
Vnútorňa správa Rožňava	286	180	62,9	–	–
Školstvo	1609	1309	81,3	–	–
Sociálne zabezpečenie Rožňava	43	37	86,0	–	–
Kultúra	153	73	47,6	–	–
Zdravotníctvo	1213	918	75,6	5	5
Rozpočtové organizácie	135	30	22,2	–	–
Stavoinvesta Rožňava	10	2	20,0	–	–

170

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

Technické služby Rožňava	63	26	41,2	27	12
Technické služby Dobšiná	32	3	9,3	17	1
Technické služby Revúca	50	19	30,0	19	6
Zberné suroviny Rožňava	12	5	40,0	1	1
Okresný priemyselný podnik Rožňava	758	351	46,3	3	2
OSC – MK Rožňava	157	50	31,8	8	4
Ministerstvo spravodlivosti	55	33	60,0	–	–
Okresný súd a štátny notár	32	22	68,7	–	–
Advokátska poradňa Rožňava	10	5	50,0	–	–
Okresná prokuratúra	13	6	46,1	–	–
ÚV NF SSR	155	72	46,4	–	–
Okresná odborová rada Rožňava	14	6	42,8	–	–
Správa nemocenskej poisťovne Rožňava	–	–	–	–	–
Slovenský zväz protifaš. bojovníkov	2	1	50,0	–	–
OV STO Rožňava	7	2	28,5	–	–
OV SZM Rožňava	9	4	44,4	–	–
OV PO Rožňava	3	1	33,3	–	–
OV ČSČK Rožňava	9	8	88,3	–	–
Slovenský zväz invalidov	1	1	100,0	–	–
Socialistická akadémia	2	1	50,0	–	–
SZP – JHR	5	1	20,0	–	–
Slovšport Rožňava	81	38	46,9	–	–
OV NF Rožňava	5	3	60,0	–	–
ZČSSP OV Rožňava	5	2	40,0	–	–
Zväz družstevných roľníkov	5	2	40,0	–	–
OV ČSZTV Rožňava	7	2	28,5	–	–
Slovenský zväz bytových družstiev	18	8	44,4	–	–
OV BD pri OPS Rožňava	12	5	41,6	–	–

171

organizácia	počet pracovníkov k 31. 12. 1974				
	spolu		OCP		
	celkom	ženy	%	celkom	ženy
Slovenský bytové družstvo Rožňava	6	3	50,0	–	–
Ministerstvo kultúry	33	14	42,5	–	–
Slovenská kniha Prešov	8	7	87,5	–	–
Slovkoncert	4	–	–	–	–
Csemadok Rožňava	3	1	33,3	–	–
OPUS	1	1	100,0	–	–
Biskupský úrad	3	2	66,6	–	–
Správa slovenských jaskýň	12	2	16,6	–	–
Slov. spisovateľ Dobšinská ľadová jaskyňa	2	1	50,0	–	–
Slovenský štatistický úrad	14	11	78,5	–	–
SŠÚ Rožňava	14	11	78,5	–	–
Spolu bez JRD	29 366	11 656	39,6	1693	373
JRD v okrese	5187	2564	49,4	236	71
Okres spolu	34 553	14 220	41,1	1929	444

172

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

Tabuľka 4. Rast a pokles pracovných síl v podnikoch okresu Rožňava v rokoch 1974 a 1975.²⁴⁹

podnik	1974	1975	rozdiel
ŽB Nižná Slaná	968	1165	+158
SMZ Lubeník	2160	2200	+40
GCP Gemerská Hôrka	496	519	+23
Lykotex Revúca	1420	1520	+100
OSP Rožňava	569	580	+11
MSP Rožňava	188	208	+20
OPP Rožňava	758	789	+31
Vsl. cem. a váp. Gombasek	191	203	+12
ŽB Rožňava	1635	1535	–100
Hydrostav Košice	200	120	–80
Štátne lesy Košice	2151	2091	–60
SMZ Jelšava	1997	1990	–7
Inžinierske stavby Košice	170	158	–12

173

²⁴⁹ Archív Rožňava, f. ONV v Rožňave II 1960 – 1990, šk. 100, Zápisnice rady 1975 – 7. Bilancia pracovných síl na rok 1975. 11. 4. 1975.

Tabuľka 5. Bilancia zdrojov pracovných síl a ich prvotného rozdelenia na roky 1987 a 1988 za okres Rožňava.²⁵⁰

ukazovateľ	skutočnosť 1987		plán 1988	
	celkom	ženy	celkom	ženy
osoby v produktívnom veku celkom	48 185	22 861	48 210	22 880
migrácia osôb v produktívnom veku	-400	-310	-350	-278
po migrácii	47 785	22 551	47 860	22 602
pracujúci v poproduktívnom veku	4 380	1 921	4 400	1 930
cudzí štátni príslušníci	-	-	-	-
zdroje pracovných síl spolu	52 165	24 742	52 260	24 532
pracujúci v NH spolu	39 981	17 245	40 122	17 320
ženy na materskej	1 561	1 561	1 569	1 569
osoby staršie ako 15 r. pripravujúce sa na povolanie	3 620	1 859	3 660	1 863
osoby neschopné práce	1 992	765	2 000	779
ostatné osoby v produktívnom veku	5 011	3 042	4 909	3 001

174

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

Tabuľka 6. Zoznam zamestnávateľov v okrese Rožňava v roku 1987.²⁵¹

rezort, ministerstvo, organizácia	očakávaná skutočnosť 1987	plán 1988
Federálne ministerstvo zahraničného obchodu	9	9
Colnica Rožňava	9	9
Federálne ministerstvo hutníctva a ťažkého strojárstva	8 243	8 234
SMZ Košice	4 804	4 798
ŽB Spišská Nová Ves	2 653	2 683
Banské stavby Prievidza	204	217
Banské povrchové stavby Revúca	80	70
ČKD Dukla	1	1
Vzduchotechnika Dobšiná	492	501
Kovošrot Bratislava	9	9
Federálne ministerstvo všeobecného strojárstva	675	749
Strojsmalt Medzev	139	160
Mototechna Prešov	28	28
Strojárne Piesok	98	119
Agrozet Rožňava	410	442
Federálne ministerstvo palív a energetiky	425	439
Tranzitný plynovod Veľké Kapušany	286	292
Vsl. plynárenské a naftové závody	7	7
Vsl. energetické závody Košice	131	139
Atómové elektrárne Jaslovské Bohunice	1	1
Federálne ministerstvo dopravy	1 187	1 218

175

²⁵⁰ Archív Rožňava, f. ONV v Rožňave II 1960 – 1990, šk. 212, Zápisnice rady 1988 – 1. Informatívna správa o bilancii pracovných síl a ich prvotného rozdelenia na roky 1986 – 1988 za okres Rožňava. 15. 1. 1988.

²⁵¹ Tamtiež.

rezort, ministerstvo, organizácia	očakávaná skutočnosť 1987	plán 1988
Čs. správa Východnej dráhy	1132	1143
Železničné riaditeľstvo Bratislava	50	60
Automatizácie železničnej dopravy	5	12
Federálne ministerstvo spojov	513	525
Vsl. riaditeľstvo spojov v Košiciach	481	493
Montážny podnik spojov Bratislava	8	8
Správa diaľkových káblov Bratislava	24	24
ŠBČS	49	49
Štátna banka Československa Rožňava	49	49
Ministerstvo financií SSR	85	89
Slovenská štátna sporiteľňa	44	48
Slovenská štátna poisťovňa	34	34
Okresná finančná správa	7	7
Ministerstvo priemyslu SSR	4788	4676
Benzinol Bratislava	39	39
Slavošovské papierne Slavošovce	1237	1231
Gemerské celulózky a papierne Gemerská Hôrka	679	668
Drevokup Ružomberok	125	120
LTZ Revúca	1716	1641
Tatrasvit Rožňava	720	704
Dukelské tlačiarne Prešov	18	18
Drevona Bratislava	10	11
Piloimpregna Košice	243	243
Rempo Bratislava	1	1
Ministerstvo stavebníctva SSR	1471	1445
Pozemné stavby Košice	30	–
Pozemné stavby Poprad	462	465
Prefmonta Bratislava	12	12
Inžinierske stavby Košice	192	192
Hutné stavby Košice	255	255

176

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

177

Temrostav Košice	1	2
Pamiatkostav Žilina	22	22
Vsl. cementárne a vápenky Košice	189	189
Vsl. kameňolomy	259	259
Vsl. tehelne Revúca	49	49
Ministerstvo poľnohospodárstva a výživy SSR	2451	2532
PNZP Rožňava	146	146
Vsl. mliekarnie Rožňava	104	102
Vsl. hydinárske závody Rožňava	8	8
Štátne rybolovy Stupava	15	15
PRŠH Rožňava	81	90
Vsl. mäso priemysel Rožňava	114	179
Vsl. pivovary a sladovne Betliar	21	24
Vsl. pekárne a cukrárne Košice	172	172
STS Rožňava	108	109
Poľnohospodárske stavby Prešov	48	45
Slovensko Bratislava	1	1
Štátny plemenný podnik Košice	39	39
Podnik pre racionalizáciu riadenia poľnohospodárstva	14	14
Inštitút výchovy a vzdelávania Nitra	40	41
Pôdohospodársky a projektový ústav Bratislava	1	1
OPS a ŠM v okrese	1466	1464
Štátna melioračná správa	6	6
Okresné veterinárne zariadenie Rožňava	51	51
Ústredný kontrolný a skúšobný ústav Rožňava	1	1
Slovenský rybársky zväz Rožňava	3	3
Slovenský zväz záhradkárov Rožňava	9	9
Slovenský poľnohospodársky zväz Rožňava	3	3

rezort, ministerstvo, organizácia	očakávaná skutočnosť 1987	plán 1988
Ministerstvo lesníctva a vodného hospodárstva	1878	1924
Vsl. štátne lesy Košice	1757	1796
Stredoslovenské štátne lesy Banská Bystrica	48	51
Lesoprojekt Zvolen	29	32
Povodie Bodrogu a Hornádu	21	21
Povodie Hrona	23	24
Ministerstvo obchodu SSR	1217	1221
Zdroj Betliar	644	647
Zelenina Košice	81	82
OTEX Prešov	96	96
OTEX Košice	47	47
Klenoty Bratislava	23	23
Nábytok Prešov	34	35
Domáce potreby Prešov	51	52
Drobný tovar Prešov	111	112
Obuv Prešov	45	43
Čedok Rožňava	8	7
Interhotely Tatry	77	77
Ministerstvo kultúry SSR	46	47
Slovenská kniha Prešov	12	12
OPUS Prešov	1	1
Csemadok Rožňava	3	3
Biskupský úrad Rožňava	3	3
Správa slovenských jaskýň Liptovský Mikuláš	27	28
Ministerstvo zdravotníctva SSR	164	159
Liečebný ústav Predná Hora	155	150
Očná optika Rožňava	9	9
Ministerstvo spravodlivosti SSR	51	52

178

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

179

Okresný súd Rožňava	37	38
Krajské združenie advokátov	6	6
Štátne notárstvo Rožňava	8	8
Správa Slovenského štatistického úradu	12	12
OO SŠÚ Rožňava	12	12
Slovenská správa geodézie a kartografie	49	50
Okresná správa geodézie a kartografie	3	4
Geodézia Prešov	46	46
Slovenský geologický úrad	428	448
Geologický prieskum Rožňava	428	448
Generálna prokuratúra	14	14
Okresná prokuratúra	14	14
Slovenský zväz spotreb. družstiev	1030	1037
SZSD SVZ Prešov	41	43
Jednota SD Revúca	986	991
Tatratour Rožňava	3	3
Slovenský zväz výrobných družstiev	521	527
Slovakia Bratislava	1	1
Optima Prešov	1	1
Podtatran Poprad	92	92
Cementa Prešov	23	23
SZVD aparát	7	7
Javorina Spišská Belá	1	1
Gemer Sirk	396	402
Slovenský zväz bytových družstiev	73	79
OSBD Rožňava	73	79
Ministerstvo priemyslu ČSR	1	1
Hudobné nástroje Rožňava	1	1
Ministerstvo stavebníctva ČSR	6	7
Stavivá Plešivec	6	7

rezort, ministerstvo, organizácia	očakávaná skutočnosť 1987	plán 1988
Ústredný výbor Národného frontu	231	233
OV NF Rožňava	4	4
OV ZČSSP Rožňava	4	4
OV SZPB Rožňava	2	2
Slovenský zväz invalidov Rožňava	1	1
Integra Bratislava	59	55
OV SZŽ Rožňava	2	2
Slovenský zväz požiarnej ochrany	3	3
OV SZM Rožňava	13	13
Socialistická akadémia vied Rožňava	3	3
Slovenský červený kríž Rožňava	4	4
SÚV ČSTV Rožňava	7	7
Slovšport Bratislava	23	28
Vsl. správa účelových zariadení	89	90
OOR Rožňava	15	15
Pohrebné a podporné združenie	2	2
Hospodárstvo riadené NV	9406	9534
• v tom hospodárstvo riadené KNV	1548	1549
• Cestné stavby	144	145
• ČSAD Košice	767	767
• Vsl. dopravné stredisko	15	15
• Zberné suroviny	8	8
• Stavoinvesta Košice	9	9
• Vsl. vodárne a kanalizácie	240	242
• Vsl. uhoľné sklady	61	61
• VS KNV, odbor školstva	263	265
• KÚNZ Košice	41	41
Hospodárstvo riadené ONV	7858	7985
OSP Rožňava	547	547
MSP Rožňava	205	205

180

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

Reštaurácie Rožňava	695	716
OPP Rožňava	610	620
OPKS Rožňava	632	635
Školstvo ONV	2050	2079
Kultúra ONV	298	298
Zdravotníctvo	1645	1684
Sociálne zabezpečenie	107	113
OSC + MK	186	187
OSS + CR	17	20
ÚHA Rožňava	6	7
OPBH Rožňava	120	124
OPBH Revúca	111	114
Verejnoprospešné služby	236	238
TS Rožňava	102	103
TS Revúca	75	76
TS Dobšiná	36	36
Vnútoraná správa	386	387
rezerva	9	11
celkom	35023	35301

181

Tabuľka 7. Zoznam prevádzok v okrese Levoča v roku 1946.²⁵²

Národná správa Slovenského liehovarnického priemyslu, účastinná spoločnosť Levoča	61
Krajinskí drevospracujúca účastinná spoločnosť, Levoča	150
Stavba kúpaliska Levoča, práca sa končí	52
Štátne cestmajsterstvo, práca s akončí	45
Dračka a spol., Spišské Podhradie, práca sa končí	29
Národná správa Bart. Kručko, Spišské Podhradie	14
A. Ľuby, parná píla, Spišské Podhradie	32
Drevounia, n. p., Spišské Podhradie	27
Štátna stavebná správa, hradenie slovenského potoka, práca sa skončila	39
menšie podniky a dielne	70

182

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

Tabuľka 8. Potreba pracovných síl v okrese Spišská Nová Ves za prvý polrok roka 1956 v rámci organizovaného náboru.²⁵³

organizovaný nábor pracovných síl	
OKR Ostrava	20
HUB Handlová	5
SŽB Rudňany	20
Pozemné stavby Rudňany	20
Jáchymov	5
spolu	70

- nábor pre poľnohospodárstvo:

potreba pracovných síl	
JRD Betlanovce	12
JRD Bystrany	10
JRD Harichovce	32
JRD Hodkovce	18
JRD Hrabušice	33
JRD Spišské Vlchy	47
JRD Spišská Nová Ves	11

- nábor pre pohraničie 24 pracovných síl do Plzeňského kraja a Karloveského kraja
- nábor pre organizácie v okrese:

schválené pracovné sily	
ZDROJ n. p.	3
Reštaurácie a jedálne	5
Tatranské pily	3
Nový domov, n. p.	8

183

²⁵² Spišský archív v Levoči, f. OÚOP v Levoči, Prezidiálne spisy 1946 – 1947, šk. 1, č. pres./119/1-1946. Prehľad o celkovej situácii v okrese Levoča. 9. 12. 1946.

²⁵³ Archív SNV, f. ONV SNV, 1956, Odbor organizačný. Zápisnice zo zasadania Rady ONV Január – Máj, šk. 23. Schválenie úloh organizovaného náboru na I.Q.1956 a adresných zdrojov, prejednanie úloh pre poľnohospodárstvo a dosídlenie pohraničia. 13. 1. 1956.

Podniky miestneho hospodárstva	4
Slovenské nerudné bane	4
Vsl. mlyny	1
Krajský zväz spotrebných družstiev	2
Čs. štátne cesty	1
Veľkoobchod s potravinami	1
Vsl. rudný prieskum	2
Vsl. konzervárne	1
Vsl. tehelne	2
Tatranský lesný priemysel	3
Závody SŽB	10
spolu	50

184

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

Tabuľka 9. Prehľad prevádzok v okrese Spišská Nová Ves a plnenie ženskej zamestnanosti v rokoch 1956 – 1957.²⁵⁴

	skutočnosť 1956	plán 1957	skutočnosť 1957
pracovníci celkom	7384	7606	7431
z toho ženy	1985	2104	2029
% žien	26,8	27,6	27,3

prevádzka	celkom	ženy	%
Ministerstvo energetiky			
Elektrárň Rudňany	33	3	9,1
Elektrárň Spišská Nová Ves	138	15	10,8
Ministerstvo HRD			
SŽB, Spišská Nová Ves	668	84	12,6
ŽB, Rudňany	2005	296	14,8
VSRP, Spišská Nová Ves	475	85	17,8
Ministerstvo stavebníctva			
Tehelne, Spišská Nová Ves	45	9	20
Tehelne, Markušovce	37	8	21,6
Slovenské nerudné bane, Spišská Nová Ves	304	44	14,5
Kameňolom, Spišské Vlachy	62	6	10,3
Ministerstvo spotrebného priemyslu			
Piloimpregna Nálepko	74	8	9,2
Tatrasvit, Spišská Nová Ves	182	172	94,5
Tatranské pily, Spišská Nová Ves	113	31	27,4
Tatranské pily, Spišské Vlachy	70	14	20

185

²⁵⁴ Archív SNV, f. ONV SNV, 1957 – 1958, Odbor organizačný. Zápisnice zo zasadania Rady ONV Máj – December, šk. 25. Správa o plnení ženskej zamestnanosti za rok 1957. 14. 2. 1958.

prevádzka	celkom	ženy	%
Nový domov, Spišská Nová Ves	714	175	24,5
Košické tlačiarne	12	6	50
Ministerstvo potravinového priemyslu			
Mlyny, Spišská Nová Ves	84	19	22,6
Konzervárne, Spišská Nová Ves	66	38	57,5
Mäsopriemysel, Spišská Nová Ves	80	23	28
Mliekareň, Spišská Nová Ves	38	21	55
Pekárne, Spišská Nová Ves	54	20	37
Výkupný podnik	78	22	28,2
Hydinárne, Spišská Nová Ves	19	8	32,1
Krmovinárske závody, Spišská Nová Ves	13	2	15,3
Škrobáreň, Spišská Nová Ves	94	17	18
Ministerstvo dopravy			
ČSDAD, Spišská Nová Ves	169	29	16,1
CÚ, Spišská Nová Ves	53	2	3,7
• Ministerstvo spojov			
OPÚ, Spišská Nová Ves	128	70	54,7
Ministerstvo vnútorného obchodu			
KOPPD, Spišská Nová Ves	28	18	64,2
KVP, Spišská Nová Ves	40	19	47,5
OD Hornád, Spišská Nová Ves	25	23	92
Zdroj, Spišská Nová Ves	240	154	64,1
Uhoľné sklady, Spišská Nová Ves	13	5	38,4
Obuva, Spišská Nová Ves	12	11	91,6
KODST., Spišská Nová Ves	20	15	75
Odeva, Spišská Nová Ves	48	42	86,6
RaJ, Spišská Nová Ves	278	180	64
KOOZ, Spišská Nová Ves	43	38	88,3
Ministerstvo MH			
Komunálne služby, Spišská Nová Ves	181	61	33

186

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

OSP, Spišská Nová Ves	248	27	10,8
Stavohmoty, Spišská Nová Ves	26	5	19,2
Sp. kovospracujúci podnik	68	12	17,6
Sp. drevospracujúci podnik	51	12	23,5
Obnova – vkus, Spišská Nová Ves	94	26	27,6
Cukrárne a sodovkárne	19	14	73,6
Slovenský zväz spotrebných družstiev			
Jednota ĽSD	250	158	63,2

Tabuľka 10. Prehľad prevádzok v okrese Gelnica a plnenie ženskej zamestnanosti v roku 1956.²⁵⁵

187

prevádzka	celkom	ženy	%
Ministerstvo energetiky			
Elektrárň Krompachy	249	32	12,8
Minist. hutníctva a rudných baní			
SŽB Máriahuta	262	20	7,6
SŽB Smolník	495	87	17,0
SŽB Slovinky	784	88	11,2
Východoslovenský rudný priemysel, Mníšek nad Hnilcom	365	25	6,8
Kovohuty Krompachy	461	50	10,8
Ministerstvo ťažkého strojárstva			
MEZ Krompachy	1165	458	39,3
Ministerstvo presného strojárstva			
Strojárň Prakovce	1175	277	23,6
Ministerstvo automobil. priemyslu			
Tatrasmalt Gelnica	69	49	71

²⁵⁵ Archív SNV, f. ONV Gelnica 1951 – 1960, Odbor pracovných síl, 1955 – 1960, šk. 202. Plán ženskej zamestnanosti v podnikoch a rezortoch. 17. 7. 1957.

prevádzka	celkom	ženy	%
Ministerstvo stavebníctva	–	–	–
Slovenské nerudné bane, Vápenka Margecany	138	11	8
Východoslovenský kamenársky priemysel, Krompachy	50	3	6
Povereníctvo spotrebného priemyslu	–	–	–
Piloimpregna Mníšek	44	7	15,9
Piloimpregna Smolnícka Píla	62	8	12,9
Povereníctvo potravinárskeho priemyslu	–	–	–
Košický mäsopriemysel, Gelnica	45	13	28,9
Československý tabakový priemysel, Smolník	247	220	89
Košické pekárne, Mníšek	62	25	40,3
Cukráreň, Gelnica	–	–	–
Ministerstvo dopravy	–	–	–
Československé štátne lesy Mníšek	96	10	10,4
ČSAD Krompachy	124	20	16,1
Povereníctvo vnútorného obchodu	–	–	–
RAJ	219	176	80,3
ZDROJ	165	105	63,6
Košický veľkoobchod s potravinami	32	15	46,8
Košický obchod s ovocím a zeleninou	40	27	67,5
Uhoľné sklady	12	5	41,6
Obchod odevov	46	42	91,3
Košický obchod s potrebami pre domácnosť	19	12	63,1
Obchod s obuvou	15	14	93,3
Povereníctvo spojov	–	–	–
Okresný poštový úrad Gelnica	88	47	53,4
Povereníctvo miest. hospodárstva	–	–	–
Stavohmoty Jaklovce	–	–	–
Komunálne služby Gelnica	78	21	17

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

188

OSP Gelnica	224	18	8
Obnova – Vkus	32	5	15,6
spolu	6860	1890	27,5

Poľnohospodárstvo a lesné hosp.	–	–	–
KSL Lesný závod Margecany	387	122	31,5
KSL Lesný závod Stará Voda	580	91	17,4
KSL Lesný závod Smolnícka Huta	92	118	30
Štátne majetky Mníšek nad Hnilcom	–	–	–

Tabuľka 11. Súhrnná bilancia zdrojov pracovných síl v okrese Spišská Nová Ves v roku 1971.²⁵⁶

189

rezort, podnik	stav k 31. 12. 1971	
	celkom	ženy
Federálne ministerstvo a energetiky	387	39
Slovenské plynárenské podniky OP Bratislava	3	–
Vsl. energetické závody Košice	327	36
Elektrovod, n. p. Bratislava	57	3
Federálne ministerstvo hutníctva a strojárstva	9598	2555
Kovohuty, n. p. Krompachy	1047	135
Kovošrot, n. p. Bratislava	8	1
Železorzudné bane, PR Spišská Nová Ves	4226	685
Banské stavby Prievidza, závod Rudňany	151	13
Rodostav, n. p. Bratislava	–	–

²⁵⁶ Archív SNV, f. ONV SNV, Odbor organizačný, 1972, šk. 90. Zápisnica zo Zasadania Rady ONV. Súhrnná bilancia zdrojov pracovných síl a plán zamestnanosti na 5. SPR a rok 1972. 7. 4. 1972.

rezort, podnik	stav k 31. 12. 1971	
	celkom	ženy
Slovenské elektrotechnické závody, n. p. Krompachy	2017	1129
Datasystém, n. p. Bratislava	5	–
Turčianske strojárne, n. p. Martin, závod Prakovce	1680	439
Strojsmalt, n. p. Bratislava, závod Levoča	387	105
Mototechna, n. p. Prešov	14	11
Inpro Prakovce	2	1
Agrotechnika, n. p. Prešov	12	2
Technomat, n. p. Praha, krajský závod Prešov	49	34
Federálne ministerstvo dopravy	3524	432
Správa východnej dráhy Bratislava	3296	399
Železničné staviteľstvo Bratislava	149	24
Železničná stavebná priemyselná výroba, závod Čaňa, Olcnavá	79	9
Federálne ministerstvo spojov	609	378
Riaditeľstvo pôšt a telekomunikácií Košice	539	375
Telekomunikačné montáže Bratislava	66	3
Správa rádiokomunikácií Rudník	4	–
Ministerstvo priemyslu SSR	3306	2056
Drevokup, n. p. Ružomberok	69	6
Benzino, n. p. Bratislava	20	11
Farby a laky, n. p. Praha, závod Gelnica	18	13
Tatrasvit, n. p. Svit	1850	1455
Piloimpregna, n. p. Košice	322	71
Drevona, n. p. Bratislava	17	4
Nový domov, n. p. Spišská Nová Ves	990	488
Dukelské tlačiarne, n. p. Prešov	17	6
Rempo Bratislava	3	2
Ministerstvo stavebníctva SSR	2837	338
Prefa, n. p. Košice, závod Jaklovce	50	21

190

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

Stavivá, n. p. Praha	7	1
Východoslovenské tehelne, n. p. Košice	109	31
Východoslovenské kameňolomy a štrkopiesky, n. p. Spišská Nová Ves	248	59
Slovenský priemysel kameňa, n. p. Levice	246	27
Cementárne a vápenky, n. p. Bystré	143	48
Pozemné stavby, n. p. Poprad	1186	65
Hutné stavby, n. p. Košice	328	23
Pamiatkostav, n. p. Žilina	64	13
Inžinierske stavby, n. p. Košice	237	20
Váhostav, n. p. Žilina	190	30
Chemkostav, n. p. Humenné	7	–
Montostav, n. p. Košice	22	–
Ministerstvo poľnohospodárstva a výživy SSR	4927	2315
Šľachtiteľský a semenársky podnik, n. p. Košice	176	87
Semenársky štátny majetok, Spišské Podhradie	370	131
Plemenársky podnik SNV	195	79
Výrobná poľnohospodárska správa SNV	40	10
STS SNV	161	18
Štátne majetky (okresu)	1858	776
Ústredný kontrolný a skúšobný ústav poľnohospodársky, Bratislava	6	2
Okresné veterinárne zariadenie Levoča	69	16
Štátna melioračná správa Bratislava	6	2
Závody organických hnojív, n. p. Bratislava, závod Hrabušice	29	3
Poľnohospodársky nákupný a zásobovací podnik Košice	239	86
Vsl. mliekárne, n. p. Košice	91	67
Vsl. mäsový priemysel, n. p. Košice	193	76
Vsl. hydinárske závody, n. p. Košice	3	–
Vsl. cukrárne a pekárne, n. p. Košice	200	118

191

rezort, podnik	stav k 31. 12. 1971	
	celkom	ženy
Mlyny a cestovinárne, n. p. SNV	190	99
Vsl. pivovary a sodovkárne, n. p. Košice	41	28
Frucona, n. p. Prešov	195	108
Poľnohospodárske stavby Prešov	53	5
Slovenské škrobárne, n. p. Trnava	86	46
Strojárne potravinárskeho priemyslu, n. p. Bratislava, závod Gelnica	114	25
Čs. tabakový priemysel Smolník	612	533
Ministerstvo lesného a vodného hospodárstva	2643	877
Štátne lesy PR Košice	2502	845
Povodie Bodrogu a Hornádu Košice	5	–
Vsl. vodovody a kanalizácie, n. p. Košice, závod SNV	127	32
Ústav pre hospodársku úpravu lesov Zvolen, pobočka Košice	9	–
Ministerstvo obchodu SSR	1445	1044
Čedok Bratislava	8	8
Zelenina PR Košice	127	85
Obchod s nábytkom Prešov	22	15
Domáce potreby Prešov	217	133
Drobný tovar Prešov	51	49
Obchod s obuvou Prešov	40	37
Javorína PZ – PR Bratislava	15	13
Potraviny Košice	755	537
Klenoty Bratislava	22	11
OTEX Odevy Košice	35	30
OTEX Textil Prešov	96	93
PRIOR Bratislava	55	33
OZAP Praha	2	–
Ministerstvo kultúry SSR	36	16
OPVS Bratislava	1	1

192

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

Slovenská kniha Prešov	12	10
SÚPSOP Betlanovce	15	4
Slovkoncert Bratislava	4	–
Biskupský úrad Spišské Podhradie	4	1
Slovenský zväz spotrebných družstiev	708	502
Jednota spotrebné družstvo SNV	708	502
Slovenský zväz výrobných družstiev	738	431
Remesloslužba VD Košice	18	2
Obzor VD Košice	94	41
Združena, VD SNV	220	117
Módna tvorba VD Košice	1	1
Vzorodev, VD Spišské Podhradie	210	182
Športvýroba VS Bardejov	103	79
Stavba ĽD Levoča	69	5
Stavba ĽD Košice	21	2
ostatné (Slovakia, Novotop ai.)	2	2
ÚV Národného frontu SSR	111	40
Ministerstvo zdravotníctva SSR	92	57
Vsl. žriedla, n. p. Prešov, závod Baldovce	70	45
Zdravot. zásobovanie Bratislava, závod Košice	13	3
Očná optika, n. p. Bratislava	9	9
Štátna banka československá	64	42
ŠBČS, okresná pobočka SNV	64	42
Generálna prokuratúra ČSSR	15	7
Okresná prokuratúra SNV	15	7
Ministerstvo financií SSR	103	76
Slovenská štátna poisťovňa Košice	28	16
Slovenská štátna sporiteľňa Košice	61	55
Krajská finančná správa Košice	14	5
Ministerstvo spravodlivosti SSR	52	35
Krajský súd Košice	44	31
Združenie advokátskych poradní – AP SNV	8	4

193

rezort, podnik	stav k 31. 12. 1971	
	celkom	ženy
Slovenský štatistický úrad	14	9
oblastný odbor	14	9
Slovenský geologický úrad	740	198
Geologický prieskum, n. p. SNV	740	198
Slovenská správa geodézie a kartografie	36	11
Oblastný ústav geodézie a kartografie Košice	36	11
Slovenský bankský úrad	15	4
Banský úrad SNV	15	4
Slovenský zväz bytových družstiev	15	4
Okresný zväz bytových družstiev	1	–
Ľudové bytové družstvo SNV	3	–
Okresné výstavbové bytové družstvo SNV	9	4
Stavebné bytové družstvá okresu	2	–
Slovenská rada odborových zväzov	15	7
Okresná odborová rada SNV	8	3
Okresná správa nemocenského poistenia	7	4
Hospodárstvo riadené NV	10 300	6025
OSP SNV	689	71
MSP SNV	237	23
Reštaurácie a jedálne SNV	840	680
Uhoľné sklady SNV	95	33
Spišský priemyselný podnik Levoča	458	88
Komunálne služby SNV	550	355
Komunálne služby Gelnica	325	114
Domová správa SNV	100	15
Domová správa Levoča	21	3
Domová správa Krompachy	23	11
Domová správa Gelnica	9	2
Okresná správa ciest SNV	165	18
Okresná údržba	29	4

194

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

Okresný investorský útvar SNV	22	7
Školstvo celkom	3124	2392
• z toho KNV	784	425
• z toho ONV	2340	1967
Zdravotníctvo	1911	1575
Sociálne zabezpečenie	233	211
Kultúra	162	62
Vnútná správa NV	355	202
Technické služby SNV	129	50
ČSAD	802	103
Vsl. dopravné stredisko	21	6
ostatné (Krajské zariadenia školstva)	–	–
celkom okres	42 330	17 498
obyvateľstvo v produktívnom veku	72,6 %	35,2 %
pracujúci v poproduktívnom veku	3	1,5
neschopní práce	2,9	0,8
saldo pohybu za prácou v ČSSR	–3,1	–1,2
neplánované zložky a ostatní nepracujúci	10,2	8,3
zdroje použiteľné pre zamestnanie	49,3	21,6
z toho potreba pre JRD a JHR	5,2	2,6

195

Tabuľka 12. Priemerný počet pracujúcich, členov JRD v okrese Spišská Nová Ves za roky 1982 – 1986 podľa pohlavia v absolútnych číslach.²⁵⁷

	zamestnanci			členovia JRD		
	muži	ženy	spolu	muži	ženy	spolu
1982	30011	23943	53954	2475	2229	4704
1983	27551	22101	49652	2597	2318	4915
1984	27615	22278	49893	2651	2410	5061
1985	28097	23514	51611	2665	2350	5015
1986	27388	23410	50798	2686	2384	5070

Tabuľka 13. Zoznam zamestnávateľov v okrese Vranov nad Topľou v roku 1951 (typ prevádzky a počet zamestnancov).²⁵⁸

zamestnávateľ	počet zamestnancov
školy k 30. 12. 1951	
Stredné školy	73
Materské školy	28
Národné školy	94
Zdravotná služba	47
Sociálne služby	3
Ministerstvo vnútra	
Krajský súd v Prešove, Okresný súd vo Vranove	18
Živena – československý zväz žien	1
SČSP	1
ONV	99

²⁵⁷ Archív SNV, f. ONV SNV, Odbor organizačný, 1987, šk. 190. Zápisnice zo zasadania Rady ONV. Rozbor novopriznaných invalidít v roku 1985.

²⁵⁸ ŠA Vranov, f. ONV Vranov 1949 – 1954, šk. 114. Č. spisu A/10. Dôvodová správa (14. 9. 1951).

196

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

197

Farári	21 plne zamestnaní, 60 neplne zamestnaní
ČZM	4
Akčný výbor	2
Miestne hospodárstvo	
Remeselnícke potreby	3
Robotníci	270
Technickí úradníci	3
Administratívni úradníci	24
Celkom	297
Činní majitelia závodov	84
Ministerstvo financií	
Štátna banka československá	15
Československá poisťovňa n. p., oblastný ústav	8
Vnútorňý obchod	
Slovenská rada družstiev, sektor spotrebných družstiev, Bratislava, Veľkoobchodné stredisko vo Vranove	50, z toho 21 žien, 25 robotníkov, 5 odborných pracovníkov a 20 administratívnych úradníkov
Odevný obchod v Prešove, n. p. okres Vranov	59, z toho žien 34
Maloobchod DST Prešovský obchod s drobným spotrebným tovarom, n. p. Veľkoobchod s drobným spotrebným tovarom Prešov	10 2
Kniha, n. p. Bratislava, okres Vranov	2
Mototechna	4
Sitno, n. p.	2
Východoslovenské staničné reštaurácie, n. p. Vranov	5
Veľkodistribučný podnik, pobočka Vranov nad Topľou	48
Uhoľné sklady n. p., Krajská správa Prešov	8
Zdroj, okresné riaditeľstvo Michalovce	12
Roľnícke skladištné družstvo vo Vranove	105
Odevný obchod, n. p. Prešov, Predajne odevného obchodu Vranov nad Topľou	52
Československá štátna pošta	40

ČSAD	71
ČSD	80
Ružňová stanica Vranov nad Topľou	19
Stavebníctvo	
Krajská vodohospodárska služba	15 plus 28 plus 24 plus 11
Krajská cestná služba 170	170
Stavba: Drevokombinát Hencovce spolu 970	970
Poľnohospodárstvo	
Vodné družstvo	6
Štátna strojná stanica Vranov	142
Štátne majetky Ortaše	109
Roľnícka škola Čakľov	53
zamestnávateľ	počet zamestnancov
Ministerstvo lesov a drevárskeho priemyslu	
Drevokombinát Hencovce	274
Drevokombinát	72
Oblast. správa lesotechn. meliorácií – hradenie bystrín	189
Drevona, n. p.	závod 915, Vranov 8
Českoslov. štátne lesy, n. p., Lesný závod Zamutov	325
Dukelský lesný priemysel, n. p. Závod Humenné potrebuje v roku 1952:	241
Ministerstvo potravinárskeho priemyslu	
Prešov. mliekarne, pobočný závod mliekareň Vranov	21
Ministerstvo ľahkého priemyslu	
Tehelňa Čemerné nová	31
Tehelňa Čemerné stará	42
Tatraľan, ľanárske závody, n. p. Kežmarok, závod Hlinné	66
Vkus n. p. Bratislava, šitie na mieru, dielne vo Vranove nad Topľou	13
Kameňolom Vechec	51
Východoslovenské tlačiarne, n. p. závod Prešov – prevádzka Vranov	7

198

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

Tabuľka 14. Výkaz počtu zamestnancov podnikov v okrese Vranov nad Topľou v roku 1953.²⁵⁹

zamestnávateľ	počet zamestnancov
Vranovský drevopriemysel, Vranov	430
ČSAD Vranov	224
Východoslovenské tehelne, závod I. Čemerné	52
Závod II. Čemerné	206
Okresný stavebný podnik Vranov	77
Miestny priemysel Vranov	197
Východoslovenské trep. Hlinné	268
Krajský výkupný podnik Vranov	185
KSSD Vranov	43
STS Vranov	221
ÚNZ Vranov	75
Obnova Vranov	30
Čs. št. cesty	191
Dukelské pily Čemerné	114
Reštaurácie Vranov	40
Pozemné stavby Vranov	107
JOSD Vranov	140
Poštový úrad Vranov	46
Ľudový súd a prokuratúra Vranov	18
Vzorodev Vranov	33
Vkus Vranov	10
Zempl. Mliekarne Vranov	30
Priemstav Hencovce	766
Lesy Zámotov	333

²⁵⁹ ŠA Vranov, f. ONV Vranov 1949 – 1954, šk. 114. Č. spisu OPK-102.6-1953. Výkaz zamestnancov podnikov, 1953.

zamestnávateľ	počet zamestnancov
CSSM Vranov	107
Vyššia hospodárska technická škola Čaklov	51
Zdroj Vranov	27
Prešovské pekárne Vranov	28
ČSD Vranov	62
VSE Vranov	12
Inseminačná stanica Zámutov	11
Východoslovenské mlyny Vranov	23
Kameňolom Vechec	280
Doprastav Vranov	35
Vodostav Vranov	30
Lesostav	14
Ľudová správa Vranov ONV	222
Ministerstvo výkupu Vranov	16
Štátny úrad pre veci cirkevné Vranov 28	28
Školstvo	298
Medika	7
Mäsokombinát Vranov	23
spolu	5 069

200

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

Tabuľka 15. Plnenie plánu organizovaného náboru v okrese Vranov nad Topľou za rok 1956.²⁶⁰

organizovaný nábor	plán	plnenie	%
Severočeský hnedouhoľný revír Most – povrch	5	5	100
Severočeský hnedouhoľný revír Most – hĺbina	22	22	100
Vítkovické stavby Kunčice	40	40	100
Pozemné stavby Karlovy Vary	4	4	100
Baraba – Praha	5	5	100
Jáchymovské doly Ostrov – stavebníctvo	52	58	111
Jáchymovské doly Ostrov – hĺbina	65	65	100
Ingstav Jičín	4	4	100
Vodotocha Přerov	46	54	111
Bytostav Ostrava	4	5	142
Handlovské bane	10	13	130
Ostravsko – karvinské doly	15	21	140
celkom	272	298	109

201

²⁶⁰ ŠA Vranov, f. ONV Vranov 1955 – 1960, šk. 295, i. č. 428, 1956. Okresná plánovacia komisia, správa o plnení plánu za rok 1956.

Tabuľka 16. Zoznam zamestnávateľov v okrese Vranov nad Topľou v roku 1956.²⁶¹

ministerstvo, podnik / závod	celkom	žien	%
Stavebníctvo	498	54	10,8
Pozemné stavby Vranov	162	7	4,3
Vodostav	90	2	2
Tehelňa Čemerné II	186	38	20
Tehelňa Čemerné I	60	7	11
Lesy a drevársky priemysel	1088	182	16,7
Správa štátnych lesov Zámutov	291	58	20
Vranovský drevopriemysel	789	122	15,5
Drevona	8	2	2,5
Spotrebný priemysel	183	90	49,1
Trepárne Hlinné	173	85	49
Dukelské tlačiarne Vranov	10	5	50
Potravinársky priemysel a výkup	280	76	27,1
Pekárne	36	11	27
Mliekarne	18	9	50
Mäsopriemysel	23	3	13
RaJ	66	35	53
Vsl. mlyny	14	–	–
Výkupný závod Čemerné	109	19	17
Poľnohospodárstvo	305	81	26,5
Plemenárska stanica	11	1	9
STS Vranov	184	15	8
Štátne majetky	110	65	59
Doprava	416	38	9,1
ČSAD	287	34	11,8

202

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

203

Štátne cesty	129	4	3
Spoje ČSD	50	7	14
Obchod JSSD	185	98	53
Financie	31	20	64
Štátna banka	17	11	64
Štátna sporiteľňa	8	6	75
Štátna poisťovňa	6	3	50
Miestne hospodárstvo	388	77	19,8
Komunálne služby	84	35	41
Okresný stavebný podnik	163	11	6,7
Okresný priemyselný kombinát	141	31	22
Výrobné družstevníctvo	48	1	2
Stavohmoty Vranov	48	1	2
spolu	3172	724	22,8

²⁶¹ ŠA Vranov, f. ONV Vranov 1955 – 1960, šk. 295, i. č. 428, 1956. Okresná plánovacia komisia, správa o plnení plánu za rok 1956.

Tabuľka 17. Zoznam zamestnávateľov v okrese Vranov nad Topľou v roku 1969,²⁶²

podniky podľa ministerstiev	celkom	žien	OCP	OCP žien
Ministerstvo energetiky	6	–	–	
Energetické rozvodné závody Vranov	6	–	–	
Ministerstvo chemického priemyslu	1782	420		
VSCaP Hencovce	1779	418	67	12
Benzina Vranov	3	2		
Ministerstvo strojárstva	3	2		
Mototechna Vranov	3	2	1	1
Ministerstvo spotreb. priemyslu	188	99		
Drevona Vranov	7	1	1	
Lyx. textilné závody Vranov	181	98	26	6
Geologický prieskum	13	–		
Geologický prieskum Vranov	13	–		
Ministerstvo stavebníctva	1475	288		
Cementáreň Bystré	465	65	19	
Kameňolomy Vehec	101	3	12	
Ľahké stavebné hmoty Hencovce	368	116	9	3
Okresné stavebné bytové družstvo Vranov	47	7	10	2
Pozemné stavby Vranov	136	8	53	
Vsl. tehelne I. Čemerné	75	17	32	4
Vsl. tehelne II. Čemerné	167	63	35	6
Váhostav Hanušovce	116	9		
Ministerstvo poľnohospodárstva a výživy	1178	334		
Hydinárske závody Vranov	1	2		

204

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

205

Mäsopriemysel Vranov	3	1	1	
Mliekareň Vranov	19	11		
Pekáreň Vranov	89	36		
Melioračné družstvo Vranov	183	14	42	
Pestovateľské odbytové družstvo Máj	90	41	3	
Poľnohospodársky nákupný podnik Vranov	171	48	22	1
Štátny majetok Vranov	370	124	5	
Štátny majetok Čaklov	69	23		
STS Vranov	119	17	1	
Ústredne KŠUP Vranov	13	7		
Výrobná poľnohospodárska správa Vranov	48	10		
Ministerstvo lesníctva a vodného hospodárstva	653	122		
Vodovody a kanalizácie Vranov	25	2		
Správa povodia Bodrogu Vranov	30	2		
Ústav pre hosp. úpravu lesov Vranov	12	2		
Lesný závod Čemerné	409	85	24	
Lesný závod Nová Keľča	20	10		
Lesný závod Sečovská Polianka	30	15		
Štátne lesy Košice	25	1		
Lesný závod Gíraltovce	96	5		
Povodie Bodrogu Trebišov	6	–		
Ministerstvo dopravy a spojov	764	134		
ČSD Traťový distrikt Vranov	51	1		
ČSD Vranov	63	14		
Cestné stavby Vranov	21	–		
ČSAD Vranov	473	32	13	
Okresná správa spojov Vranov	156	87		
Ministerstvo vnútorného obchodu	191	158		
Drobný tovar Vranov	15	11		
Domáce potreby Vranov	19	15	1	1

²⁶² ONV Vranov, Odbor pracovných síl 1968 – 1990, šk. 2., i. č. 12. Vyhodnotenie plánu ženskej zamestnanosti za rok 1969. 20. 1. 1970. Ku dňu 31. 12. 1969.

podniky podľa ministerstiev	celkom	žien	OCP	OCP žien
Klenoty Vranov	4	3		
Nábytok Vranov	9	6		
Obuv Vranov	20	19		
Odevy Vranov	9	7		
Potraviny Vranov	79	66		
Textil Vranov	29	28		
Zelenina Vranov	7	3		
Ústredný zväz spotrebných družstiev	399	200		
Jednota spotrebné družstvo	399	200		
Ústredný zväz výrobných družstiev	321	213		
Zemplín výrobné družstvo Vranov	279	171	9	7
Vzorodev výrobné družstvo Hanušovce	42	42		
Ministerstvo financií	52	39		
Štátna banka čs. Vranov	31	20		
Štátna sporiteľňa Vranov	21	19		
Ústredný výbor NF	57	19		
OV – ČSZŽ	2	2		
OV – ČSPO	3	1		
OOR	3	1		
OV ČSTV	5	1		
OV KSS	31	7		
OV ČSM	7	3		
Okresná správa NF	6	4		
Ministerstvo spravodlivosti	29	17		
Advokátska poradňa Vranov	3	2		
Okresná prokuratúra	4	2	1	1
Okresný súd	22	13		
Hospodárstvo riadené NV	2905	1448		
Okresný stavebný podnik Vranov	302	22	33	
Komunálne služby Vranov	165	58	8	1

206

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

Miestne služby Hanušovce	52	10		
Technické služby Vranov	40	3	14	
Uhoľné sklady Vranov	13	2		
OP KST Prešov	3	1		
ONV – odbor školstva	976	748		
ŠPTŠ Čaklov	37	18		
Slovenská kniha	2	2		
Dom dôchodcov	57	44		
OÚNZ Vranov	433	316	1	1
Domová správa Vranov	27	4		
Domová správa Bystré	9	3		
Miestne komunikácie Vranov	16	1		
ONV – odbor vnútra	479	179		
Okresná správa ciest	84	10	1	
Okresné veterinárne stredisko Vranov	42	9	4	2
Reštaurácie OP Vranov	131	109		
Reštaurácie Bystré	1	1		
Veterinárny ústav Vranov	18	2		
Zberné suroviny	4	–		
Geodézia – stredisko Vranov	14	6		
spolu	10 016	3593	548	48

207

Tabuľka 18. Zoznam zamestnávateľov v okrese Vranov nad Topľou v roku 1979.²⁶³

ukazovateľ	zamestnanosť		OCP		OCP %	
	celkom	ž	c	ž	c	ž
KOH-I-NOOR	90	58	2	2	2,2	3,4
Bukóza, n. p. Vranov	2730	856	342	95	12,5	11,1
Slovenka, závod Vranov	1706	1426	86	81	5,0	5,7
Lykotex, závod Hlinné	150	77	41	20	27,3	25,9
Drevona, závod Košice	10	3	1	–	10,0	–
ČSD – SVD Bratislava	242	40	36	–	14,8	–
PS, n. p. Michalovce	369	27	87	–	23,6	–
PS, n. p. Prešov	133	3	19	–	14,3	–
VST, závod Hanušovce	130	55	32	11	24,6	20,0
VST, závod Vranov	222	82	44	13	19,8	15,8
Chemkostav, závod Humenné	812	57	69	–	8,5	–
VKŠ, závod Michalovce	82	7	19	–	23,2	–
Cementáreň Bystre	438	81	28	–	6,4	–
ĽSH, závod Vranov	378	136	32	19	8,5	13,9
Agrostav SBP Vranov	295	22	29	–	9,8	–
STS Vranov	246	33	17	1	6,9	3,0
Poľ. stavby Prešov	14	1	5	–	35,7	–
ŠM Čaklov	81	45	18	4	22,2	8,9
PZ JRD Vranov	162	70	18	5	11,1	7,1
PNZZ Vranov	162	48	3	–	1,8	–
Vsl. pekárne Michalovce	62	37	4	1	6,4	2,7
Agrochemický podnik Vranov	56	15	1	–	1,8	–
Štátne lesy PR Košice	785	210	69	17	8,8	8,1

208

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

209

Povodie Bodrogu a Hornádu Trebišov	39	3	1	–	2,6	–
Zelenina, závod Kráľovský Chlmec	37	27	1	–	2,7	–
Domáce potreby PR Prešov	23	17	1	1	4,3	5,9
Zemplín VD Vranov	389	229	14	4	3,6	1,7
Vzorodev VD Prešov	52	49	12	12	23,0	24,5
Integra VP ZSI Banská Bystrica	30	19	1	–	3,3	–
Jednota SD Vranov	666	438	9	1	1,4	0,2
OSP Vranov	346	34	56	–	16,2	–
Reštaurácie OP Vranov	268	197	8	6	2,9	3,0
OP KS Vranov	316	133	11	1	3,5	0,7
KS Hanušovce	88	20	1	–	1,1	–
OS Vranov	64	7	1	–	1,6	–
TS Vranov	65	17	21	5	32,3	29,4
TS Hanušovce	13	2	4	1	30,7	50,0
OSC Vranov	96	20	1	–	1,04	–
OÚ OK Vranov	29	4	3	–	10,3	–
OÚNZ Vranov	704	514	2	2	0,3	0,4
ONV školstvo	1434	1196	6	4	0,4	0,3
ONV sociálne zabezpečenie	82	68	2	–	2,4	–
ONV vnútro	338	149	1	1	0,3	0,7
OPP K-G-T Prešov	61	48	4	4	6,6	8,3
Uhoľné sklady Vranov	20	5	2	–	10,0	–
ČSAD OZ 1011 Vranov	569	42	12	–	2,1	–
Zberné suroviny Vranov	5	–	1	–	20,0	–
VWaK Vranov	63	9	5	–	7,9	–
Cestné stavby n. p. Košice	46	7	4	–	8,7	–
celkom	15098	6652	1186	311	7,9	4,7

²⁶³ Archív Vranov, f. ONV Vranov nad Topľou, Odbor pracovných síl 1968 – 1990, šk. 3, i. č. 47. Zamestnanosť cigánskych obyvateľov. 2. 2. 1979.

Tabuľka 19. Zoznam zamestnávateľov v okrese Vranov nad Topľou v roku 1988.²⁶⁴

ukazovateľ	pracovníci			OCP	
	m	ž	ž %	c	ž
ČKD Dukla – DIZ	5				
Vsl. energetické závody, Humenné	18				
Sandrik, Hanušovce nad Topľou	192	90	47	19	14
Mototechna, Prešov	5	5	100		
ČSD, oblasť riaditeľstvo Bratislava	232	59	20,8	34	
ČSD, Mechanizácia trať. hosp., závod Vranov	248	31	12,5	6	1
Montážny závod spojov, Košice	9				
Vsl. energetické závody, závod vodných elekt. Dobšiná	18	2	11,1		
Správa diaľkových káblov	16	3	18,75		
Slovenka, Vranov	1785	1543	86,44	96	91
Duklianske tlačiarne	7	4	57,1		
Lykotex, Hlinné	221	127	57,5	74	47
Benzinol, Pozdišovce	7	1	1,4		
Vsl. tehelne, Vranov	181	57	31,49	49	16
Pozemné stavby, Prešov	63	2	3,1	18	
Váhostav, Liptovský Hrádok	v okrese Vranov sa nepracuje od III/89				
Vsl. cementárne a vápenky, Bystré	420	107	25,47	52	1
ĽSH Pórobetón, Vranov	222	51	22,0	18	1
Chemkostav, Humenné	641	74	11,5	175	2

210

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

211

Geologický prieskum, Spišská Nová Ves	67	2	1		
Pozemné stavby, Michalovce	259	40	15,4	83	3
Inžinierske stavby, Košice	43	4	9,3		
Vsl. kameňolomy a štrkopiesky, Michalovce	87	8	9,2	31	
Poľnohospodárske stavby, Prešov	250	38	15,2	19	7
STS, Vranov	273	43	15,7	14	
SOU poľnohospodárske, Čaklov	47	26	55,3		
Mlyny a cestovinárne, Veľký Šariš	11	8	72,73		
Ústredný kontr. a skúš. Ústav poľn., Vranov	12	7	58,3		
Poľnohospodárske zásobovania a nákup, Vranov	190	66	35,0	11	
Okresná veterinárna správa, Vranov	41	9	21,9		
Agrokombinát Branko, Nitra	29	18	62		
Štátna melioračná správa, stredisko Vranov	14	2	15		
Východoslovenské pekárne a cukrárne, Michalovce	51	26	51	1	
Plemenársky podnik, odštepny závod v Dvoriankach	14	3	21,4	3	
Výrobné združenie SP, Vranov	163	78	47,8	5	
Agrochemický podnik, Vranov	117	19	16,2	3	
Slovosivo, Trebišov	11	1	0,1		
Agrostav SP, Vranov	301	47	15,61	17	
Ministerstvo poľn. a výživy, okr. odd. Vranov	19	10	52,6		
Frucona, Košice, závod Pivovar Michalovce	2	2	100		
Ovocinársky štátny majetok, Sabinov, závod Vranov	33	19	57,57		
Poľn. potreby, závod Veľké Kostoľany	27	14	51,8		
Agropodnik SP, Prešov	20	15	75		

²⁶⁴ Archív Vranov, f. ONV Vranov nad Topľou, Odbor pracovných síl 1968 – 1990, šk. 14, i. č. 93. Plnenie úloh štátneho a krajského organizovaného náboru v roku 1988. 2. 1. 1989.

ukazovateľ	pracovníci			OCP	
	m	ž	ž %	c	ž
ŠBČS, Vranov	42	34	80,95		
Slovenská štátna sporiteľňa, Vranov	36	33	91,6		
Okresná finančná správa, Vranov	10	3	30		
Slovenská štátna poisťovňa, Vranov	28	14	50		
Okresný súd, Vranov	31	23	74,2		
Advokátska poradňa, Vranov	6	3	58		
Krajská prokuratúra, Košice	12	7	58,3		
Drevona, Košice	12	3	25		
Bukóza, Vranov	3370	1175	34,87	450	184
Povodie Bodrogu a Hornádu	34	5	14,7		
Vojenské lesy, Kamenica nad Čirochou	11				
Lesoprojekt, Zvolen	12	1	8,3		
Východoslov. lesy, závod Vranov	874	340	38,9	102	64
Drobný tovar, Prešov	28	26	92,8		
Slovenská kniha, Prešov	4	4	100		
Nábytok, Žilina	19	8	42,1		
Tuzex	12	11	91		
Otex Odevy, Košice	17	17	100		
Obchod s palivami, Košice	27	7	25,93		
Zdroj, Košice	176	151	85,79		
Klenoty, Bratislava	10	5	50		
Obchod s palivami, predajňa Pavlovce	13	1	7,7		
Čedok, Vranov	6	6	100		
Obuv, Prešov	18	17	94,4		
Očná optika, Košice	4	3	75		
Zelenina, Prešov	144	108	75	4	
Domáce potreby, Prešov	28	24	85,7		

212

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho sociálneho

Odeta VD, Michalovce	18	15	83,3		
Vzorodev, Prešov	54	50	92,5	3	3
Zemplín VD, Prešov	429	242	56,41	21	8
Jednota SD, Vranov	875	583	66,6	7	2
Bytové služby, Vranov	124	36	29	4	1
ONV – odbor vnútorných vecí, Vranov	397	255	64,23		
Stavbár, Vranov	357	47	13	42	
ONV – odbor kultúry, Vranov	192	108	56,2		
Zberné suroviny, Vranov	9	2	22	1	
ČSAD, Vranov	632	61	9,7	19	1
Vsl. vodárne a kanalizácie, Vranov	120	33	27	10	
Kogutex Prešov, stredisko Bystré	60	48	80	2	2
ONV – odbor sociálnych vecí, Vranov	43	37	86	1	
Technické služby, Hanušovce nad Topľou	23	2	9	7	
Reštaurácie, Vranov	403	303	75,2	16	12
Cestné stavby, Košice, závod Prešov	11	2	18,1		
Cestné stavby Košice, závod Michalovce	71	5	7,04		
ONV – odbor školstva	1769	1498	84,7	14	13
Bytové služby, Bystré	15	4	26,7		
Vsl. dopravné stredisko, Košice	16	13	81,65		
Stavoinvesta, Košice	6	2	33		
Technické služby, Vranov	90	32	35	45	17
Topľan, š. p. Vranov	558	205	36,7	20	1
Stredná poľnohospodárska škola, Čaklov	48	33	68,75		
SOU textilné, Vranov	36	30	83,3	1	1
Gymnázium, Vranov	44	27	61		
Stredná ekonom. škola, Vranov	27	20	74		

213

ukazovateľ	pracovníci			OCP	
	m	ž	ž %	c	ž
Okresná správa ciest, Vranov	125	32	25,6	20	2
Geodézia, Prešov	30	15	50		
Okr. odd. Štátneho štatistického úradu, Vranov	10	8	80		
Okresné stavebné bytové družstvo, Vranov	22	12	55		
Krajská správa geodézie a kartografie, Vranov	3	2	66		

214

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

Tabuľka 20. Bilancia zdrojov pracovných síl a ich rozdelenie k 31. 12. 1988 v okrese Vranov nad Topľou.²⁶⁵

ukazovateľ	1985		1990 plán	
	celkom	ženy	celkom	ženy
zdroje pracovných síl	35407	18325	37973	19442
v produktívnom veku po zohľadnení migrácie	38810	18392	40335	19161
v poproduktívnom veku	2746	1282	2762	1281
saldo odchádzky a dochádzky	-6198	-1360	-5155	-1000
cudzí štátni príslušníci pracujúci v ČSSR	49	11	31	-
rozdelenie pracovných síl	35407	18325	37973	19442
pracujúci spolu (bez žien na MD)	26792	12554	28656	13539
ženy na MD	1577	1577	1561	1561
15 r. a starší v príprave na povolanie	3328	1719	3641	1853
v produktívnom veku neschopní práce	1278	676	1258	682
v produktívnom veku schopní nepracujúci	2432	1799	2830	1807

215

²⁶⁵ Archív Vranov, f. ONV Vranov nad Topľou, Odbor pracovných síl 1968 – 1990, šk. 14, i. č. 93. Dlhodobá koncepcia komplexného rozvoja okresu Vranov nad Topľou do roku 2005. 21. 2. 1989.

Zdroje

216

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

• Archívne pramene

(oficiálne názvy archívov k roku 2022 ako organizačných zložiek Ministerstva vnútra SR)

Štátny archív v Košiciach – pracovisko Archív Rožňava

- fond Okresný národný výbor – Referát práce a sociálnej starostlivosti, 1950 – 1954
- fond Okresný národný výbor v Rožňave II. – Zápisnice Rady ONV, 1960 – 1990
- fond Okresný národný výbor v Rožňave II. – Odbor pracovných síl, 1964 – 1965, 1969 – 1975
- fond Okresný národný výbor v Rožňave II. – Odbor pracovných síl, 1971 – 1978, rôzne

Štátny archív v Košiciach – pracovisko Archív Spišská Nová Ves

- fond Okresný úrad ochrany práce v Spišskej Novej Vsi, 1950
- fond Okresný národný výbor v Spišskej Novej Vsi – Odbor organizačný, 1948 – 1989
- fond Okresný národný výbor v Spišskej Novej Vsi – Zápisnice Rady ONV, 1948 – 1989
- fond Okresný národný výbor v Gelnici, 1945 – 1948
- fond Okresný národný výbor v Gelnici, 1951 – 1960
- fond Okresný národný výbor v Gelnici – Odbor organizačný, 1948 – 1960
- fond Okresný národný výbor v Gelnici – Odbor sociálny, 1948 – 1960
- fond Okresný národný výbor v Gelnici – Odbor pracovných síl, 1951 – 1960

217

Štátny archív v Prešove – špecializované pracovisko Spišský archív v Levoči

- fond Okresný úrad ochrany práce v Levoči, 1946 – 1949
- fond Okresný národný výbor v Levoči, Odbor pracovných síl, 1949 – 1960

Štátny archív v Prešove – pracovisko Archív Vranov nad Topľou

- fond Okresný národný výbor vo Vranove nad Topľou I., 1949 – 1954
- fond Okresný národný výbor vo Vranove nad Topľou II., 1955 – 1960
- fond Okresný národný výbor vo Vranove nad Topľou – Odbor pracovných síl, 1968 – 1990
- fond Okresný národný výbor vo Vranove nad Topľou – Odbor sociálny, 1968 – 1990

• Odborná literatúra a knižné dobové materiály

- 10 rokov Bansko-montážneho závodu v Spišskej Novej Vsi 1969 – 1979. Spišská Nová Ves: Dukelské tlačiarne, 1979. 30 s.
20. výročie Cementárne v Bystrom. Okresné oddelenie Slovenského štatistického úradu vo Vranove nad Topľou, 1975.
- 25 Ľahké stavebné hmoty. Bratislava: Polygrafické závody, 1982.
- 30 rokov závodu Geologického prieskumu v Spišskej Novej Vsi. Spišská Nová Ves: Duklianske tlačiarne, 1982. 72 s.
- 30 slobodných rokov v okrese Rožňava. Okresné oddelenie Slovenského štatistického úradu v Rožňave, 1975.
- 35 slobodných rokov okresu Spišská Nová Ves. OV KSS; Spišská Nová Ves: Duklianske tlačiarne, 1981. 68 s.
- 40 rokov bojov, práce a víťazstiev: okres Spišská Nová Ves, 1984. Propagandistická brožúra.
- Beňa, Jozef. Slovensko a Benešove dekréty. Bratislava: Belimex, 2002. 250 s. ISBN 978-80-89083-2-20.
- Brožová, Dagmar. Kapitoly z moderní ekonomie trhů práce. Praha: C. H. Beck, 2018. 268 s. ISBN 978-80-7400-719-4.
- Burešová, Jana. Zemědělství v českých zemích a na Slovensku v podmínkách „kolektivizace“ 1949 – 1960. In Česko-slovenská historická ročenka 1998. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1998, s. 197-206. ISBN 80-210-1976-X.
- Daniel, Jozef – Jančura, Marián – Baláž, Peter. Baníctvo Spišskej Novej Vsi od polovice 19. storočia po súčasnosť. In Z minulosti Spiša: ročenka Spišského dejepisného spolku v Levoči. XVI/2008, s. 195-240.
- Dejiny Rožňavy 2. Ed. Tajták, Ladislav. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo, 1978. 456 s.
- Dejměk, Jindřich at al. Československo: dějiny státu. Praha: Libri, 2018. 952 s. ISBN 978-80-7277-572-9.
- Fakty a argumenty o rozvoji okresu Vranov nad Topľou za 3 roky 8. päťročnice a úlohy v roku 1989. Agitačný a propagačný materiál.
- Ferenc, Stanislav et al. Hanušovce nad Topľou a okolie. Východoslovenské vydavateľstvo v Košiciach, 1984. 78 s.
- Gaucsík, István. „Nostrifikácia“ záujmových podnikov Rimamuránsko-šalgotariánskej železničnej účastinnej spoločnosti na Slovensku. In Česko-slovenská historická ročenka 2011. Brno; Bratislava; Praha: Adademicus, 2011, s. 295-308. ISBN 978-80-87192-19-1.

218

Hospodárstvo a regulácia zamestnanosti v periférnych okresoch Slovenska v období štátneho socializmu

- Gulyás, Tibor – Frák, Gustáv – Ilavský, Rastislav. Magnezitový priemysel Československa 1886 – 1986: história, socialistická súčasnosť, perspektíva. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo, 1986. 327 s.
- Hallon, Ľudovít. Význam Ostravska pre industrializáciu Slovenska po roku 1945. In Česko-slovenská historická ročenka 2004. Brno: Vydavatelství Masarykovy univerzity v Brně. 2004, s. 41-67. ISBN 80-210-3596-X.
- Heumos, Peter. „Vyhrňme si rukávy než se kola zastaví!": dělníci a státní socialismus v Československu 1945 – 1968. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2006. 144 s. ISBN 80-7285-075-X.
- Häufler, Vlastislav. Ekonomická geografie Československa. Praha: Academia, 1984. 640 s.
- Jančík, Drahomír. Bludný kruh „zdokonalování plánovitého řízení“ československé ekonomiky (1971 – 1985). In Petráš, Jiří – Svoboda, Libor (eds.). Znormalizováno: Československo v letech 1978 – 1985. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2020, s. 180-202. ISBN 978-80-88292-75-2.
- Jevín, Milan (ed.). Bukóza, národný podnik, Vranov nad Topľou. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo, 1976. 240 s.
- Jirásek, Zdeněk. „Ocelová koncepce“ hospodářství českých zemí 1947 – 1953. Opava: Ústav historických věd, Slezská univerzita v Opavě, 2014. 230 s. ISBN 978-80-7510-116-7.
- Jurová, Anna. Vývoj rómskej problematiky na Slovensku po roku 1945. Košice: Spoločenskovedný ústav SAV, 1993. 140 s.
- Cholínský, Jan. Klíč k sovětizaci Československa [online]. ÚSTR, revue Paměť a dějiny 2013/02 [cit. 2019-08-31]. Dostupné online: <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad1302/003-015.pdf>
- Kára, Karel (ed.). Cikáni v ČSSR v procesu společenské integrace. Praha: Ústav pro filosofii a sociologii ČSAV, 1976. 594 s.
- Kopina, Ján – Kuba, Jozef. 50 rokov štátnej správy v okrese Vranov nad Topľou. Vranov nad Topľou: Printa, 2019. 86 s.
- Kuruc, Jozef. Politické a hospodárske pomery Spišskej Novej Vsi v medzivojnovom období. In Z minulosti Spiša: ročenka Spišského dejepisného spolku v Levoči. XVI/2008, s. 137-152.
- Kuklík, Ján. Znárodněné Československo: od znárodnění k privatizaci – státní zásahy do vlastnických a dalších majetkových práv v Československu a jinde v Evropě. Praha: Auditorium, 2010. 444 s. ISBN 978-80-87284-12-4.
- Lacko, Miroslav. Baníctvo a hutníctvo na Spiši v rokoch 1526 – 1918. In Historia Scepusii. Vol. II, Dejiny Spiša od roku 1526 do roku 1918. Eds. Homza, Martin – Sroka, Stanisław. Bratislava: Katedra slovenských dejín UK FiF; Kraków: Instytut Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2016, s. 958-1005. ISBN 978-80-22342-10-0.

219

- Lazár, Vojtech – Magula, Rudolf. Príčiny úpadku medenorudného baníctva v Spišsko-gemerskom rudohorí v 19. storočí. In *Spiš: vlastivedný zborník*, 1. Východoslovenské vydavateľstvo v Košiciach pre Vlastivedné múzeum v Spišskej Novej Vsi, 1967, s. 107-120.
- Libman, Alexander – Obydenkova, Anastassia. Inequality and historical legacies: Evidence from post-communist regions. In *Post-Communist Economies*, 2019, roč. 31, č. 6, s. 99-724. <https://doi.org/10.1080/14631377.2019.1607440>
- Londák, Miroslav. Ekonomika na Slovensku po štyridsiatich rokoch komunizmu. In *20 rokov samostatnej Slovenskej republiky: jedinečnosť a diskontinuita historického vývoja*. Eds. Londák, Miroslav – Michálek, Slavomír. Bratislava: Veda, 2013, s. 196-212. ISBN 978-80-224-1313-8.
- Londák, Miroslav. Otázky industrializácie Slovenska (1945 – 1960). Bratislava: VEDA, 1999. 149 s.
- Londák, Miroslav. Rok 1968 a ekonomická realita Slovenska. Bratislava: Prodama, 2007. 184 s. ISBN 978-80-969782-1-2.
- Londák, Miroslav. Slovenská ekonomika na prahu roka 1968 – dvadsať rokov po februári 1948. In Londák, Miroslav – Sikora, Stanislav. Rok 1968 a jeho miesto v našich dejinách. Bratislava: Veda, 2009, s. 42-61. ISBN 978-80-224-1095-3.
- Londák, Miroslav. Šikova ekonomická reforma a Slovensko. Bratislava: Veda, 2018. 224 s. ISBN 978-80-224-1687-0.
- Michnovič, Imrich (ed.). Dejiny Vranova nad Topľou v 20. storočí. Časť 1. Do roku 1948. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo v Košiciach, 1992. ISBN 80-968841-8-2.
- Michnovič, Imrich. Vranov nad Topľou v 20. storočí. Druhá časť 1948 – 2000. Mesto Vranov nad Topľou, 2005. 350 s. ISBN 80-96-92632-2.
- Michnovič, Imrich. K spoločensko-hospodárskym a politickým pomerom Vranovského okresu v rokoch 1945 – 1948. In *Historica Carpatica: zborník Východoslovenského múzea v Košiciach*, 4/1973, s. 91-108.
- Němec, Zdeněk. Rudné baníctvo na Slovensku v rokoch 1918 – 1938. Košice: Východoslovenské múzeum v Košiciach, 1967. 344 s.
- Pavúk, Anton (ed.). Životné prostredie okresu Vranov. ONV Vranov nad Topľou, 1970. (viaz.)
- Placák, Petr. Gottwaldovo Československo jako fašistický stat. Paseka, 2015. 189 s. ISBN 978-80-74326-0-42.
- Průcha, Václav et al. Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918 – 1992. 2. díl. Období 1945 – 1992. Brno: Dolpňek, 2009. 1004 s. ISBN 978-80-7239-228-5.
- Rákosník, Jakub – Tomeš, Igor et al. Sociální stat v Československu: právně-institucionální vývoj v letech 1918 – 1992. Praha: Auditorium, 2012. 416 s. ISBN 978-80-87284-30-8.

- Rozvoj JRD medzi VIII. a IX. zjazdom v okrese Spišská Nová Ves. Okresné oddelenie Slovenského štatistického úradu Spišská Nová Ves, 1979. 58 s.
- Sabol, Miroslav. Hodnotenie industrializácie Slovenska v rámci Dvojročnice, jej kvantitatívne a kvalitatívne ukazovatele. In *Slovensko a Európa v roku 1948*. Eds. Marek Syrný at al. Banská Bystrica: Múzeum SNP v Banskej Bystrici, 2018, s. 183-219. ISBN 978-80-89514-56-4.
- Sabol, Miroslav. Kolektivizácia v Československu. In *Historický časopis*, 2012, roč. 60, č. 3, s. 568-569.
- Sabol, Miroslav. Pracovné sily a zamestnanosť v tretej republike (1945 – 1948). In Michálek, Slavomír. Slovensko v labyrinte moderných európskych dejín : pocta historikovi Milanovi Zemkovi. Bratislava: Historický ústav SAV v Prodama, 2014, s. 371-383. ISBN 978-80-89396-28-3.
- Sabol, Miroslav. Významný priemysel na Slovensku a jeho výrobné programy v rokoch 1969-1989. In *Věda a technika v Československu od normalizace k transformaci*. Praha: Národní technické muzeum, 2012, s. 199-215. ISBN 978-80-7037-210-4.
- Sabol, Miroslav – Hallon, Ľudovít. Mobilizácia pracovných síl v CSR po druhej svetovej vojne a ich presuny medzi Slovenskom a českými krajinami. In *Česko-slovenská historická ročenka 2017-2018*. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2018, s. 181-200. ISBN 978-80-224-1712-9.
- Sčítanie ľudu, domov a bytov k 1. decembru 1970 v okrese Rožňava. Okresné oddelenie Slovenského štatistického úradu Rožňava, 1974.
- Sekanina, Milan. „NEDOKONČENÁ“: Československá ekonomika v druhej polovine 80. let minulého století. In *Acta Oeconomica Pragensia*, 2007, roč. 15, č. 7, s. 331-51. <https://doi.org/10.18267/j.aop.217>.
- Slavošovské papierne národný podnik Slavošovce. Ed. Laššák, Vladimír. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo, 1977. 42 s.
- Staněk, Tomáš, von Arburg, Adrian. Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945 – 1951. I. díl. Dokumenty z českých archivů. Středokluky, 2010, 376 s. ISBN 978-80-86057-66-8.
- Státník, Dalibor. Sankční pracovní právo v padesátých letech: vládní nařízení o opatřeních proti fluktuaci a absence č. 52/1953 Sb. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1994. 176 s. ISBN 80-85270-32-3.
- Sulaček, Jozef. Nacionálne problémy na Spiši koncom predmníchovskej republiky. In *Spiš: vlastivedný zborník*, 1. Východoslovenské vydavateľstvo v Košiciach pre Vlastivedné múzeum v Spišskej Novej Vsi, 1967, s. 7-20.
- Štatistická ročenka okresu Spišská Nová Ves 1969. Okresné oddelenie Slovenského štatistického úradu Spišská Nová Ves, 1969. 320 s.
- Šutaj, Štefan – Masný, Pavol – Olejník, Milan. Prezidentské dekréty Edvarda Beneša v povojnovom Slovensku. Veda: Bratislava, 2002, 90 s. a prílohy. ISBN 80-224-0731-3.

Štefanča, Peter. Podnikanie Andrásyovcov v baníctve a železiarstve v okolí Rožňavy. In Prínos Andrásyovcov pre baníctvo a železiarstvo v okolí Rožňavy: zborník prednášok z konferencie. Eds. Peter Štefanča et al. Rožňava: Gemerský banícky spolok Bratstvo, 2008, s. 12-16. ISBN 978-80-89168-29-3.

Tridsať víťazných rokov v okrese Vranov nad Topľou. Východoslovenské vydavateľstvo v Košiciach, 1974.

Varinský, Vladimír. Táborné práce na Slovensku v rokoch 1941 – 1953. Banská Bystrica: UMB, 2004. 126 s. ISBN 80-8055-973-5.

Vodné dielo Domaša, rukopis. Hornozemplínska knižnica Vranov nad Topľou. Nedat.

Železorné bane, n. p. Spišská Nová Ves, závod Rožňava. Príloha k materiálu „Baník, to znie hrdo“. Okresná knižnica v Rožňave, 1985.

Železorné bane Nižná Slaná 1975 – 1985: 10 rokov prevádzky moderného upravného komplexu. ONV RV, 1985.

Život, práca, radosť v okrese Spišská Nová Ves 1971 – 1975. OV KSS v Spišskej Novej Vsi. Propagandistická brožúra.

